

tv-15naš TOVARIS

Št. 34

13. septembra 1984

Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Vrednote za današnji čas

Potem ko je v imenu vseh nekdanjih borcev 4. operativne cone in republiškega odbora ZZB NOV Slovenije čestital občanom k prazniku občine Mozirje, je general Franc Poglajen-Kranjc strnil v krajši zgodovinski pregled zaokroženo misel o bojih za osvobajanje zadnjega okupatorskega oporišča v Zgornji Savinjski dolini.

Govoril je o izredno hudih razmerah med nemško okupacijo na Štajerskem, o različnih, najokrutnejših okupatorskih metodah pritiska na prebivalstvo pa o uspešni rasti narodnoosvobodilnega gibanja, ki ga je sprožila KP, o trnovi poti razvoja Osvobodilne fronte v teh krajih in žrtvah v prvem letu nastajanja partizanskih čet. Od Druge grupe odredov, prek novo ustanovljenih bataljonov (med njimi Savinjskega), prek Zidanškove pa do brigad Štirinajste se je zvrstilo na tisoče borcev.

Akcije za osvoboditev Zgornje Savinjske doline so potekale od 30. julija 1944. leta z napadi na postojanke v Ljubnem, Lučah, Gornjem gradu in Šmartnem ob Paki (ki so se uspešno končali) in se nadaljevale z akcijo 11. septembra ter končale 12. septembra, ko je padla sovražna postojanka v Mozirju in ko je bil tudi dokončno strt sovražnikov odpor v Letušu ter Šmartnem ob Paki. Tako je bila svobodna vsa dolina. »Nepozabno so se vtisnili globoko v spomin številni primeri osebnega junaštva borcev in bork, ki so za ceno življenja nezadržno jurišali na posamezne objekte, uničevali ali prisiljevali sovražnika k vdaji, pa pogumnih minercev, ki so se plazili skozi močan nasprotnikov ogenj, da bi z miniranjem objektov olajšali zavzetje postojanke...«, je dejal tovariš Kranjc in dodal, da je bila uspešna osvoboditev mogoča tudi zato, ker so imele enote oporo v že dobro politično organiziranem terenu in nesebični pomoči prebivalstva.

»Vsa ta velika dela in dosežki, trpljenje in žrtvovanje našega ljudstva, borcev in aktivistov OF in KP je naša bogata dediščina. Obujati moramo spomin nanje, ker so naše najdragocenejše revolucionarno izročilo naše slavne polpreteklosti, naše novejšje zgodovine. So hkrati opomin vsakomur, ki bi poskušal ogroziti našo svobodo in naš samostojni razvoj in odgovor vsem tistim, ki poskušajo iz najrazličnejših nagnjenj omalovaževati ali razvrednotiti naš NOB in revolucijo.« Vse te moralnopolitične vrednote so nam v današnjem času še zlasti potrebne, ko bremeni svet vrsta nevarnosti in imamo tudi doma težave, je dejal na koncu Franc Poglajen-Kranjc.

B. Ž. J.

V rezko svežem jutru so se minulo soboto zbrali v Mozirju v Savinjski dolini številni borci, mladina in drugi krajani, da bi proslavili štirideseto obletnico osvobojenja te doline. Najprej je bila v mestni kinodvorani slavnostna seja vseh občinskih skupščinskih zborov, na kateri so spregovorili o razvoju Savinjske doline in mozirske občine ter podelili priznanja zaslužnim posameznikom ter organizacijam. Po seji je bil v prelepem Savinjskem gaju pravi partizanski miting: s prapori partizanskih enot, ki so se nekdanj tudi bojevale, s prapori njihovih današnjih naslednikov, z združenim pionirskim pevskim zborom in pihhalno godbo ter zares veliko množico ljudi, ki jih je v imenu partizanov ter nekdanjih osvoboditeljev Savinjske doline nagovoril general Franc Poglajen-Kranjc. Po imenitno izvedenem kulturnem programu je sledilo tovariško srečanje. Mozirske slovesnosti se je udeležilo veliko gostov, med njimi tudi Mitja Ribičič in Andrej Marinc.

Tujega nočemo, svojega ne damo

Zgodovinske besede, ki jih je izrekel vrhovni komandant partizanske vojske Jugoslavije maršal Tito, so danes vklesane v spomenik na Visu. Tega je te dni obiskala množica nekdanjih borcev, krajanov in drugih, ki so se mudili na tem prelepem otoku sredi Jadrana na proslavi štiridesete obletnice prihoda Tita in Vrhovnega štaba NOV in POJ ter ob štiridesetletnici prihoda prekomorcev na jugoslovanska tla.

Vis je v štiriinštiridesetem letu z odprtimi rokami sprejel tudi člane Avnoja, NKOJ, CK KPJ in tuje vojaške misije. Sto dni je bilo tam središče narodnoosvobodilnega boja, tam je bila Jugoslavija v malem. Hkrati pa je ta otok zgodovinsko-povezan s Titovimi najodločnejšimi potezami za mednarodno priznanje nove Jugoslavije, za strateške Titove odločitve za dokončno osvoboditev naše države (z začetno odločitvijo o začetku ofenzive za osvoboditev Dalmacije).

Kršitev avstrijske državne pogodbe

Predsedstvo republiške konference SZDL je na seji 11. septembra obravnavalo uresničevanje politike gospodarske stabilizacije. Največ pozornosti so člani predsedstva namenili razmeram v naši živinoreji. Ugotovili so, da za sedanje težave na tem področju ni kriva povečana prireja, ampak zmanjšana poraba in intervencijski uvoz mesa.

Glede referendumu o dvojezičnem šolstvu na Koroškem je predsedstvo menilo, da ne gre zgolj za notranjo avstrijsko zadevo. Avstrija s tem krši mednarodne obveznosti, ki jih je sprejela s podpisom državne pogodbe. Poudarili so tudi, da so dogodki na Koroškem podobni dogodkom v Italiji, v odnosu do naše manjšine in do makedonske manjšine v Bolgariji, zato jih ne gre obravnavati ločeno.

Na zahtevo ZSMS je predsedstvo znova obravnavalo pomanjkljivosti pri sprejemanju dopolnil zakona o vojaških obveznostih. Sprejelo je poročilo posebne delovne skupine, ki je proučila vsa dogajanja ob sprejemu zakona, in vnovič potrdilo stališča z majske seje. Strinjali so se, da mora biti spodrsrljaj, ki ga je predsedstvo samokritično priznalo, obveznost za še bolj odgovorno delo vseh frontnih delov. Poudarilo pa je, da ni nobenih razlogov za ugotavljanje osebne odgovornosti.

Bojan Kuntarič

»Obsojamo izkrivljanje zgodovine!«

Nedeljsko množično zborovanje ob štiridesetletnici osvoboditve Kozjega, ki ga je 9. septembra 1944 osvobodila udarna brigada Mirka Bračiča, je minilo v vedrem razpoloženju, k temu so pripomogli tudi precejšnji delovni uspehi: Kozjani so ob prazniku, ki je hkrati tudi občinski praznik, dobili nov, sodoben in hkrati arhitektonsko izredno zanimiv gostinski objekt, avtobusno postajo ter nove proizvodne prostore kozjanske žage.

Srečanja v Kozjem se je udeležilo, kljub kislemu vremenu, precejšnje število nekdanjih borcev Bračičeve brigade, zlasti domačinov, ki so sodelovali v napadu na Kozje, med njimi sta bila tudi Lojze Zokalj in Tone Vidmar-Luka. Ob tej priložnosti so poimenovali domačo osnovno šolo po Bračičevi brigadi pa tudi pionirski odred, brcem brigade pa so obljubili, da bodo negovali izročilo enote, ki si je pravzaprav priborila domovinsko pravico na Kozjanskem in ki že prej kozjanskim otrokom ni bila neznanka. Borci Bračičeve brigade so šoli podelili spominsko plaketo, pionirskemu odredu pa prapor, bračičevci pa so od kozjanske krajevne skupnosti dobili spominski trak.

O dogodkih pred štiridesetimi in več leti na Kozjanskem je spregovoril predsednik domače občinske borčevske organizacije Jožko Lojen, ki je na kratko orisal razvoj narodnoosvobodilnega gibanja, nato pa se je dotaknil današnjih razmer, zlasti težav. Poudaril je, da ne kaže obupavati, pač pa še krepkeje poprijeti. Jožko Lojen je govoril tudi o mednarodnem položaju naše domovine, o privilegijih bogatih in njihovem nerazumevanju za težave manj razvitih in revnih in izrazil bojazen in skrb zaradi vse pogostejših spopadov in kriznih žarišč povsod po svetu.

»Vse več je različnih 'interpretatorjev' polpretekle zgodovine,« je dejal, »ki skušajo pisati in razlagati zgodovino po svoje, vendar je to v bistvu veliko ponarejanje, napeljevanje vode na njihov mlin. To nas mora skrbeti, to je stvar vseh nas, moramo

imeti pred očmi dejstvo, da se zgodovina ne sme nikoli ponoviti...«

Kozjansko, je dejal Jožko Lojen, je moralo v minuli vojni odšteti velik krvni davek, in zato obsoja vsa izkrivljanja zgodovine in kakršne koli poizkuse spodbijanja in kaljenja miroljub-

nega sožitja naših narodov in narodnosti pa tudi širše, evropske in svetovne skupnosti.

Lep kulturni program in pristrčna srečanja Kozjancev z bračičevci so izpolnila nedeljo, ki bo, kot vsak podobni dogodek, ostala v trajnem spominu kot toplo doživetje.

mst

Planinec je več kot samo ljubitelj

Na košenicah pri Miklavžu na Gorjancih je bil v nedeljo že šestnajsti zbor slovenskih planincev. Na njem so ob prazniku slovenskih planincev slovesno proslavili tudi 70-letnico ustanovitve Planinskega društva Novo mesto.

Slavnostni govornik je bil predsednik RK SZDL Franc Setinc. Zbora slovenskih planincev so se udeležili tudi planinci iz sosednje Hrvaške in iz zamejstva. Ta dan so izročili namenu tudi električno napeljavo in vodovod.

B. K.

Neenak boj zamejskih Slovencev

Poročila, ki v zadnjem času prihajajo z onstran meje, tako iz Italije, se pravi Furlanije-Juljske krajine, kot z avstrijske Koroške, so taka, da morajo zbuditi ne le zgolj začudenje, pač pa resnično skrb nad usodo naših ljudi onstran meje, ki so izpostavljeni vse hušim, vse bolj načrtnim in vse bolj nevarnim pritiskom združenih desničarskih sil. Lahko bi trdili, da gre za uredničevanje načrtovane zarote proti Slovincem v Avstriji in Italiji, z namenom kar se da zožiti, če ne že povsem odvzeti še tisto malo pravic, ki jim imajo. Vse akcije so naravnane k pospešeni asimilaciji slovenskega življa.

Na Koroškem grozi slovenskemu človeku – drugič po letu 1958, ko so z novim šolskim zakonom odpravili dotedaj veljavni zakon o dvojezičnem šolstvu na vsem ozemlju Koroške – tokrat novi, še hušji udarec, saj so akcije desničarskih sil uperjen tudi po ostankih dvojezičnega šolstva, ki naj še dosti bolj skrčijo število učencev slovenščine, slovenske šole pa spravijo v pravcati geto, kjer naj bi čez čas z novim udarcem po slovenskem šolstvu, kolikor bi ga še ostalo, slovensko besedo dokončno zatrli. Nameni Heimatdiensta niso rodili takega uspeha, kot so ga načrtovali – na vsem ozemlju Koroške so zbrali le 34.000 glasov – so pa le izsilili obravnavo o dvojezičnem šolstvu v deželnem zboru. Zasluga za to, da večina Korošcev ni nasedla Heimatdienstu, gre odločnemu odboru Slovencev samih in pa vidni podpori avstrijske demokratične javnosti, predvsem mladine vseh strank in svetovnonazorskih prepričanj boju koroških Slovencev.

Hkrati smo pričeli, kako se v Italiji vse bolj oddaljujejo pričakovanja, da bi vlada kajkmalu in temeljito posegla v reševanje manjšinske problematike z uvedbo zakona o celotni zaščiti pravic Slovencev.

Očitno je, da stranke na oblasti nimajo namena ustreči zahtevam Slovencev, meglene vladne obljube in zavlačevanja pa gredo na roko tihi, nezadržni asimilaciji, ki jo nujno rojeva sedanje stanje neenakopravnosti oziroma brezpravja Slovencev na mnogih področjih njihovega življenja. Kot udarec s pestjo v obraz so Slovenci občutili najnovejši ukrep italijanskih oblasti po slovenskih vaseh okoli Trsta, ko so čez noč pospravili dotedanje dvojezične krajevne napise in jih nadomestili z novimi samo v italijanščini. To naj bi torej bila »celovita« zakonska zaščita pravic Slovencev, ki jo obljublja in ki jo je po ustavi in mednarodnih sporazumih dolžna zagotoviti Slovincem italijanska vlada.

Sedanja stvarnost tako na Koroškem kot v Furlaniji-Juljski krajini kaže nekatere skupne poteze. Prva značilnost je ta, da ni ne v Italiji ne v Avstriji nobenih znamenj, ki bi govorila, da je oblast resnično pripravljena izpolniti svoje obljube in dolžnosti do slovenske manjšine. Dogaja se prav nasprotno, z vrsto ukrepov in dejanj izpričujejo, da imajo namen Slovincem odvzeti že dosežene, četudi malenkostne pravice, kot so na primer dvojezični krajevni napisi ali dvojezične šole na jezikovno mešanem ozemlju. Druga značilnost je ta, da so se konservativne, nacionalistične, desničarske in fašistične sile združile v protislovenski gonji in začele vse bolj očitno usmerjati tudi uradno politiko do Slovencev.

Nikakor ni mogoče tudi mimo spoznanja, da se povečana in široko zasnovana protislovenska gonja časovno ujema z znanimi, manjšini onstran meje brez dvoma škodljivimi ukrepi same matične države: z uvedbo zloglasnega pologa, ki je na mah pretrgal z velikimi napori stekane vezi sodelovanja med matičnim narodom in slovenskim življem v Ita-

liji in Avstriji. Zvezna vlada se izmika izpolniti obljubo, da bo ocenila rezultate ukrepa o pologu in ga – kot začasnega – odpravila. Zakon o pologu pa očitno že izgublja svojo časovno naravo in je vse bolj škodljiva zarez v živo tkivo, ki vse bolj krči in lomi življenjsko pomembne vezi prav s tistim delom slovenskega naroda, ki je v isti meri kot vsi narodi Jugoslavije dal v zadnji vojni svoje krvave žrtve za njeno osvoboditev. Del slovenske zemlje in del slovenskega naroda sta bila žrtev, s katero je Jugoslavija plačala ceno miru v burnih povojnih letih. Zdaj pa se najdejo razni Batriči Jovanoviči, ki prizadevanje slovenskih ljudi po odprtosti meje v obmejnem pasu razglašajo za »privilegij« dela državljanov in kličejo na pomoč ustavno sodišče, da take »privilegije« odpravi.

To se dogaja v času, ko so Slovenci v Italiji in Avstriji tarče razbesnele gonje nacionalističnih sil, ko gre za usodo slovenskega šolstva na Koroškem, ko gre za biti ali ne biti ene izmed najvišjih kulturnih ustanov, ki si jo je z velikimi žrtvami postavilo slovensko ljudstvo v Furlaniji-Juljski krajini: za usodo slovenskega gledališča.

Če smo v matični domovini prišli med stabilizacijske ukrepe odpoved podpore boju slovenskega življa onstran meje, potem bodo kajpadačasni pologi ostali trajni in privilegiji obmejnega slovenskega prebivalstva, da vzdržuje nemotene stike čez mejo, odpravljeni.

Nedavna akcija ravenjskih železarjev v obliki protesta proti početju Heimatdiensta na Koroškem, je dokaz, da delovni ljudje nimajo namena odpovedati se svojim bratom z druge strani meje in podpori njihovem boju za narodnostne pravice.

Trd je boj za zaščitni zakon

Globalna zaščita pravic slovenske narodnosti. V tem stavku je zajeta vsa vsebina dolgotrajnega, trdega in upornega boja slovenskega življa v Italiji. Bilo je že nič koliko pobud in zahtev s slovenske strani, bilo je tudi dokajšnje število pobud in primerov podpore italijanskih demokratičnih sil boju slovenske manjšine za doseg zaščitnega zakona, ki naj šele zagotavlja njihove pravice.

Bilo pa je, žal, dosti in preveč praznih, neizpolnjenih obljub s strani italijanskih uradnih predstavnikov, da bodo končno uresničili temeljne zahteve Slovencev, za kar jih obvezujejo italijanska ustava in mednarodni sporazumi, med njimi tudi osimski iz leta 1975. Mnogo vode je že steklo v tem času pod mostovi Tibere v italijanskem glavnem mestu, vendar Slovenci so ostali pri istem – na obljubah.

Niso bile zato kar tako v zrak vržene ugotovitve glavnega govornika na zasedanju glavnega odbora Slovenske kulturno gospodarske zveze sredi julija, Klavdija Palčiča, ko je ocenjeval pozitivne učinke znane vseslovenske manifestacije na glavnem trgu v Gorici: »Sprejemanje globalnega zaščitnega zakona se lahko zatakne ob vsakem koraku, saj še vedno traja stara in preizkušena praksa zavlačevanja. Mnogo je izgovorov, italijanska javnost pa dobiva po večini lažne vesti o pravem pomenu in o vsebini zaščitnega zakona«.

Očitno je – in vsa oživljena dejavnost Slovincem sovražnih sil v Furlaniji Juljski krajini, še posebej pa v Trstu to

očitno izpričuje – da so v Italiji organizirana prizadevanja z lažnim prikazovanjem bistva zaščitnega zakona a doseči njegovo odpoved, ali pa kar se da zničati njegovo vsebino.

Zahteve Slovencev o pravicah slovenskega jezika v javnem življenju skušajo prikazati, nič več in nič manj, kot izraz slovenskega iredentizma, kot napad na italijansko naravo Trsta, kot eno osrednjih nevarnosti za enakopravnost italijanščine v javnem življenju in podobno. Zlasti neofašisti pa tudi drugi skrajneži sprožajo pravcate gonje proti tako imenovanemu »bilingvizmu« kot lažno prikazujejo zahteve Slovencev po enakopravnosti slovenskega jezika v uradih in javnih ustanovah, v krajih, kjer žive Slovenci. Napadi na Slovence gredo tako daleč, da jih pred širšo italijansko javnostjo skušajo prikazati kot tujce v Furlaniji Juljski krajini, torej na vsem Tržaškem, Goriškem, Kanalski dolini, kot priseljence, prišleke. Za neofašiste, nacionaliste in pretežno večino krščanskih demokratov pa Slovencev v Beneški Sloveniji in Reziji sploh ni.

Zelo pogosto in nenehno ponavljane so zlasti trditve italijanskih meščanskih krogov, da Slovenci prav za prav že imajo vse, kar jim kot manjšini gre, imajo svoje šole, imajo svoj tisk, kaj pa potem sploh še hočejo. Ustredi njihovim zahtevam po nekakšnem globalnem zakonu bi potemtakem pomenilo dvigniti Slovence, ki jih je tako in tako peščica, glede uživanja pravic, nad Italijane, omogo-

čiti, da bodo privilegirani, italijanska večina pa prikrajšana, zapostavljena. Zato pa je pred vsakršno odločitvijo o takem ali drugačnem manjšinskem zakonu potrebno te Slovence najprej prešteti, da vidimo, koliko jih je in kje sploh so, in šele potem jim določiti ustrezne pravice. Že vnaprej pa pri italijanskih prenapetih prevladuje trdno prepričanje, da so Slovenci zgolj okoli Trsta in okoli Gorice, obe mesti pa sta bili in ostaneta »italianissimi«, zato nikakršnih pravic ali rabe neitalijanskega jezika v mestih.

Nacionalisti in neofašisti pa protislovenski gonji dodajajo še poseben prispevek z obtožbami proti vsemu slovenskemu narodu, da je zagrešil neizbrisne zločine, tako imenovane »fojbe«. Prav »fojbe« so v proti slovenski gonji eden izmed najbolj vztrajnih refrenov neofašističnih sil.

Ni težko razpoznati, katere sile vse prednjačijo v sedanji gonji proti Slovincem in v sedanjem trenutku zlasti proti sprejemu zaščitnega zakona. To so Zveza istrskih beguncev in znana nacionalistična organizacija Lega nazionale, poleg raznih drugih »zvez« in »društev«, ki jim je boj proti Slovincem poglobilni namen. Kaj čudno pa deluje podatek – objavilo ga je slovensko glasilo tržaške federacije KPI »Delo« – da je predsedstvo italijanske vlade – se pravi predsednik vlade socialist Craxi – dalo tem organizacijam skoraj milijardo lir »za zaščito italijanske kulture v mejnih krajih Furlanije Juljske krajine«.

Drago Košmrlj

Bliža se sezona spominskih pohodov

Smlednik ni daleč od Ljubljane, onkraj Šmarne gore. Karel Sem, tajnik KO ZB NOV Smlednik, in Mirko Gantar, predsednik turističnega društva Smlednik, sta nas povabila, naj se skupaj z njimi odpravimo na pohod, in sicer od smledniškega gradu do Skaručne. To so poti, znane iz NOV, saj so te

poti povezovale Gorenjsko s Štajersko, potem poti do Save in čez, smledniški okoliš pa je znan tudi po operacijah Rašiško-mengeške čete. Letos se spominjajo tudi 40-letnice zverinskega mučenja in uboja dveh domačinov, ki sta se uprla okupatorjevemu nasilju.

Predstavniki krajevne

skupnosti želijo spremeniti poti in steze, ki so jih med NOV uporabljali borci, aktivisti, zlasti kurirji, v prijetne poti, namenjene izletnikom in turistom. Pot, približno 5 kilometrov, je prav prijetna, primerna za vsakogar. Tudi za gobarje je zanimiva.

Med našim pohodom, 5. septembra, smo obiskali tu-

di nekatera spominska obeležja iz NOV. Pot je označena dober mesec in je že dobro shojena. To pomeni, da so izletniki že zvedeli zanjo.

Člani turističnega društva in predstavniki krajevne skupnosti Smlednik imajo velike načrte za ureditev svojega kraja. To, kar so nam ponudili tisto sredo, je le del, je pa tudi ena od oblik negovanja revolucionarnih izročil. Veliko pomagajo mladi, ki se zavedajo zgodovinskega pomena svojega kraja. v Skaručni, kjer se steka ena od poti, je tudi gostišče Slavko Žagar. V prihodnje naj bi v tem gostišču izletniki dobili vse informacije o možnih izletniških točkah, hrano in pijačo. Predstavniki krajevne skupnosti, med njimi je bil tudi predsednik turistične zveze Danilo Sbrizaj, so zatrdili, da za uspešno delo niso potrebna velika finančna sredstva, pač pa dobra volja, nekaj več dela pa dobro obveščanje.

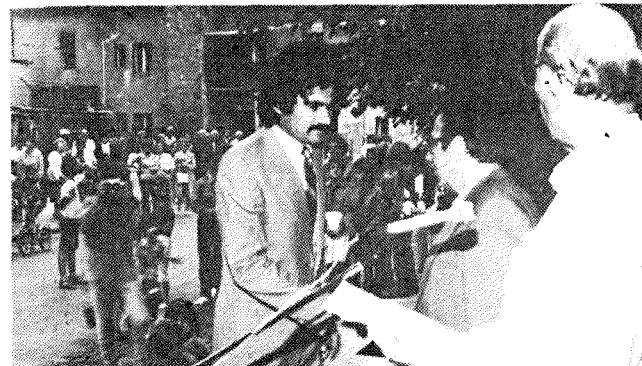
Jože Čurin

Med pohodom na poti Smlednik-Skaručna

Praznično tudi v KS Milan Majcen

Krajani krajevne skupnosti Milan Majcen v Ljubljani so med NOB odigrali posebno vlogo, zlasti Učiteljski dom v Žibertovi ulici. Na območju krajevne skupnosti so delovale organizacije OF, v Učiteljskem domu je delovala ena najbolj borbenih skrajnih skupin, že leta 1942 pa je začela delovati prva mladinska skupina, ki sta ji kmalu sledili še dve. Istega leta je tudi tekla kri v Žibertovi ulici, ko je sovražnik odkril ilegalno tiskarno Tehnika. V tiskarni je zajel tudi prvo pesniško zbirko Karla Destovnika-Kajuha.

Od tod se je umaknil v Iški Vintgar, nato pa v partizane, narodni heroj Milan Majcen. V borčevske vrste je leta 1942 odšel tudi Bogo Flander-Klusov Joža. Veliko pomembnih akcij je bilo, zato ni naključje, da krajani te krajevne skupnosti vsako leto počastijo spomin na padle in na dogodke z območja te šišenske krajevne skupnosti.

Letošnja slovesnost je bila skromnejša, toda nič manj spominska. Na slovesnosti sta Miloš Mikolič in Emil Cesar spregovorila o revolucionarnih vrednotah v povojnem razvoju, nato so najzaslužnejšim krajanom izročili krajevna priznanja, učenci osnovne šole Zvonka Runka pa so praznovanje krajevnega praznika sklenili s kulturnim programom.

J. Č.

V Sharpvillu spet teče kri

Dvaintrideset ubitih, okoli 300 ranjenih in več 100 aretiranih oseb – to je zazdaj črna bilanca najnovejših krvavih nemirov, ki te dni vnovič pretresajo Južnoafriško republiko. Neredi v Sharpevillu, Lenasiji, Evatonu, Sebokengu in še nekaterih drugih manjših črnskih mestih južno od Johannesburga so izbruhnili prejšnji teden. Neposredni povod zanje naj bi bil odlok oblasti o zvišanju stanarin in sklep o podražitvi električne energije. Tragični epilog letošnjih prvih večjih socialnih nemirov v tej rasistični trdnjavi na skrajnem jugu Črne celine je znan: ko policiji ni uspelo s solzivcem, gumijevkami in oklepniimi vozili razgnati tisočev temnopoltih demonstrantov, ki so kamenjali in zažigali avtomobile in vladne urade ter pri tem tudi fizično obračunavali s funkcio-narji režima, se je na demonstrante usula toča svinčenk iz pušk in pištol policistov.

Toda novice, ki so jih na začetku tega tedna objavile svetovne agencije, kažejo, da s tem ponovnega prelivanja krvi v Južnoafriški republiko še ni konec. V Katlehongu je bil namreč ubit še en demonstrant, ko je večja skupina črncev, ki se je vračala s pogreba ene od žrtev neredov iz prejšnjega tedna, zažgala hišo tamkajšnjega župana in z noži napadla dva čuvaja. Tako se te dni v bližini največjega južnoafriškega industrijskega središča vrstijo podobni prizori krvavega nasilja, kot smo jim bili priča pred dobrimi 24. leti v Sharpevillu. Takrat je množica črncev, v kateri je bilo tudi veliko žensk in otrok, demonstrirala pred policijsko postajo v tem mestu in zahtevala ukinitve obveznih dovolilnic za večinsko – toda povsem brezpravno – črnsko prebivalstvo v deželi apartheida. Ko je policija aretirala nekega demonstranta, je iz množice priletelo med policiste nekaj kamnov. Izza dobra dva metra visoke žične ograje, ki še danes obkroža to policijsko postajo, je potem več kot 150 policistov izstrelilo proti demonstrantom okoli 500 krogel. Dne 21. marca 1960 je bilo tako v prvem pokolu v Sharpevillu ubitih 69 oseb, 186 ljudi pa je bilo ranjenih. Oblasti so v poročilo po uradni preiskavi zapisale dva zgovorna podatka: da je »policija streljala v samoobrambi« in da je od prvega do zadnjega strela policistov »minilo manj kot 120 sekund«.

Politični opazovalci, ob najnovejših srditih spopadih med črnskim prebivalstvom in policijo v Južnoafriški republici, opozarjajo po eni strani na dejstvo, da neredi

znova kažejo, da je ohranjanje izkoriščevalske nadvlade belih oblastnikov v Pretoriji nad črnsko večino v deželi temelj sistema rasnega razlikovanja. Po drugi strani pa poudarjajo, da še zdaleč ni naključje, da je izbruhnilo množično nezadovoljstvo prav na dan, ko so v Južnoafriški republici začele veljati tako imenovane »ustavne reforme«. Novembra lani so namreč južnoafriški rasisti izvedli referendum, na katerem se je lahko samo bela manjšina izrekla o tem, ali bo mešanec in državljano-rod azijskega rodu dana pravica, da volijo svoje »parlamentarne« predstavnike. Že način, kako je bila sprejeta ta odločitev, pove marsikaj. Južnoafriška republika ima danes okoli 30 milijonov prebivalcev. Po uradnih podatkih je črncev približno 16 milijonov in pol, saj režim »prikrojuje« tudi statistične podatke ob popisih prebivalstva in okoli 6 milijonov črncev, ki žive v tako imenovanih »samostojnih« bantustanih (to so Transkei, Bophuthswana, Ciskei in Venda, ki jih doslej, kot »samostojne države« pod južnoafriškim skrbništvom, ni priznala še nobena članica mednarodne skupnosti), ne šteje med južnoafriške državljane. Belcev je nekaj več kot 4 milijone in pol, mešancev približno 2 milijona in 700 tisoč, okoli 850 tisoč pa je Indijcev in Kitajcev. Toda kot smo že omenili, je lahko na referendumu glasovala samo bela manjšina, oziroma samo 2,7 milijona belih volilnih upravičencev. Od teh jih skoraj četrtina ni prišla na volišča, od tistih, ki so se odzvali, pa jih je 66 odstotkov glasovalo za »ustavne reforme«. Že preprost račun torej pove, da

je v državi, ki šteje okoli 30 milijonov prebivalcev, samo približno milijon in 400 tisoč Južnoafričanov bele polti. Odločalo o tem, ali bodo dobile »reformatorske« zamisli vlade v Pretoriji »zeleno luč« za uresničevanje v praksi.

Kot »velik korak k rasni reformi« je potem premier Pieter Botha označil volitve v drugi polovici letošnjega avgusta, ko so najprej odprli volišča za milijon mešanih volilcev, čez nekaj dni pa še za okoli 400 tisoč azijskih volilcev. Za poslanska mesta v mešanem domu novega tridomnega južnoafriškega parlamenta (13. julija je zadnjič zasedal poslednji izključno beli parlament na ozemlju celotne Afrike) se je potegovalo 207 kandidatov štirih političnih strank, ki med mešanim prebivalstvom nimajo tako rekoč nobene podpore, isto pa bi lahko trdili tudi za pet političnih strank, ki so se udeležile volitev za azijski dom parlamenta. Toda volilna farsa, ki jo je izvedel rasistični režim, se je izkazala za dvorezen meč. Udeležba na volitvah je bila izredno majhna saj naj bi po neuradnih podatkih prišlo na volišča celo manj kot 20 odstotkov volilnih upravičencev, po drugi strani pa je večina v obeh skupnostih že označila tiste pripadnike skupnosti, ki so se volitev udeležili, za podrepanike belih rasistov. Poskus, da bi uresnili zamisel »deli in vladaj« se je torej izjalovil, še več – demonstrativni množični bojkot volitev je še bolj strnil vrste borcev proti režimu v Pretoriji, ki si na vse mogoče načine prizadeva, da bi sistemu apartheida sčel staro in nadel novo, vsaj na zunaj sprejemljivejšo obleko. Kajti

v novem parlamentu je 160 poslanskih mest rezervirano za »skupščino« predstavnikov bele manjšine, 80 poslancev mešanega doma sestavlja nekakšen »predstavniški dom«, 40 poslancev v azijskem domu pa sestavlja – pogojno rečeno »dom delegatov«. Takšno razmerje moči skratka še naprej ohranja prevlado belcev, saj bodo odločali o tem, kdo bo vodja države, znano pa je, da nova ustava vpeljuje tudi predsedniški sistem, po katerem je predsednik republike

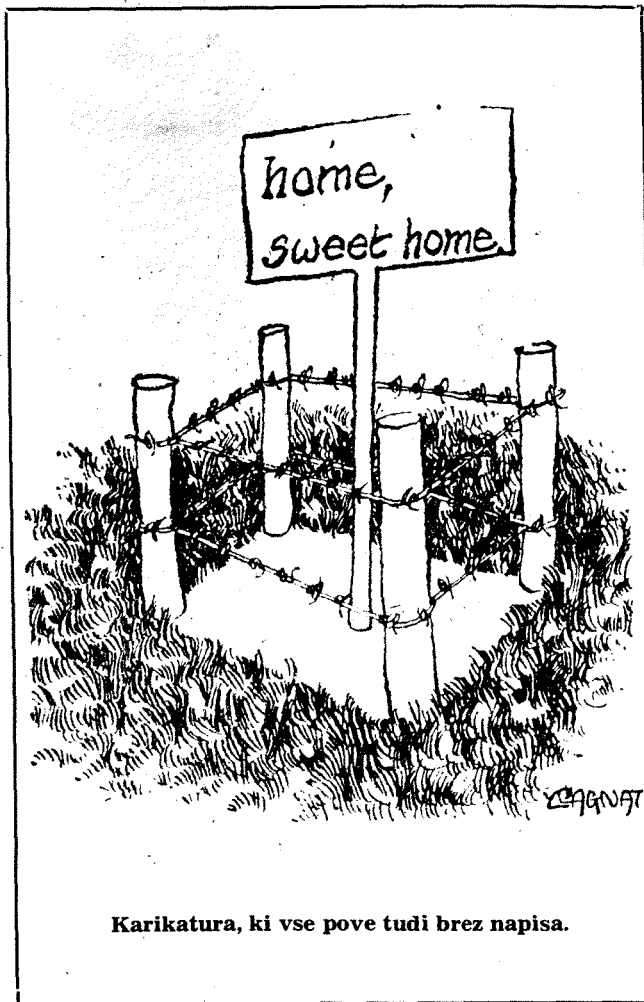
suje dekrete o uvedbi izrednega stanja in izda ukaz za morebiten začetek vojne. Ta položaj je bil seveda že vnaprej rezerviran za dosedanjega premiera Pietra Botho. To je potrdila tudi odločitev skupine 88 poslancev (50 belcev, 25 mešancev in 13 Azijcev), ki so ga 5. septembra letos že izvolili za predsednika Južnoafriške republike.

Tako ostajajo milijoni večinskega črnkega prebivalstva še naprej pod jarmom uzakonjenega sistema loče-

vanje temnopoltega prebivalstva v rezervate se bo še naprej nadaljevalo. Po načrtih belih oblastnikov naj bi bilo namreč na koncu »preseljevanja črncev v svobodno« v rokah belcev nič manj kot 87 odstotkov najboljših obdelovalnih površin, ostane skorajda neplodna zemlja, kjer so suše in epidemije »vsakdanji pojav«, pa naj bi »velikodušno« prepustili črnski večini. Ker v bantustanih, zaradi skopo odmerjenih skokovitega naraščanja števila prebivalstva, praviloma ni možnosti, da bi lahko zemlja prehranila vsa lačna usta, je možka delovna sila prisiljena iskati delo v industrijskih središčih bele manjšine. Njihove družine morajo »seveda« ostati za mejami bantustanov, ki praviloma sploh niso zaokrožene zemljepisno – gospodarske celote, marveč so celo razbiti na med seboj kilometre oddaljene »parcele«, črnski delavci pa se bodisi vračajo vsak večer v »svobodo« ali pa životarijo v revnih predmestjih industrijskih središč, kjer so obsojeni na vlogo »tujcev« v lastni domovini.

Najnovejši izbruhi množičnega nezadovoljstva, ki jih skuša rasistični režim spet zadušiti v krvi, so za svetovno javnost nov »dokaz« o nevzdržnih razmerah, v katerih živijo črnci v Južnoafriški republici. Toda teh »dokazov« je bilo po prvem pokolu v Sharpevillu že nič koliko in je bržkone dovolj, če se spomnimo na stotine mrtvih v Sovetu, na prenapolnjene zapore za politične kaznjence in slednjič tudi na ravnanje južnoafriške soldateske v okupirani Namibiji. Pa vendar je režim v Pretoriji, v zaostreni konfrontaciji dveh supersil, za Belo hišo še vedno »branik proti komunističnemu prodoru na jug afriške celine«, med nedavno Bothovo zahodnoevropsko turnejo pa se je izkazalo, da so vlade v sedmih zahodnoevropskih prestolnicah vendarle sprejele tezo uradnega Washingtona o »konstruktivnem angažiranju« v odnosu do Pretorije, čeprav je na primer britanska »železna lady« izjavila, da južnoafriški rasistični režim »z gnusom zavrača«.

Dušan Berne

Karikatura, ki vse pove tudi brez napisa.

hrkati tudi na čelu vlade in vrhovni poveljnik oboroženih sil. Poleg tega lahko z vetom zavrne odločitve parlamenta, razpusti enega ali več domov, po mili volji lahko sam imenuje ministre ter ne nazadnje, tudi sam podpi-

nega in neenakopravnega razvoja ras, ki je botroval tudi ustanavljanju tako imenovanih bantustanov in »avtonomnih« črnskih območij. Bothova »ustavna reforma« tem črncem ni prinesla nič novega in prisilno preselje-

Desetletja zasedanj Združenih narodov

V drugi polovici septembra letos se bo začelo v New Yorku novo, 39. redno zasedanje Generalne skupščine svetovne organizacije. Delegacije se bodo zbrale v obdobju zaostrenih mednarodnih političnih in gospodarskih odnosov in obravnavale najkriticnejša vprašanja sodobnega sveta. To so večinoma že daljše krize, katerih reševanje se le s težavo premakne z mrtve točke, ali pa še toliko ne.

Dejstvo je, da svetovne sile vse bolj »pozabljajo« na svetovno organizacijo, možnosti za večstransko sodelovanje na svetu pa se nenehno manjšajo. Ta pojav zbujajo prav toliko zaskrbljenosti kakor sama krizna žarišča, ki jih bodo poskušali rešiti tudi na bližnjem zasedanju v New Yorku.

V skoraj 40 letih svojega obstoja so ZN dosegli nesporne rezultate, če se ozmemo samo na preprečevanje vojne in na nekatere velike razvojne projekte, ki so bili uresničeni kljub velikim težavam in odporu. ZN so bili vedno orodje pozitivnih sprememb in napredka na področju priznanja in razvoja pravic narodov. Ni odveč pripomniti, da je protikolonialna revolucija potekala pod okriljem ZN in da je pripeljala do bistveno spremenjenega političnega zemljevida svet ter do bistvenih sprememb v članstvu same organizacije. Nesposredno pred jubilejnim zasedanjem bo organizacija narasla na 159 članov, ko bo v družino Svetovne organizacije sprejeta tihomorska

država Bruenei.

Pred jesenskim zasedanjem Generalne skupščine ne gre pozabiti na vlogo neuvrščenih držav v njenem delovanju. Znano je, da se neuvrščene države nenehno zavezamjo za res učinkovito vlogo ZN pri ohranjanju miru na svetu, reševanju sporov in kriz s pogajanjem in po mirni poti, za napredek detanta ter mednarodnega političnega in gospodarskega sodelovanja na temelju suverene enakosti vseh držav in narodov. Jasno naznačeni cilj gibanja je: ustaviti svet, v katerem bo veljala enaka varnost za vse ljudi, države ali narode, kajti takšna varnost je zagotovilo za trajni mir na svetu.

Že na mnogih prejšnjih zasedanjih Generalne skupščine so obravnavali vsa največja krizna žarišča na svetu. Relativno učinkovitost sprejetih resolucij je treba pripisati ne le omejeni učinkovitosti posredovanja in političnega vpliva ZN, temveč pogosto predvsem nepopustljivosti v spore zapletenih strani. Še večkrat pa je resnični vzrok neuspehov toga blokavska politika, oziroma spopad, vojna interesov obeh super sil.

V skoraj 40-letnem delovanju so ZN dokazali, da niso organizacija preteklosti, ali da je njihov čas še mimo. Ustanovljeni so bili v upanju in v prepričanju, da je mogoče ohraniti in tudi utrjevati mir na svetu z dialogom in načeli aktivnega miroljubnega sožitja držav z različno ali enako družbeno

ureditvijo, s pravico vseh držav in narodov, da si sami izberejo razvojno pot ter da imajo pravico do samoodločbe. Iz teh razlogov so ZN organizacija preteklosti, vendar pa tudi sedanjosti in še bolj – prihodnosti.

Začele se bodo priprave na proslavo 40. letnice ZN. Usmerjati jih je treba na tiste akcije, ki bodo res prispevale k zbolšanju razmer na svetu, ki bodo utrdile univerzalnost svetovne organizacije in okrepile njeno vlogo v mednarodnih odnosih; k popuščanju mednarodne napetosti in reševanju perečih mednarodnih kriz in vprašanj le s pogajanjem, ne pa z grožnjo ali celo oboroženimi posegi.

Prihodnje leto bomo slavili več jubilejev, povezanih s prisego držav, ustanoviteljic svetovne organizacije, da se strahote druge svetovne vojne ne smejo nikoli več ponoviti, da mora biti nauk minule vojne, predvsem pa spomin na milijonske žrtve, ki jih je terjala, vodilo nas vseh, da se bomo vedno zavzemali za trden, pravičen mir na svetu. Poleg štiridesetletnice ZN se bomo spomnili dne, ko je bila podpisana Ustanovna listina ZN, slavili bomo 25-letnico Deklaracije o neodvisnosti kolonialnih ozemelj in narodov, 15-letnico Deklaracije o načelih mednarodnega prava, po katerih se ravna prijateljski odnosi in sodelovanje med državami v skladu z Ustanovno listino ZN in drugo.

Jesensko zasedanje bo posvetilo veliko pozornost nenehno navzočemu problemu našega časa – razorožitvi. Medtem ko se vsaka država, vse od nerazvite pa do ene ali druge supe sile javno izreka za svetovni mir, varnost, sožitje in sodelovanje, pa kaže na drugi strani oboroževalna tekma vsa druga znamenja kakor pa pojezanje ali ce-

lo nazadovanje. Celo države v razvoju so v takšnih mednarodnih razmerah dolžne žrtvovati precejšen del svojega narodnega dohodka za oboroževanje, čeprav gospodarski razvoj dobesedno kriči po sredstvih za naložbe, ki bi prinesel množicam neposredno korist. Takšen razvoj svetovnih silnic je eden glavnih razlogov za skepticizem in malodušje, s katerim manj razvite, majhne in hudo preizkušene države ocenjujejo sedanje napore, programe in resolucije ZN v zvezi z razoroževanjem.

Vse napredne članice svetovne organizacije pričakujejo, da bo v jubilejnem letu ZN le dosežen bistven napredke tudi na tem področju in da bo ves svet le priča zmagi skupne volje nad interesi posameznih super sil.

fl

Prijeli nizozemskega vojnega zločinca

V odsotnosti so na Holandskem že pred leti obsodili domačina Jana Viss-herja, vojnega zločinca, na dvajset let zapora. Pred kratkim je bil ta človek izgnan iz Zvezne republike Nemčije in aretiran prav na – Nizozemskem. Tako je poročala španska tiskovna agencija EFE. Vest še pojasnjuje, kdo je pravzaprav Jan Viss-her. Petinšestdesletni Holandec je bil zaradi številnih vojnih zločinov in nacističnih grozodejstev med drugo svetovno vojno skoraj trideset let v pregnanstvu v ZRN in skoraj bi bila njegova obsodba zastarela. Zdaj bo odgovarjal za vojne zločine, medtem ko ga je država, časna gostiteljica, izgnala zaradi drugih kaznivih dejanj.

Dogovor že, praksa pa...

Čeprav so po vsej Jugoslaviji borci v borčevskih organizacijah sklepali in se dogovarjali, kakšne oblike srečanj, spominskih slovesnosti in podobnih manifestacij naj bi bile primerne, kako naj sodeluje mladina, kakšno naj bo podružbljeno organizacijsko delo za take priložnosti, si ponekod vse to predstavljajo še zelo po domače, oziroma jim je domišljija ušla malo čez robove...

Pred časom so Ninu pisali ogorčeni

borci iz Divosela. V tej srbski vasi se že leta spominjajo mnogih mrtvih domačinov s športno manifestacijo in - ljudskim rajanjem. Kdo in zakaj je tako neokusno izbral za praznoprav zares veselo rajanje prav datum, ki tiste kraje spominja na taborišče Jadovo, kjer so ustaši pobili sedemdeset tisoč ljudi s tistega območja. Kaže, da ponekod izgubljajo vsakršna merila in vrednote nje.

B. Ž. J.

Pred 40 leti je bil osvobojen Split

V sklopu letošnjih proslav ob štiridesetletnici osvoboditve Dalmacije in Splita so se v tem biseru naših dalmatinskih mest prejšnji teden borci, mladina in delovni ljudje slovesno spomnili svojih padlih prvoborcev, pripadnikov

Prvega splitskega in Prvega solinskega partizanskega odreda. Ta sta desetega in enajstega avgusta 1941. leta odrinila iz mesta v boj.

Že čez štiri dni jih je italijanski sovražnik pri Sinju zapletel v srdite boje.

Mladenci, skoraj vsi mlajši od dvajsetih let, srednješolci, delavci, težaki in ribiči so se junaško bojevali do konca.

V spominskem parku na splitskem Lovrijencu so se jim poklonili zbrani.

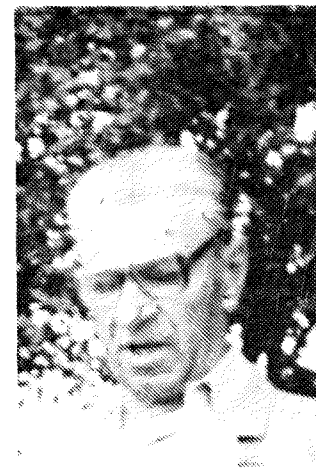
Ali lahko spet pridem?

Reg Chadwick, je zapisala pred dnevi »Politika«, je poslal našim tovarišem pismo iz angleškega Abdeena. Slišal je, da se pri nas na Visu pripravljamo na večjo proslavo, na kateri se bodo zbrali stari borci, branilci »trdnjave Jadrana« Tudi on je prispel na Vis 1944. leta. Z lahkim bombnikom »Baltimor« je pristal na letališču sredi kamnitih skladov in vinorodnih vasic. »Ali lahko spet pridem«, je bilo vprašanje danes sedemdesetletnega Chadwicka, inženirja, ki mu je v živem spominu vojno dogajanje na tem otoku. »Res, nisem bil komandant in tudi ne pilot, le mehanik Balcan Air Force. Lahko pa rečem, da sem se bojeval na jugoslovanskem nebu, ki mi je tudi danes pri srcu...«

Izdani, obkoljeni, a ne premagani

Pogovor z Jurijem Bojanovičem, predsednikom KO ZB Vojnik

Jurij Bojanovič, predsednik borčevske organizacije v Vojniku pri Celju, sicer pa iz Bosne in Hercegovine, je doživel svojevrstno življenjsko kalvarijo. Srečal sem ga na letošnjem petem spominskem pohodu Po poteh Domnove čete v Kome-lju pri Pliberku. Tam je govoril kot eden izmed redkih preživelih borcev o tragediji te čete.

do Apovnikove domačije, kjer je četa takrat počivala. Hudo utrujena sva trdno zaspa. Okoli 9. ure zjutraj naju je vrglo pokonci silovito streljanje, eksplozije bomb in min. Poslopja domačije so bila kmalu v plamenih. Medtem sem že zaslišal krike ranjencev in fašistično drhal, ki nas je pozivala k vdaji. Tedaj je Ciril Šorli-Domen, komandir čete, hitro zbral borce in že smo se prebijali skozi ognjeno točo. Umikali smo se po globeli v gozd. Le redkim je to uspelo. Tudi Domen je dobil strel v glavo in obeležal. Ko sva ga reševala z Mirkom, je še on dobil več strel v trebuh. Zavlekel se je v bližnje smrečje, kjer je tudi umrl. Našli so ga šele spomladi 1945. leta, ko je skopnel sneg.

In kaj je bilo potem?

»Zločinski tolpi esesovcev še ni bilo dovolj, da nas je s pomočjo izdajalca presenetila, obkolila in onesposobila kar dvanajst borcev s komandirjem: z noži so mesarili naše ranjence in jih še žive zmetali v goreča poslopja. Domačinom so dovolili, da so pokopali naslednji dan na robu tamkajšnjega gozda posmrtno ostanke padlih. Takrat so se hvatili, gla so dokončno uničili Domnovo četo. Preživeli pa smo se kmalu zbrali in enoto dopolnili z novimi borci. Tako je kurirska zveza od Pece, prek Drave na Svinško planino zopet delovala do osvoboditve.«

Z zamejskimi Slovenci imate že dalj časa najtesnejše stike?

»Res je. Naša borčevska organizacija je pobratena s področnim borčevskim odborom iz Pliberka, ki deluje v Zvezi koroških partizanov iz Celovca. Naše prosvetno društvo France Prešeren iz Vojnika pa je pobrateno s prosvetnim društvom Edinost iz Pliberka; doslej smo oboji pripravili že več medsebojnih prijetnih srečanj in gostovanj. Med nami so zares čvrste vezi.«

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor - Kako dela OK za borce in vojaške invalide v občini Maribor Rotovž

Občinski komite za družbene dejavnosti, zadeve borcev in vojaških invalidov občine Maribor - Rotovž je opravil pomembno delo in sodeloval v številnih akcijah in postopkih, ki so povezani z borci in vojaškimi invalidi. V okviru dejavnosti v zvezi z NNNP so pripravili obrambni načrt za področje družbenih dejavnosti in ocenili delovne razmere ozdov in izrednih razmerah in v morebitni vojni. Za preverjanje obrambne pripravljenosti in usposobljenosti mladine so v Kamnici organizirali občinsko tekmovanje v SLO in DS vseh osnovnih šol. Na področju varovanja naravne in kulturne dediščine so pripravili predlog družbenega dogovora o urejanju in vzdrževanju grobov in grobišč borcev NOV in drugih spomenikov socialistične revolucije. Nadaljevali pa so tudi akcijo za urejanje dokumentov v občinskem registru spomenikov.

Občinski komite je skrbel za nadaljnje utrjevanje sistema socialne varnosti borcev in vojaških invalidov, za izboljšanje njihovega materialnega in socialnega varstva.

Skrbel je tudi za varstvo vojaških vojnih in mirnodobnih invalidov ter družin padlih borcev, za varstvo borcev za severno mejo, civilnih invalidov vojne in družinskih članov oseb v obvezni vojaški službi.

V občini Maribor Rotovž posvečajo tudi sicer posebno skrb SLO in DS. Gre za izdelavo in dograjevanje varnostnih načrtov na vseh ravneh.

Posebno skrb bodo posvetili opremljenosti enot CZ, gradnji javnih zakonih za dvonamensko uporabnost, ohranjanju žive meje na obmejnem področju ter razši-

ritvi sistema tehničnega in fizičnega zavarovanja družbene lastnine s poudarkom na povezovanju samozaitne aktivnosti med TOZD in KS. Izvršni svet te občine je na več izrednih sejah temeljiteje razpravljalo o osnovnih problemih lastne organiziranosti in o delovanju na področju SLO in DS. Na teh področjih je bil namreč storjen v občini Maribor Rotovž dober korak naprej, česar jih čaka še veliko dela pri odpravi nekaterih slabosti in napak.

M. K.

Še opravila v zvezi s posebno dobo?

Komisija za posebno dobo iz NOV pri mestnem odboru ZZB NOV Maribor je lani imela v obravnavi še vedno - 13 zahtevkov za priznanje posebne dobe iz NOV. Od teh zahtevkov so bili štirje podani na novo (če prav je rok za to potekel že 1966. leta!). Drugi zahtevki pa so bili vloženi v obnovitvenih postopkih. Tudi pri teh je komisija ugotovila, da jih večina ni bilo utemeljenih, kajti izjave prič so bile nepopolne, podatki datumsko niso bili usklajeni, ponekod priče niso imele neposrednih povezav s predlagatelji, ampak jim je bilo sodelovanje slednjih znano le iz pripovedovanja drugih.

Takšnih zahtevkov je sicer v zadnjem času zelo malo, saj so vseh vrst roki za uveljavljanje tako imenovane posebne dobe - zamujeni! Tisti pa, ki imajo ustrezno dokumentacijo (vojaško knjižico ali »uverenje«), pa dobijo pri SPIZ brez poprejšnjega mnenja organizacije ZZB NOV ustrezne odločbe. Menili so, da utegne prispeti v prihodnje več zahtev po obnovitvi postopkov, saj je ustavno sodišče razveljavilo sklep, po katerem se je smelo predložiti vlogo za obnovo postopka le v roku petih let od zadnje odločbe.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Politika odlikovanj

Na letnih skupščinah občinskih organizacij Zveze združenj borcev NOV Slovenije so posamezni razpravljalci med drugim zastavili vprašanje, ali je še možno predlagati za odlikovanje udeležence NOB za njihove zasluge v boju, oziroma ali je še možno predlagati za odlikovanje posamezne enote NOV in PO Slovenije oziroma Jugoslavije. Na vprašanje smo že odgovorili v TV-15 Naš tovariš, kljub temu bom poskušal ponoviti odgovor in osvetliti nekatere druge naloge na področju politike odlikovanj, ki jih je letos opredelilo predsedstvo SR Slovenije.

Pojasnili

Udeleženca NOB zaradi časovnega odmika teh zgodovinskih dogodkov ni več mogoče predlagati za odlikovanje samo za zasluge iz obdobja NOB, pač pa ga je možno predlagati za posebne zasluge, ki si jih je pridobil s svojim delom v organizaciji združenega dela, v krajevni skupnosti, v družbenopolitični skupnosti, v samoupravnih interesnih skupnostih, v družbenopolitični organizaciji, v okolju, kjer živi in deluje, v družbenim in političnim ter kulturnim znanstvenim in javnim delovanjem ter drugimi oblikami aktivnosti, ki so imele za cilj vsestranski napredek naše socialistične sa-

moupravne in neuvrščene družbene skupnosti ali krepitev ljudske obrambe in družbene samozaitne ali krepitev bratstva, enotnosti in enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. V obrazložitvi pobude za odlikovanje pa naj se opiše tudi posebne zasluge udeležence NOB med NOB. To se upošteva pri izbiri vrste in stopnje odlikovanja, zlasti pri tistih udeležencih NOB, ki še niso bili odlikovani.

Enot NOV in POS oziroma POJ prav tako ni več mogoče predlagati za odlikovanje z odlikovanji SFRJ; tako je sklenilo predsedstvo SFRJ 9. julija 1981, o čemer smo pred letom dni seznanili vse občinske organizacije, organizacije ZZB posebnih družbenopolitičnih skupnosti ter odbore skupnosti borcev posameznih enot in služb NOV in POS.

Politiko odlikovanj v SR Sloveniji smo v republiškem zakonu poverili komisiji SR Slovenije za odlikovanja, ki za svoje delo odgovarja predsedstvu SR Slovenije. Pri svojem delu je komisija izhajala iz določil zakona o odlikovanjih SFRJ (Url. I. SFRJ, št. 40/73 in 58/73), dogovora SR in SAP o izvajanju tega zakona, sklepov predsedstva SFRJ in prdsedstva SRS. Prizadevala si je, da bi politika odlikovanj: spremljala razvoj naše socialistične samoupravne družbe; sti-

mulirala napor delovnih ljudi pri uresničevanju gospodarske stabilizacije ter gradnjo samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, krepila obrambo, varnost in neodvisnost SFRJ ter utrjevala in poglobljala bratstvo, enotnost in enakopravnost naših narodov in narodnosti ter prijateljstvo z drugimi narodi in naprednimi gibanji v svetu. Prizadevala si je, da bi bila politika odlikovanj sestavni del kadrovske politike in da bi predlagatelji za odlikovanje predlagali zlasti zaslužne delavce iz neposredne proizvodnje, novatorje, racionalizatorje, izumitelje in druge delovne ljudi in občane, ki s svojo aktivnostjo izstopajo v življenjskih in delovnih okoljih. V skladu s stališči in sklepi predsedstva SFRJ in SR Slovenije se je komisija zavzemala za odpravljanje avtomatičnega predlaganja po preteku z dogovorom o uresničevanju zakona določenega roka ter za odpravo kampanjskega predlaganja ob jubilejih delovnih organizacij ali ob osebnih jubilejih. Prizadevala si je, da bi bili odlikovani posamezniki, ki so se izkazali v nevarnostih za zdravje in življenje ljudi, in tisti, ki so dosegli izjemne uspehe ali opravili posebno pomembna dela oziroma dejanja.

V letu 1983 je komisija na 21. sejah obravnavala 2159 pobud za odlikovanja. V skladu z določili Dogovora je komisija sprmenila v 734 primerih vrsto in stopnjo odlikovanja, zlasti v primerih, ko pobude niso bile ustrezno obrazložene glede na določila zakona oziroma dogovora. V primerih, ko so bile

pobude podane pred iztekom z dogovorom določenega roka, ali v primerih, ko so bile pobude podane ob življenjskih jubilejih, ali tedaj, ko so bili posamezniki nosilci večjega števila odlikovanj, ali če v obrazložitvah pobude niso bili zadostno utemeljeni doseženi delovni ali drugi rezultati in uspehi, je komisija odložila 165 pobud za odlikovanje, 159 pobud je komisija vrnila predlagateljem v dopolnitev, ker niso bile ustrezno obrazložene, medtem ko je 217 pobud vrnila v ponovno proučitev predlagateljem. Tako je po dvakrat obravnavala 279 pobud. Komisiji predsedstva SFRJ za odlikovanja je v letu 1983 prepustila v reševanje 1653 predlogov za odlikovanje ter 343 predlogov, ki jih je obravnavala v zadnjih dneh 1982. leta.

V letu 1983 je bilo v SFRJ podeljenih 23.465 odlikovanj, od tega na osnovi predlogov SR in SAP 14.714 odlikovanj, ostala odlikovanja so bila podeljena na pobudo Zveznega sekretariata za zunanje zadeve, Zveznega izvršnega sveta in Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo.

V SR Sloveniji je bilo podeljenih skupno 2721 odlikovanj, od tega 32 organizacijam združenega dela in drugim organizacijam ter društvom in 2686 posameznikom (3 so prejeli po 2 odlikovanji). Od skupnega števila je bilo podeljeno: 1944 ali 71,44 odstotka redov, od tega 21 ali 0,77 odstotka prve stopnje, 220 ali 8,08 odstotka druge stopnje

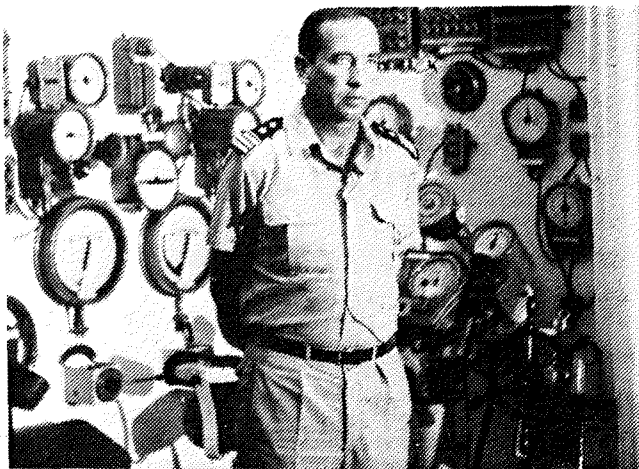
Čuvaji jadranskih globin

Jekleni delfin s svojo temno hidrodinamično obliko ne priteguje posebne pozornosti nepoučenega potnika. Dobrohotno se ziblje na morskih valovih in tako odkriva svojo masivnost in opozarja, da ko se zbudi in izgine v globinah Jadrana, postane zelo nevaren. Vendar so nas takoj opozorili: »Jekleni delfin je vedno buđen«.

Star burmaski pregovor pravi: »Če boš veliko spraševal, boš izvedel tisto, kar te zanima.« Tega pregovora smo se držali, ko smo se pogovarjali s starešino enote podmornic Marjanom Pogačnikom. Veliko je razlogov za ta pogovor. Njegova enota je že večkrat dobila zastavico, ki jih prejemajo najboljše. Posadke podmornic »Junak«, »Uskok«, »Heraj«... imajo že po pet, šest takšnih zastavic. Druge enote naše armade lahko z natančnim streljanjem, višino leta in brazdo v vodi opozorijo nase, podmorničarji pa izginejo v globino in vse drugo je razmišljanje.

Zelo lepo urejena spominska soba prva pozdravi vsakega mornarja in starešino, ki prvič pride v to enoto. Kot pravi Marjan, se v njej obnovijo prejšnja spoznanja o razvoju podmorničarstva pri nas. Sicer pa kolektiv te enote ni velik, samo petina je mornarjev, drugi pa so starešine. Visoka tehnična opremljenost podmornic in zapletene in odgovorne bojne naloge zahtevajo od starešin skupinsko delo in visoko usposobljenost. Zaradi veli-

ke odgovornosti in popolne varnosti posadke podmornic se starešine usposablja v najsoodobnejših kabinetih in na poligonih. Ti omogočajo podmorničarjem, da se seznanijo z vsemi deli podmornice, lahko pa ponazorijo tudi najbolj zapletene bojne naloge. Na vsako morebitno napako jih opozarjajo računalniki. Težko bi si predstavljali sodoben proces usposabljanja brez teh kabinetov, težko pa bi tudi izračunali,

Marjan Pogačnik v spominski sobi enote

koliko so prispevali k pocenitvi usposabljanja. Najpomembnejše je, da omogočajo visoko raven strokovne usposobljenosti vsakega člana posadke.

Marjan Pogačnik nas je popeljal na ogled ene od podmornic. Opazujemo ga, ko hodimo mimo podmornic. Zdi se, da se je ta ljubljčan zaljubil v morje in podmornice. Kasneje nam je priznal, da v njem še vedno tli ljubezen do slovenskih hribov.

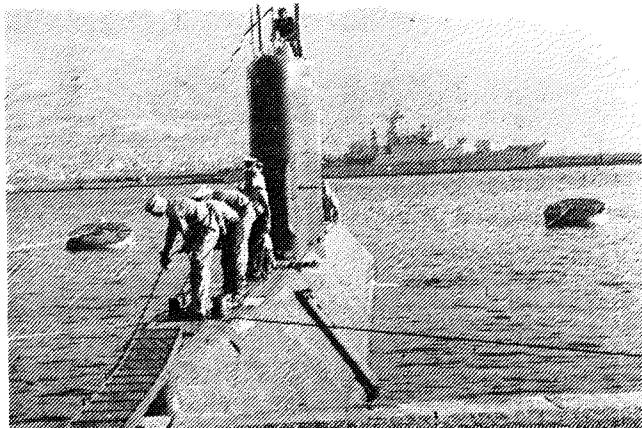
Pred podmornico, ki so jo krstili za »Junaka«, je svojemu komandantu raportiral starešina Milisav Mijović. Kot je povedal kasneje, se je za ta poklic odločil zaradi iz-

ziva neznanega. Najprej je hotel preleteti rodna črnogorska hribovja, in ko ni imel sreče, da bi se vpisal na letalsko akademijo, se je odločil za morske globine. Milisav je najstarejši v kolektivu, pa ima šele 33 let. Posadka mladosti. Vsi so prostovoljno na podmornici, ki je sicer pogoj za delo na jeklenem delfinu. Vsi so člani zveze komunistov.

Z obale se nam je zdela podmornica majhna in vprašali smo se, kako gre vsa posadka vanjo. Počasi smo se eden za drugim spuščali po stolpu podmornice v njeno notranjost. Izpluli smo. Podmornica ljubi globino, včasih pa se usede na dno in prisluškuje nepovabljenemu gostu v naših vodah. Opazujemo delo posadke. Vsak gib je narejen po ukazu in potrjen po zvočniku ter takoj zapisan. Na podmornici ni pomembnega in manj pomembnega dela, priljubljeno načelo za vsakega podmorničarja pa je: »Eden za vse, vsi za enega.«

Glavni krmar Željko Rinčič, doma iz Trogirja, budno spremlja vsak centimeter poti podmornice. Ob periskopu je Miljko Milošević, Šumadinec, ki ima edini okum v svet na podmornici. Odbira stopnje in kote... tu so tudi vezisti, navigatorji, strojniki in drugi, vsak strokovnjak za svoje delo. Tudi v tej podmornici je Jugoslavija v malem.

Smo v globini več kot trideset metrov. Morje je mirno. Če ne bi bilo instrumen-

Priprave za plavbo

tov, bi mislili, da še vedno mirno stojimo na površini. Vsi zaupajo instrumentom, zato jih tudi tako skrbno vzdržujejo. Pa vendar sta dve stvari najpomembnejši: zrak in voda. Zrak vedno obnavljajo za biološke potrebe posadke, služi pa tudi za plovnost podmornice in pogonsko silo pri izstreljevanju torped. Pitna voda pa je v sredi morja dragocen napitek, s katerim morajo vedno varčevati. Podmornica jo lahko sprejme samo določene količine. Veliko nevarnost za podmornico pa pomeni požar. Posadka je zato posebej izurjena in bi lahko učinkovito delovala. Zaradi taktičnih zahtev so naši konstruktorji naredili podmornice tako, da bi bile čim manjši cilj in tako tudi bolj uporabne v našem pomorskem prostoru. Vsi člani posadke hvalijo plovnost, stabilnost in druge značilnosti naših podmor-

nic. Vendar pa je zagotovitev vseh teh lastnosti vplivala na omejenost prostora in udobja posadke. Tega se posadka zaveda in pomanjkanje nadomešča s tovarištvom, samoodrekanjem, požrtvovanjem, disciplino, vztrajnostjo, potrpežljivostjo in timskim delom. Počasi se vračamo proti pristanišču. Podmornica je znova na površju. Znova smo na obali.

Zaradi naših odvečnih vprašanj so spoznali, da smo prvič na podmornici. Po dobrem starem običaju smo plačali krst v vojaški kantini.

Pospremili so nas s povabilom, da jih obiščemo prihodnje leto 23. avgusta, na dan podmorničarstva, ko bodo slovesno proslavili štirideseto obletnico, ko je podmornica »Nebojša« na poti v domovino v italijanskem pristanišču Bari prvič dvignila zastavo nove Jugoslavije.

Mihajlo Teržić

Vojaški poklic še vedno ni privlačen

Novo šolsko leto se je začelo. Učenci osnovnih šol in šol srednjega usmerjenega izobraževanja že pridno hodijo v »hrame učenosti«. S poukom so začele srednje vojaške šole in vojaške akademije.

Prvi podatki kažejo, da se je v Jugoslaviji povečalo zanimanje za vojaški poklic. Kar dvajset odstotkov več fantov kot lani se je odločilo za ta poklic.

Na žalost pa je v Sloveniji ravno nasprotno. Tako se je letos približno deset odstotkov manj fantov prijavilo za vojaške šole in akademije. Prav tako jih je bilo manj sprejetih na šolanje. Še bolj zaskrbljujoče pa je dejstvo, da se za šolanje na vojaških šolah odločajo kandidati z vedno slabšim učnim uspehom. To potrjujejo testi. Lahko se samo vprašamo, kje so časi, ko je bilo med prvimi najboljšimi učenci in študenti v vsaki generaciji slušateljev na vojaških šolah vsaj pet Slovencev.

V srednje vojaške šole se

je letos prijavilo približno enako število kandidatov kakor lani, prav toliko pa so jih tudi sprejeli na šolanje. Najbolj zanimivi šoli sta za Slovence Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman Stane v Ljubljani in Splošna srednja letalska šola maršal Tito v Mostarju, na katero se piše dve tretjini kandidatov iz naše republike. Veliko kandidatov pa manjka za Srednjo šolo kopenske vojske v Sarajevu in Mornariško tehnično šolo v Splitu.

Povsem nezadovoljiv je vpis na vojaške akademije. V republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo so to ocenili kot neuspeh akcije na tem področju dela v šolah srednjega usmerjenega izobraževanja. Ugotovili so tudi, da bi pri vpisu na vojaške aka-

demije doživeli pravi polom, če ne bi bilo dijakov Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane. Eden izmed ukrepov za povečanje vpisa na vojaške akademije je tudi sprememba štipendijske politike. Kandidatov za štipendije RSLO je veliko, vendar s številom niso zadovoljni. Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je sprejel tudi program dela pri kadrovanju v vojaške šole za prihodnje. Pomembna novost obeta tudi na področju propagandne dejavnosti.

Končana je delovna kopija filma, ki ima naslov »Oficir kopenske vojske«. Gledalci bodo skozi pripoved dveh fantov izvedeli o pogojih za študij na tej akademiji, o življenjskih in delovnih razmerah slušateljev in za kakšen poklic se lahko odločijo. Prav gotovo bo ta film prispeval k boljšemu razumevanju vojaškega poklica.

O problemih v zvezi s ka-

drovanjem v vojaške srednje šole in akademije pa so predstavniki RSLO seznanili učitelje obrambe in zaščitne na šolah srednjega usmerjenega izobraževanja, ki so se konec avgusta sešli v Poljčah. Ti naj bi pri svojem predmetu veliko bolj prispevali h kadrovanju za vojaške šole, predvsem pa naj bi dvignili predmet obramba in zaščita na raven drugih predmetov.

Seveda pa se v RSLO zavedajo, da akcija ne bo uspešna, če se vanjo ne bodo vključili tudi drugi družbeni subjekti, tako SZDL, ZRVS in ZZB NOV.

Zveza združenj borcev Narodnoosvobodilne vojske Slovenije in republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije sta spomladaj sprejeli programsko izhodišča za delovanje svojih članov na tem področju. Tako naj bi borci in rezervni vojaški starešine ak-

tivno delovali v organih, ki se ukvarjajo s temi problemi. Sami morajo več storiti za popularizacijo teh poklicev. Skrbeti bi morali, da bi se za vojaške poklice odločali kandidati z visokimi moralno-političnimi odlikami. Posebno skrb naj bi namenili staršem, da bi se lažje odločali za pošiljanje otrok v vojaške šole.

Letošnje zanimanje za vojaške poklice in vpis na srednje vojaške šole in akademi-

je kaže, da se teh usmeritev niso držali. Prepričani pa smo, da bodo v sedanjih akcijah napeli vse moči in prispevali svoj delež pri reševanju tega dela celotne naše kadrovske politike. Sicer pa bo o tem razpravljala tudi Koordinacijski odbor za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice pri SZDL. Prav gotovo bo ocenil delovanje borcev in rezervnih vojaških starešin na tem področju.

Bojan Kuntarić

Koordinacijski odbor za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice pri predsedstvu republiške konference SZDL bo danes obravnavalo rezultate kadrovanja za vojaške srednje šole in akademije. Prav gotovo bo ocenil delo vseh, ki so ali naj bi sodelovali pri usmerjanju. Na žalost so rezultati takšni, da jih bo moral koordinacijski odbor oceniti negativno. V vseh okoljih morajo premisliti o svojih dejavnostih in storiti več za vpis mladih v vojaške šole.

Sprejel bo tudi osnutek načrta dela v tem šolskem letu in se dogovorili, kaj storiti, da bi bili rezultati usmerjanja boljši kot v minulem šolskem letu.

in 1703 ali 62,59 odstotka tretje stopnje ter 777 ali 28,56 odstotka medalj.

Redi dela in medalje dela so med vsemi podeljenimi odlikovanji zastopani z 68,83 odstotka. Med posamezniki je bilo od 2686 oseb odlikovanih 722 ali 26,88 odstotka žensk, 2113 oseb, ki so v delovnem razmerju (od teh 542 žensk), 554 upokojenih oseb (161 žensk) in 19 drugih oseb (19 žensk).

Prvič je bilo odlikovanih 1928 oseb (613 žensk), drugič je bilo odlikovanih 317 oseb (65 žensk), tretjič je bilo odlikovanih 179 oseb (26 žensk), četrtič 80 oseb (12 žensk), petič 65 oseb (4 ženske), šestič ali večkrat je bilo odlikovanih 63 oseb (2 ženski).

Struktura odlikovanih oseb pa je taka: 2113 oseb je aktivnih v delovnem razmerju (542 žensk), 1455 oseb je zaposlenih v gospodarstvu (290 žensk) (od tega: 48,66 odstotka industrija in rudarstvo, 16,22 odstotka trgovina, 15,12 odstotka gradbeništvo, 6,67 odstotka kmetijstvo itd.), 589 oseb je zaposlenih v negospodarskih dejavnostih (249 žensk), 20 oseb je zaposlenih v obrti (2 ženski), 45 oseb je aktivnih kmetov (1 ženska), 4 osebe so iz vrst svobodnih poklicev (0 žensk).

V preteklem letu je bilo prvič odlikovanih 71,77 odstotka vseh odlikovancev iz SR Slovenije, v letu 1982 pa 66,62 odstotka. Z redi dela in medaljami dela je bilo odlikovanih 64,11 odstotka vseh odlikovanih v SR Sloveniji, leto prej pa 57,62 odstotka. Izmed

žensk je bilo odlikovanih prvič 84,90 odstotka v letu 1983, in 78,45 odstotka v letu 1982.

Med odlikovanimi je bilo 621 ali 23,12 odstotka udeležencev NOB, od tega 27 nosilcev partizanske spomenice, 282 udeležencev NOB pred 9. 9. 1943 oz. do 13. 10. 1943 in 312 udeležencev NOB po tem datumu.

Odlikovanih je bilo 554 ali 20,62 odstotka upokojenih oseb (leto prej pa 22,75 odstotka), od tega 22,29 odstotka žensk. Vseh odlikovanih žensk v letu 1983 je bilo 722 ali 26,4 odstotka. Največ odlikovanih je starih med 51. in 60. letom (34,62 odstotka), sledijo med 41. in 50. letom (32,17 odstotka), nato nad 31. do 40. letom (18,91 odstotka) in starejši od 60 let (12,66 odstotka), do 25. leta starosti sta bili predlagani le 2 osebi, od 26. do 30. leta pa 42 oseb (1,56 odstotka).

Pobudo za odlikovanje so dali: 58 komisij občinskih skupščin, 2 komisiji mestnih skupščin, 127 pobud pa so dali republiški organi in organizacije.

V politiki odlikovanj je komisija za odlikovanja SRS ugotovila nekatere pomanjkljivosti, tudi take, ki se ponavljajo iz leta v leto:

- premajhna zastopanost delavcev iz proizvodnje, novatorjev, racionalizatorjev, izumiteljev in žensk ter mladih ljudi;

- kampanjsko podajanje pobud ob jubilejih posameznih oseb ali ozdov in drugih organizacij ter društev;

- pomanjkljive in nekonkretne obrazložitve pobud za odlikovanje;

- neenakomerna zastopanost oziroma porazdelitev odlikovanj po posameznih občinah, npr.: v občinah Grosuplje, Ribnica, Sevnica in Šmarje pri Jelšah lani ni bilo podeljeno nobeno odlikovanje, prav tako lani ni bilo pobud za odlikovanje iz občin Idrija, Maribor-Ruše, Metlika, Ribnica in Šmarje pri Jelšah;

- ponovno predlaganje oseb, ki že imajo po štiri in več odlikovanj.

Med prednostne naloge komisije SR Slovenije za odlikovanja, ki jih je sprejelo tudi predsedstvo SR Slovenije, sodijo predvsem tele:

- dosledno uresničevati in spoštovati določila zakona o odlikovanjih SFRJ in določila medrepubliškega in pokrajinskega dogovora o uresničevanju navedenega zakona ter sklepe, usmeritve predsedstva SFRJ ter predsedstva SRS;

- uveljavljati politiko odlikovanj kot sestavni del kadrovske politike ozdov in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti;

- predlagati za odlikovanje tiste delovne ljudi in občane, ki s svojim nadpovprečnim delom, zaslugam in aktivnostjo izstopajo v okoljih, kjer živijo in delajo;

- predlagati za odlikovanje predvsem tiste, ki še niso bili odlikovani; za ponovno odlikovanje pa predlagati le tiste, ki so po prejemu zadnjega odlikovanja dosegli nove izjemne delovne in druge rezultate v ustreznem časovnem obdobju; na ta način bi odpravili kopičenje odlikovanj in avtomatizem v podajanju pobud za odlikovanje po preteku z dogovorom določenega roka;

- obrazložiti pobud za odlikovanje naj bodo kvalitetne in vsebinsko bogate z navajanjem konkretnih dejanj in aktivnosti posameznika ter opisovanjem posebnih zaslug, za katere se ga predlaga za odlikovanje;

- posebno pozornost je treba nameniti tudi slovesnim izročitvam odlikovanj.

Komisija bo še okrepila vezi tudi s komisijami skupščin družbenopolitičnih skupnosti z namenom, da bo politika odlikovanj skladna z določili zakona in dogovora ter smernicami predsedstev SFRJ oz. SRS.

Pričakujemo, da bodo tudi organizacije ZZB NOV in njeni delegati v komisijah občinskih skupščin ter skupščin posebnih družbenopolitičnih skupnosti pomembno prispevali k uresničevanju nalog in smernic politike odlikovanj v naši socialistični samoupravni družbeni skupnosti.

Marjan Lenarčič

Planinski praznik pri Miklavžu na Gorjancih Slovenci smo alpski narod

Po slavnostni prireditvi, ki so jo s kulturnim programom popestrile nekatere dolenske ljubiteljske skupine, so se planinci podali vsak v svojo smer. Nekateri so odšli na Trdinov vrh, na Gospodično, drugi so ostali kar v okolici Miklavža. Iz nahrbtnikov so pokukale planinske dobrote. Planinci so obujali spomine na prehojene poti in transverzale, srečanja v gorah in druge »zgode in nezgode«. Prisluhnili smo pripovedim nekaterih.

Janez Avsec, domačin iz Sentjerneja: »Nisem član planinskega društva, ampak se po gorah potikam neorganizirano. V hribe me vleče ljubezen do narave, do lepih razgledov, čistih potočkov, do sončnega vzhoda in zahoda in se bi lahko našteval. V glavnem hodim po Gorjancih, saj lahko pridem iz domačega kraja skoraj na vsako točko na tem hribovju. Poti so bile dobro označene, tako da tudi tisti, ki so prvič na Gorjancih, niso imeli težav. Zdaj sem tudi prvič na zboru planincev in moram priznati, da je zelo lepo. Pričakoval sem sicer več planincev, kot se jih je danes zbralo na Gorjancih. Krivec za to je prav gotovo čemerno vreme. Tudi nočni dež je veliko prispeval, da je marsikateri planinec ostal doma.

Janez Avsec

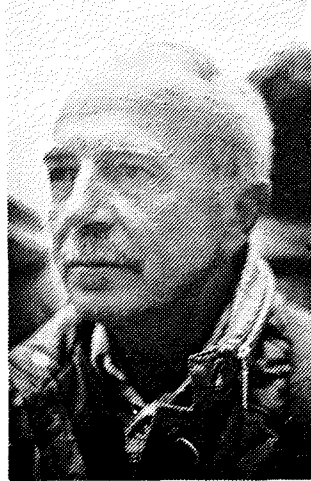
Poldka Miklavc, PD Zabu-kovica Savinjska dolina:

Poldka Miklavc

»Veliko sem v gorah. Zadnje čase sem začela hoditi po transverzalah. Tako zdaj hodim po drugi slovenski, dveh savinjskih, idrijsko-cerkljanski, škofjeloški, transverzali slovenskih kurirjev in vezistov, šaleški, trideset vrhov v okolici Titovega Velenja in še nekatere druge. Tu v Dolenskih hri-

bih sem prvič. Prišla sem do Kuma, niže pa ne. Organizacija našega zbora je bila odlična, vendar nas je motilo premalo vidnih označb do Miklavža. Poseben problem je bil neoznačen odcep z glavne ceste proti Miklavžu. Zelo sem vesela, da sem prišla na zbor, in tako spoznala tudi Gorjance kot prijeten kraj za planince. Upam tudi, da se bomo z našim društvom kmalu spet odpravili v

Zdravko Ceraj

ta prelepi košček naše domovine.«

Zdravko Ceraj, planinec iz Zagreba: »Prihod planincev iz Hrvaške, sem na Gorjance, ni nobena novost. Tako samo nadaljujemo srečanja planincev pred vojno v

Viktor Avbelj-Rudi

tem gorovju in pa srečanja partizanov med vojno. Naše plodno sodelovanje s planinci na slovenski strani Gorjancev se kaže tudi v tem, da smo obnovili planinsko pot Zagreb-Ljubljana. Ze večkrat sem bil na zboru slovenskih planincev in vsakič se kaj naučim, saj tudi pri nas

vsako leto organiziramo zbor planincev. Obe organizaciji dobro sodelujeta. Vsako leto imamo srečanja planinskih delavcev iz obeh republik, da se tako spoznamo, saj se pri vas dokaj hitro menjajo kadri v organih društev. Na zbor planincev pri Miklavžu smo prišli še s posebnim namenom. V nedeljo bo namreč na Slemenu, najvišjem vrhu Medvednice, zlet planincev Jugoslavije. Pričakujemo, da bodo prišli na to prireditev tudi planinci iz vaše republike.«

Viktor Avbel-Rudi, član sveta federacije: »Če je ta prireditev znamenje, da se bo na Dolenskem množično razvijalo planinstvo, je njen namen prav gotovo dosežen. Sodelovanje planincev iz drugih republik pa dokazuje, da sta bratstvo in enotnost še vedno živa, in da se utrjuje tudi na takšnih prireditvah. Obisk iz drugih republik tudi pomeni, da bi lahko kasneje sodelovanje planincev razširili tudi na druga področja. Zbor planincev pri Miklavžu se mi zdi pomemben tudi zaradi tega, da se znova sliši o spominskem kompleksu Gorjanci-Zumberak in da bi pospešili dela pri njegovi dokončni ureditvi.«

Bojan Kuntarič

Prijetno srečanje, toda tudi dogovori

Nekdanje borce in aktiviste Kokrškega odreda povezujejo časi NOB. Mnogi od njih se bolj poredko srečujejo, zato so spominska srečanja in slovesnosti edina priložnost za izmenjavo in utrjevanje tovariških vezi in obujanje spominov na pretekle čase.

Na rednem srečanju se je 5. septembra zbralo nekaj

Milka Sila

desetin nekdanjih udeležencev narodnoosvobodilnega boja, zlasti Kokrškega odreda, v gostišču »Slavija«. Po poročilu o delu in problemih borcev in aktivistov so se dogovorili o prihodnjih načrtih, najzaslužnejšim članom pa izročili priložnostna darila. V skupnost borcev Kokrškega odreda so vključeni tudi aktivni Tržičani in Kranjci, Zirovnice, Jesenice, Begunje, Radovljice in ljubljanski aktivisti.

Delovnega srečanja ljubljanskega aktiva smo se udeležili tudi mi in povprašali po vtisih:

Milka Sila: »Pri šestdesetih se še dobro spominjam, kako sem začela delati kot aktivistka na terenu. Tedaj

sem bila trgovka v Trzinu. Še predobro se spominjam, kakšne težave smo imeli z duhovnikom, ki mu naše vedenje in odločnost nista bila najbolj po volji. Brat je veliko pripomogel, da sem se vključila v delo OF na terenu. Takšna srečanja so zame nekaj lepega, saj v miru lahko obujam spomine s tovariši in tovarišicami, s katerimi sem delila dobro in slabo.«

Štefan Urbanc-Štefko je sedaj predsednik ljubljanskega aktiva Kokrškega odreda. Kot bорец je opravljal številne naloge (222 vojaške tehnike Kokrškega odreda, kulturni referent). Takole misli o srečanju: »O bojih,

Štefan Urbanc-Štefko

porazih in uspehah odreda je bilo že precej povedano, toda na srečanjih se moramo marsikaj dogovoriti. Tak način je domač in prijeten.«

Enako mislita tudi **Marta Velišček** in **Franc Štef-Miški**, ki je še dodal, da bi morali marsikatero zgodovinsko objekte bolj zavarovati in obnoviti. Posebej misli pri tem na bolnišnico »Košuta« pod Bašelskim sedlom.

Jože Čurin

Srečanje borcev Kokrškega odreda v Ljubljani se redno udeležuje tudi **France Perovšek**, ki je bil v najhujših časih preizkušnje slovenskega naroda tudi član oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko.

Štirideset let od osvoboditve Savinjske doline

Darilo ob prazniku: dobro gospodarjenje

»Z veseljem oznanjam zbranim, da je bilo naše gospodarjenje v prvem polletju tega leta dobro in da v občini nimamo izgubarjev,« tako je na slavnostni seji vseh skupščinskih zborov občine Mozirje povedal govornik, tovariš Strašek, in to je tudi najlepše darilo, ki so si ga prislužili občani mozirskih krajev za svoj praznik, pa tudi razveseljiva novica za vse nekdanje borce in borce, ki so se v soboto, 8. septembra zbrali v tem kraju na proslavi štiridesetletnice osvoboditve Savinjske doline.

Kakor je razveseljivo in gladko potekala seja skupščinskih zborov, je v še bolj vedrem ozračju potekala podelitev občinskih priznanj zaslužnim občanom in organizacijam, potlej pa proslava, njen kulturni program in tovariško srečanje. Tudi pozorno oko, vajeno proslav in slovesnosti, ni moglo najti napake v programu. Nič ni bilo preveč in nič ni manjkalo. Govori so bili jedrati, kulturni program tekoč in ne osladen. Tako so ob uradnem koncu vsi, ki so se odpravili k dolgem mizam v Savinjskem gaju na tovariško srečanje, v znak priznanja kmali z glavami in hvalili.

Obletnici in občinskemu prazniku v čast so v spodnjih prostorih kinodvorane odprli tudi razstavo o osvoboditvi doline. To je doslej najboljše in najdokumentarni prikaz osvobajanja teh krajev.

Mimo programske zastavljenih in izpeljanih prazničnih nalog je tistega dne Mozirje živelo tudi drugače praznično. Transparenti so vabili, ljudje so se vsuli v mesto iz bližnjih in bolj oddaljenih krajev. Segali so si v

Med udeleženci proslave je bil tudi **Konrad Pevec-Zdenko**, nekdanji bорец tretjega štajerskega VDV brigade. V Mozirje je (sicer doma iz Žalca) prispel iz Radmirja, kjer je bila prav to soboto zjutraj proslava ob štiridesetletnici osvoboditve kraja.

roko, poklepotali... Menina, Raduha, Mozirske planine in drugi hribovi so se razkrivali med prvimi jesenskimi megami; dedek, nekdanji prvi kurir iz teh krajev, je peljal svojo vnukinjo Maričko na razstavo ptic; babica, nekdanja borka, domačinka iz teh krajev, je svojemu vnuku pripovedovala, kako je bilo pred štiridesetimi leti, ko so bili vsi ti tovariši, zdaj sivolasi možje, postavni fantje in junaki borci.

Med vsemi temi smo srečali tudi **Konrada Peveca-Zdenka** iz Žalca, sicer borca Tretjega štajerskega VDV bataljona, pa šlandrovce Viktorja Grudnika-Zmaga, Toneta Kuharja iz Črne nad Kamnikom, Staneta Zajca, Jožeta Tesovnika-Janeza,

Jožeta Špeha in druge domačine, ki so bili med osvoboditelji Nove Stifte, Luč, Ljubnega, Rečice, Mozirja... »Fejst' je pokalo,« je pripovedoval tovariš Zmago. Tone Poljanšek-Slavko pa dodal: »Najlepše je bilo, ko smo s harmoniko in zastavo na čelu odhajali po že osvobojenem delu doline v napad na Mozirje. Svabi so s cerkvenega zvonika vpili, da bo prej padlo Celje, preden se bodo oni vdali – pa so se le morali vdati, in to prav hitro.«

Med borci je krožil tudi droben možak **Ivan Cigala-Hans**, nekdanji harmonikar. Vsi so ga dražili, ker je prišel na proslavo brez svoje večne spremljevalke. Tam je bila

Tudi za domačine iz bližnjih krajev je bila mozirska proslava poseben dogodek

tudi nekdanja domačinka **Marija Raonič**, nekdanja drobnarica, ki so ji pravili »mala punčka« in »otroček«, danes pa živi v Medulinu pri Pulju. In končno, med vso to zbrano družino je bila tistega dne najbolj iskana in največkrat pozdravljena Suho-

jen zapis. Tega pa končajmo z našimi čestitkami Suhovršnikovi mami in vsem parti-zanskim kmetijam v Savinjski dolini, ki so prispevale velik delež k uspehom parti-zanskih enot.

Bojana Zokalj-Jesih

Za varnost ranjencev

Avgusta je minilo štirideset let od množičnega prenosa ranjencev s Primorske na letališče Nadlesk na Notranjskem, od koder so jih prepe-ljali v Bari na zdravljenje. V spomin na ta dogodek bo skupnost borcev 31. divizije v sodelovanju z drugimi skupnostmi enot 9. korpusa

in ob pokroviteljstvu republiškega komiteja za zdravstvo SRS in SO Postojna od-krila pomnik na **Ravbarkomardi (Mačkovcu) pri Postojni**. Na tem kraju je namreč kolona z ranjenci prečkala cesto in železniško progo med Ljubljano in Trstom. S pomnikom želijo po-

udariti veliko skrb, ki so jo med NOB kljub velikim nevarnostim namenjali ranjenim borcev in bolnikom. Zato je bilo potrebno veliko poguma, iznajdljivosti in pripravljenosti na žrtve.

Spominska slovesnost z odkritjem pomnika bo v **nedeljo, 23. septembra, ob 11. uri**. Dan poprej bo odšla na pohod po poteh prenosa ranjencev štiridesetlanska

pohodna enota, ki jo bodo sestavljali mladi iz Idrije, Ajdovščine, vojaške bolnišnice iz Ljubljane, Medicinske fakultete, pripadniki TO in JLA.

Organizatorji te prireditve vabijo vse ranjence, ki so šli po tej poti, borce, aktiviste in krajanje, naj se udeležijo te prireditve. Posebej pa vabijo mladino.

Štefan Bratina

Štiridesetletnica prekomorcev

Celjani so v mestnem parku znova sprejeli medse 5. prekomorsko brigado, ki ima v mestu ob Savinji tudi domicil, ob Ljubljanski cesti pa spominsko obeležje. Srečanja se je udeležilo več kot tisoč dvostotnih nekdanjih borcev 5. prekomorske brigade, k temu pa je treba pristeti še njihove svojce in seveda Celjane, ki so prisluhnili obujanju izročil narodnoosvobodilnega boja in še posebej 5. prekomorske brigade.

Prekomorci so se v sicer ne posebej prijetnem, tudi nekoliko sivem sobotnem dopoldnevu, postrojili pred svojim nekdanjim komandatom. V spremstvu predsednika celjske občinske skupščine Eda Stepišnika je pregledal še vedno strumne vrste. Stane Mahne, komandant 5. prekomorske brigade, ki nosi ime narodnega heroja Ivana Turšiča-Iztoča, je bil lahko zadovoljen: prekomorci so se v izjemno velikem številu odzvali vabilu Celjanov.

O bojni poti 5. prekomorske brigade – v soboto so o njej v celjskem muzeju revolucije odprli tudi posebno, priložnostno razstavo – je na kratko spregovoril predsednik borčevske organizacije Ivan Melik-Gojmir. Brigada, katere štiridesetletnico praznujemo, je začela svojo bojno pot v taborišču Gravina v Italiji, jo nadaljevala z boji v Dalmaciji in končal z osvoboditvijo Ljubljane. Njena živahna bojna dejavnost je zahtevala 256 žrtev, ranjenih pa je bilo približno 600 borcev in bork. Brigada je bila odlikovana z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Jedro brigade so sestavljali Gorenjci, Korošci in zlasti Štajerci. Pozneje so v brigadi prišli še primorski Slovenci.

Ob ustanovitvi je brigada imela 350 borcev in bork.

Vedro in prijetno razpoloženje, ki ga je popestril lep kulturni program, darilo Celjanov prekomorcem, se je prelilo v poznem popoldnevu tudi v mesto samo. Prekomorce je bilo čutiti skoraj povsod, živahnost bogatega izročila je v soboto narekovala življenjski ritem Celja.

mst

Spominski pohod Kokrškega odreda

Na pobudo zadnjega komandanta Kokrškega odreda Janka Prezija – Staneta je posebna strokovna komisija Odbora skupnosti borcev Kokrškega odreda pripravila za vse aktivne programe spominskega pohoda po območju Karavank, kjer je odred deloval med vojno. Namen pohoda je, da ob 40-letnici obnove drugega sestava odreda (Kokrški odred je bil ustanovljen 18. junija 1942 na Kališču, obnovljen pa 27. avgusta 1944 v Dragi) nekdanji borci skupaj z mladino obiščejo grobove padlih soborcev, da položijo cvetje na obeležja pod Karavankami, da obiščejo osamele kmetije in partizanske domačije, da pokramljajo z domačini, ki so borcem in aktivistom vsa štiri leta trdno stali ob strani.

Spominski pohod, na katerem bodo sodelovale mnoge šole, lovci, taborniki, teritorialci, vojaki in borci, se bo začel v soboto, 15. septembra 1984. Končal se bo s prihodom pohodnikov v priljubljeno partizansko vasico Gozd, kjer bo v nedeljo, 23. septembra, ob 11. uri množična proslava. Na proslavi se bodo priključili borci Kokrškega odreda, Gorenjskega odreda, koroški partizani, aktivisti medvojnega Krasnega okrožja OF, mladina in prebivalstvo iz vasi, ki praznujejo krajevni praznik.

Koiona pohodnikov bo imela tole pot:

Prvi dan, sobota, 15. septembra (aktiv Zarevnica)
DRAGA-ZABREZNICA
ob 8. uri Draga (otvoritveni nagovor ob spominskem obeležju pri žagi), ob 11. uri bolnišnica D s, ob 14. uri Titova vas, ob 15.30 Moste, 16.30 Završnica (srečanje z mladino), ob 18. uri Zabrznica (kulturni program).
Drugi dan, nedelja, 16. septembra (aktiv Begunje)
ZABREZNICA-BREZJE PRI TRZČU
ob 8. uri Zabrznica, ob 9. uri Rodpe, ob 10. uri Zapuže, ob 12. Begunje, ob 15. Slatna, ob 17. Neža, ob 18. Brezje (partizanski miting)
Tretji dan, ponedeljek, 17. septembra (aktiv Trzič)
BREZJE-JELENDO
ob 8. uri Brezje, ob 10. uri Bistriška planina, ob 11. uri Podlujbelj, ob 14. Završnik, ob 15. uri Tehnika KO, ob 19. uri Jelendol.
Četrti dan, torek, 18. septembra (aktiv Trzič)
JELENDO-DOM POD STORŽIČEM
ob 8. uri Jelendol, ob 9. uri Pinč, ob 12. uri Tič, ob 15. uri Pavselj, Gaberc, ob 16. uri Rekar, ob 19. uri Dom pod Storžičem.
Peti dan, sredo, 19. septembra (aktiv Trzič)
DOM POD STORŽIČEM – DOM KO NA KALIŠČU
ob 8. uri Dom pod Storžičem, ob 10. uri Mala Poljana, ob 12. uri Velika Poljana, ob 18. uri Dom KO na Kališču (ob tabornem ognju) (Aktiv Kranj).
ob 15. uri Mače, ob 18. uri Kališče (ob tabornem ognju)
Šesti dan, četrtek, 20. septembra
ODMOR NA KALIŠČU
Sedmi dan, petek, 21. septembra (aktiv Kranj)
DOM KO KALIŠČE-VISOKO
ob 7. uri Kališče, ob 9. uri Košuta (ambulanta), ob 11. uri Predvor, ob 13. uri Stefanja gora (priključek kolone iz Kamnika), ob 17. uri Olscevek, ob 18. uri Visoko (priključek kolone z Jezerskega). Nastop KUD Visoko.
Osmi dan, sobota, 22. septembra (aktiv Kranj)
VISOKO-GOLNIK
ob 8. uri Visoko, ob 10. uri Breg, ob 12. uri Zablje, Čadovlje, ob 15. uri Gorice, ob 18. uri Golnik (taborni ogenj s kulturnim programom KUD Golnik)
Deveti dan, nedelja, 23. septembra (aktiv Trzič)
GOLNIK-GOZD
ob 8. uri Golnik, ob 9. uri Veterno, ob 10. uri Gozd (lovška koča)
Ob 11. uri osrednja proslava v Gozdu, ob krajevnem prazniku, 40-letnici požiga Gozda in 40-letnici obnove Kokrškega odreda.
Miloš Rutar

V septembru bodo tele proslave, odkritje novih spominskih obeležij ter srečanja.

V soboto, 15. 9. 1984, bo ob 8. uri v Dragi pri Begunjah otvoritev 9-dnevnega spominskega pohoda Kokrškega odreda:

v soboto, 15. 9. 1984, ob 17. uri bo odkritje novega spominskega obeležja zadnjemu boju borcev Kokrškega odreda v Udinem borštu v Kamenjaku pri Letenicah. Dostop do prireditvenega prostora je možen skozi vas Letenice.

V nedeljo, 16. 9. 1984, ob 14. uri bo proslava v Kapniku pri Strahinju. V Kapniku bo odkritje obnovljenega spominskega obeležja na kraju, kjer je bilo taborišče, in novega spominskega obeležja na Težičevem hribu, kjer je bil prvi spopad. Parkiranje avtomobilov bo možno v dolini Zelin, od tam naprej pa je do spominskega obeležja še približno 1500 metrov peš po urejeni gozdni poti. Do Zelina se z avtomobilom lahko peljete skozi Strahinjo ali Naklo-Cegelnica ali pa iz Tenetiš.

V nedeljo, 23. 9. 1984, ob 11. uri bo v gozdu nad Križami, ob krajevnem prazniku, 40-letnici požiga gozda in 40-letnici obnove Kokrškega odreda množično srečanje borcev Kokrškega odreda, Gorenjskega odreda, koroških partizanov, medvojnih aktivistov OF, kranjskega okrožja, mladine in krajanov.

Odbor skupnosti borcev Kokrškega odreda

Zagrebska razstava stare kitajske umetnosti

Priložnost za spoznavanje daljne umetnosti

Poznavalci pravijo, da je razstava stare kitajske umetnosti, ki jo gosti glavno mesto naše sosednje republike, eden najpopolnejših prikazov te daljne kulture, kolikor jih je prispelo doslej v Evropo. Celo razstava, ki je pod naslovom »Sedem tisoč let kitajske kulture« navduševala pred dvema letoma v Benetkah, ni bila tako bogata. Res pa je, da je prav tista, beneška razstava, botrovala tej – zagrebski. Tako si bodo številni Jugoslovani iz vseh krajev lahko hodili ogledovat umetnine daljne dežele še vse tja do začetka decembra.

Ob spremljavi kitajske izvirne glasbe se lahko sprehodite med 160 umetninami, izdelanimi iz kamna, keramike, brona, poldragih kamnov, porcelana in znanih kitajskih finih tkanin ter v kratkem času preletite osem tisoč let razvoja kitajske umetnosti. Tako je torej v Zagrebu na ogled »tisoč let več« kot v Benetkah. Dodatek je umetnost iz obdobja Treh kraljestev.

Organizatorji razstave so spričo velikega zanimanja za razstavo pripravili tudi spremljevalni program prireditve, od predavanj o stari kitajski umetnosti do izdaje knjige (monografije) o Šanghaju ter vrtenja celovečernih in animiranih kitajskih filmov. V glasbeni sobi Muzejskega prostora na Jezuitskem trgu bodo predvajali radijske drame kitajskega radia (sodobnega avtorja Lu Suna) in sladokusni zbiralci dragocenih starin bodo lahko prišli na svoj račun. Kitajski strokovnjaki bodo namreč ocenjevali vrednost starin kitajskega izvora iz zasebnih zbirk.

Katalog, ki spremlja razstavo, so pripravili Mitja Saje in Neva Čebon, Vesna Crnolatic-Janjič, Vladimir Devide in Yang Tingzhi.

Bojana Žokalj-Jesih

Kitajska posoda fang-cun iz dinastije Čeu iz prvega tisočletja pred našim štetjem.

Jesensko prebujanje kulturnih ustanov

Zdaj je še čas, da se vpišete v enega številnih abonmajev, ki jih razpisujejo naše slovenske gledališke in operni hiši, filharmonija in seveda naša osrednja prireditvena ustanova – Cankarjev dom.

V slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani ponujajo letos umirjen repertoar, ki bo zajemal od nove slovenske dramatike (Emila Filipčiča »Altamire«) do shakespeare klasike (s »Snom kresne noči«). Ljubljanski operni obeti nam poleg železnega repertoarja z Othelom in Tosco ponujajo baletni večer v koreografiji Mirka Sparembleka in mnogim starejšim gotovo po duši – Antona Foersterja »Gorenjskega slavčka«.

Mladinsko gledališče v Ljubljani bo spet segalo po novostih in jih tudi samo izumljalo, gledalce pa toplo vabi predvsem k včlanjevanju v »Klub obiskovalcev Slovenskega mladinskega gledališča«, kar naj bi pomenilo, da stalne obiskovalce in posebne ljubitelje gledališča pod klubske zastave čaka vrsta ugodnosti, hkrati pa se jim ponuja približanje gledališču z možnostmi obiskov kontrolnih in generalnih vaj ter soustvarjanje predstav s pripombami, ocenami in predlogi. Ni znano, kako se je ta zamisel doslej obnesla, vsekakor pa zveni vabljivo.

Mestno gledališče ljubljansko bo letos (predvidoma) uprizorilo pet novih predstav, med njimi tudi sloven-

sko noviteto Alenke Goljevščkove »Pod Prešernovo glavo« (19. 9. premiera). Tu je še Slovensko ljudsko gledališče v Celju, ki ponuja poleg Čehovega »Strička Vanje Wicherleyeve« »Podeželan-ko«, Milana Jesiha »Pravopisno komisijo« in Cankarjevo dramo »Za narodov blagor«. Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice bo za abonmajске predstave ponudilo poleti nastalega (koprodukcije) »Don Kihota«, že igrano O'Neillovo dramo »Dolgega dne potovanja«, pa Kmecl-Prelovo »Plebanusa Joanne-sa«, Freynov »Nemir za kulisami«, Pirandellovo »Šest oseb išče avtorja« in druge. Za tržaško gledališče se vedno ni upati, da bi to sezono bredlo s težavami naprej in

torej ni upati na nove predstave.

Zanesljivo v tem kratkem pregledu nismo zajeli niti polovice vsega, kar nam za novo kulturno-umetniško sezono ponujajo slovenska gledališča in drugi umetnostni hrami. Sicer pa to niti ni bil naš namen. Hoteli smo vas le malo navdušiti, spodbosti. Temu bomo prihodnjič dodali še nekatere bisserčke predvidenih gostovanj v ljubljanskem Cankarjevem domu, tokrat pa za konec omenimo le, da bo v sredo, 16. septembra, v CD avantgardna gledališka skupina iz belgijskega Antwerpna predvajala predstavo pod naslovom »Moč gledališke norosti«, ki bo trajala celih pet ur!

B. Ž. J.

Boji Tomšičeve ob padcu fašizma

Zgodovina Tomšičeve brigade, ki bo izšla v štirih knjigah, bo kmalu dobila svoj končni obraz. Trenutno gredo h koncu raziskave za 3. knjigo, ta pa bo obsegala čas od 13. julija 1943 do 2. aprila 1944. Zlasti zaradi pomanjkanja partizanskih listin so potrebni različni in zahtevnejši raziskovalni prijemi. Med najpomembnejše spadajo ogledi bojnih prizorišč, ki jih je treba opraviti za vse večje boje ali pomembnejše dogodke. Doslej so bili ogledi za 3. knjigo opravljene na 49. krajih, treba pa jih bo opraviti še na 18-krajih, od tega štirih na Dolenjskem.

Najmanj partizanskih poročil je za čas ob padcu italijanskega fašizma, ko so se prve štiri slovenske brigade – kot jedro razvrščene v 14. in 15. divizijo – pripravljale in izvajale znamenito žužemberško operacijo. Tedaj so imele na voljo že prvih pet topov, enega poljskega in štiri protitankovske. Za napad na Žužemberk so se zbirale okoli Dolenjskih Toplic. O tem je nekaj izvedelo italijansko poveljstvo, zato je za 22. ju-

lij 1943 pripravilo manjšo hajko. V napad proti Dol. Sušicam je poslalo posadko iz Straže in posebni bataljon štev. 3, skupaj okoli 500 vojakov. Toda partizanske patrulje in zasede so bile budne. Prvi spopadi so bili že na gozdnih obronkih okoli Rumanje vasi pri koti 203.

Tistega dne se je Tomšičeva brigada s 1. in 4. bataljonom pomikala mimo Dol. Sušic, Drganjih sel in Mraševega proti Stranski vasi (2. bataljon je bil šele na poti z Rodin pri Otovcu v Kočevske Poljane, tretji pa je tako ali tako ostal na Mavrlenu pri Črnomlju, ker mu je bila zaupana posebno pomembna naloga). Italijanska hajka je potemtakem mogla zajeti le 1. in 4. bataljon Tomšičeve brigade.

Hud boj se je razbesnel pri Drganjih selih in pri koti 230, zahodno od Gor. Mraševega, tako so poročali Italijani, ki so zajeli ranjenega partizana in na tej podlagi sklepali, da so se udarili s 1. bataljonom Tomšičeve brigade. Zase so priznali dva ranjena vojaka, medtem ko so parti-

zanske izgube cenili na 10 mrtvih in 20 ranjenih.

O bojih okoli Drganjih sel pred padcem fašizma s partizanske strani ni nobenih zaznamkov. Tudi preživeli borci, ki sem jih zaslusal, teh bojov ne omenjajo. Izjema je Stanko Semič-Daki, ki je na str. 182 druge knjige svojih spominov zapisal, da je tedaj brigada trčila na belogardiste in Italijane že blizu Stranske vasi. Belogardisti, katerim je udaril v hrbet četrti bataljon, so baje imeli štiri mrtve in pet ranjenih. Vse preživete borce 1. in 4. bataljona Tomšičeve brigade ter prebivalce okoli Drganjih sel in Stranske vasi, ki se teh bojov spominjajo, lepo prosim, da mi sporočijo svoje naslove.

Komaj kaj manjša neznanka je bitka, ki se je razbesnela po padcu fašizma in po napadu na Žužemberk. Stirje italijanski pehotni bataljoni so jo začeli 31. julija, svoj vrh pa je dosegla 1. avgusta 1943. Ta bitka je na bojni črti Tomšičeve brigade zajela vasi Rdeči Kal, Sad, Babno gor, Kozjek, Krušnji vrh, Rožempelj, Dol. in Gor.

Kamenje ter Lisec. Italijani so priznali 15 mrtvih, od tega dva oficirja in dva belogardista, 26 ranjenih, od tega enega podoficirja in tri belogardiste, ter dva pogrešana. Partizani so zaplenili dva puškomitraljeza, več pušk ter veliko streliva in vojaške opreme.

O tej zmagi Tomšičeve brigade je v partizanskih listinah nekaj več sledov, pa tudi mnogi preživeli borci so dali o bitki precej zanimivih podatkov. Tudi ob tisti priložnosti se je posebej izkazal 4. bataljon, ki je Italijanom vpadel v hrbet. Toda uspehe in žrtve sta imela tudi 1. in 2. bataljon, vendar razvrstitev bataljonov in čet po položajih ni znana. Enako velja za premike in druge bojne posege.

Tudi v tej zvezi prosim preživete borce 1., 2. in 4. bataljona Tomšičeve brigade ter prebivalce naštetih krajev, ki vedo za kake zanimive nadrobnosti o tej bitki, da mi sporočijo svoje naslove. Rad bi jih obiskal in prosil, da s svojimi pričevanji sodelujejo pri ogledu opisanih bojnih prizorišč. Moj naslov je: Franci Strle, novinar, Lajkovska 17, 61000 Ljubljana, telefon 266-682 prek 061.

Franci Strle

Ob 40-letnici ustanovitve 4. prekomorske brigade NOVJ

Po kapitulaciji Italije leta 1943 je NOV Jugoslavije prešla številčno in kakovostno v novo fazo. Zaradi množičnega vstopanja vanjo je bilo ustanovljeno veliko novih enot. Hkrati s tem so se seveda večale tudi splošne materialne potrebe vojske, to je po učinkovitejšem orožju, hrani, obleki in drugem materialu. Operativne akcije proti okupatorju in domačim izdajalcem so zajemale čedalje širša področja ter bile iz dneva v dan pogostejše, ostrejšje in uspešnejše.

Visoka stopnja razvoja, organiziranosti, uspešnosti naše vojske ter pomembnosti »jugoslovanske fronte« za skupno zavezniško stvar so povzročili, da so voditelji zavezniških držav decembra 1943 v Teheranu sklenili, da je treba materialno podpirati NOVJ.

Materialno pomoč za NOV Jugoslavije so pošiljali po morju, predvsem pa po zračni poti. Prva zavezniška letala z materialno pomočjo NOV Jugoslavije so se sicer pojavljala nad Jugoslavijo že leta 1943, toda zelo poredkoma. V začetku leta 1944 so bili preleti že pogostejši, obsežnejše pa je zavezniška pomoč začela prihajati zgodaj spomladi 1944, v marcu, in se nato stopnjevala vse do konca vojne.

Letala so dovažala raznovrsten vojaški material in hrano ter to spuščala na jugoslovanska tla in kraje, ki so jih označili z ognjem ali z drugimi znamenji. Pristajala pa so tudi na zasilnih letališčih, npr. v Beli krajini, Starem trgu pri Ložu, na Hrvatskem v Topuskem, v Glini itd. Ob vračanju pa so odvažala v južno Italijo ranjene in bolne borce NOVJ. Težke cilindre, opremljene s padali, zaboje in zavoje raznih oblik in z raznovrstno vsebino so skrbno pripravljali večinoma ljudje iz Slovenije, predvsem iz Slovenskega primorja, pa tudi iz Istre, Dalmacije, Črne gore itd. To so bili ljudje, ki so okusili 20-letno fašistično zatiranje in so morali prisilno služiti v italijanski vojski, trpeti v kazenskih enotah v izgnanstvu, internaciji, konfinaciji in zaporih, a so se vključili v NOVJ, brž ko jim je bilo to po kapitulaciji Italije mogoče. Vmes je bilo tudi nekaj ozdravelih borcev NOVJ, ki so se zaradi ran ali bolezni zdravili v juž-

ni Italiji. Nekateri so prišli v Italijo iz partizanskih enot v domovini. To so bili borci, ki jim je NOVJ dodelila posebne dolžnosti v zavezniških skladiščih, na letališčih in v pristaniščih ob južni italijanski obali Jadranskega morja – to so bili borci 4. prekomorske brigade NOV Jugoslavije.

Začetki ustanavljanja prvih enot, ki so pozneje prišle v sestavo 4. prekomorske brigade, so segali v začetek oktobra 1943, ko je v osvobojeni Bari prišla skupina partizanov na čelu s podpolkovnikom Sergejem Makiedom. Namen odposlanka je bil, da se poveže z zahodnimi zavezniki onstan morja. Ob razvijanju naših predstavništev na jugu Italije so se hkrati razvijale tudi enote, ki so bile potrebne za

delo, oskrbo in varnost naših predstavništev.

Dne 16. novembra 1943 – ob reorganizaciji 1. prekomorske brigade, to je ob odhodu iz zavezniškega tabora Carbonara v partizanski tabor Gravina, so določili 300 borcev za potrebe naše baze in še zlasti za sprejem velikega števila ranjencev in beguncev, ki so prihajali iz domovine.

Prvi ukrep pred ustanovitvijo delavnih enot baze NOVJ v Bariju je bil ukaz šefa delegacije, po katerem so morale posadke jugoslovanskih ladij izločiti nekaj mož, ki bi opravljali delo ob pretovarjanju blaga. Tako je dal sam štab baze 6 ljudi, z ladij pa so nabrali kar 73 mož. Ti ljudje pa niso bili povezani v neko skupno enoto. Dela so opravljali določeni partizani s tistih ladij, ki so se ravno tedaj znašle v pristanišču.

Kmalu pa se je pokazalo, da takšna organizacija dela ne more biti povsem učinkovita. Zato so decembra 1943 ustanovili delovno četo, in jo razmestili v Monopoliju ter jo podredili tamkajšnjemu štabu mornarice. V začetku

marca 1944 so pri bazi naše vojske mornarice v Monopoliju ustanovili še delovni bataljon, ki je opravljal raznovrstna dela v pristanišču Monopoli.

Na letališču v Brindiju so v istem času ustanovili še en delovni bataljon, ki ga je neposredno vodil štab baze v Bariju.

La letališču v Bariju pa sta delali dve delovni četi; prva je pripravljala transporte na anglo-ameriškem letališču, druga pa transporte pri sovjetski bazi na letališču v Bariju. Ker je bilo njuno delo med seboj povezano, se je pokazala potreba po skupnem vodstvu – štabu, ki bi ju organizacijsko združil, vodil ter jih tudi vojaško in politično usposobil, da bi bili zmogni vsak čas stopiti v boj, če bi bilo potrebno. Zaradi tega je 7. septembra 1944 štab baze NOVJ v Bariju iz teh enot ustanovil 4. prekomorsko brigado. Za komandanta brigade je bil imenovan Dušan Vukotić, za v. d. političnega komisarja pa Boško Kerkez. Kmalu po ustanovitvi so bile v brigadi precejšnje kadrovske spremembe (prišli so oficirji iz Slovenije); tako so za komandanta brigade imenovali Antona Černeta-Zvone, za političnega komisarja pa Franca Žuglja (nato sta bila politična komisarja brigade še Franc Kralj in Tonček Kovač).

Kmalu po ustanovitvi brigade je bil ustanovljen še 3.

bataljon, ki sta ga sestavljali dve četi pri britanski in sovjetski bazi, na novo ustanovljena četa pri sovjetski bazi in okrepljeni vod na letališču v Foggii.

Že oktobra 1944 so štabu brigade podredili samostojno stražarsko četo, ki je stražila vojaške naprave komande baze Bari. Hkrati so ustanovili »komando stana« (tj. zaledne enote tehnične in intendanske stroke ter razne delavnice) pri štabu baze.

Ko je Rdeča armada decembra 1944 razpustila svojo bazo v Bariju in jo preselila v Zemun pri Beogradu, je prišlo do ponovne reorganizacije v brigadi. Tako so razpustili 3. bataljon, dve njegovi četi pa so poslali na letališče Zemun pri Beogradu. Iz 3. čete in okrepljenega voda v Foggii so sestavili samostojno četo, ki je nato delala na letališčih v Bariju in Faggii. Brigada je imela 1250 do 1400 ljudi. Skozi njo je šlo več kot 2000 borcev, več kot dve tretjini s Primorske in iz Istre. Vodstveni kader so ob ustanovitvi brigade sestavljali Dalmatinci. Po prihodu dveh skupin oficirjev iz glavnega štaba NOV in PO Slovenije pa je bil poveljniški kader večinoma slovenski.

Borci 4. prekomorske brigade so opravili veliko delo za NOB, čeprav na tujih tleh, ker so tako zahtevale potrebe in je bil tak ukaz vrhovnega štaba NOV in POJ (med vojno je bilo pripeljano v Ju-

goslavijo skupaj 65.429,71 ton raznega blaga, od tega po morju 51.392,41 ton in po zraku 14.037,30 ton vojaške pomoči). Mnogi borci so v tako imenovanih »letečih četah« spremljali zavezniška letala v mnogih bojnih poletih nad Jugoslavijo, Grčijo, Albanijo, Italijo, Poljsko itd. Petnajst borcev je dalo svoja življenja, ker je njihova letala zadel sovražnik.

Pred odhodom v domovino so brigado ponovno preuredili in ustanovili tri bataljone; v dveh so bili Slovenci, v enem pa borci iz drugih krajev Jugoslavije. Dne 28. maja 1945 je brigada prispela v Split. Dva slovenska bataljona sta nadaljevala pot z ladjo prek Zadra do Novega, od tam do Reke z avtomobili. Z Reke so z vlakom prispeli v Ljubljano in so jih nato dali v 31. divizijo JA v Tolminu. Tretji bataljon pa so poslali iz Splita v Zagreb, kjer je bil kot šolski bataljon vključen v oficirsko šolo v Zagrebu in kmalu nato z njo premeščen v Sarajevu.

V spomin na prispevek te brigade narodnoosvobodilnemu boju so v Ajdovščini poimenovali po njej ulico. Padli borci te brigade imajo skupen spomenik na Hribu svobode v Ilirski Bistrici.

Skupščina občine Ajdovščina je dne 29. maja 1965 podelila domicil borcem 4. prekomorske brigade.

Albert Klun

Skupina pripadnikov 4. prekomorske brigade v Monopoliju 1944. leta

Bazoviška pravica

Borcem prekomorcem je znano, da je izhajal v Palestini, kjer so bili med Angleži naši borci, časopis Bazoviška pravica, ki ga je urejal dr. Čok in so ga prinesli dvakrat na teden med naše borce v Palestino. Časopis je izhajal približno dve leti, tiskali so ga na 4 straneh.

Borci so prišli v Palestino po dokaj čudnih poteh. O tem je pripovedoval borec 3. prekomorske brigade Stane Kosovel, ki živi sedaj na Taboru nad Črničami, kjer se je tudi rodil.

Fantje iz okolice Gorice so šli k vojakom 1940. leta. Nabor so imeli v Ajdovščini, z njimi je bil tudi Janko Premrl-Vojko. Vseh 12 se jih je na nabor pripeljal z vozom za seno. Vsi so si zavezali okrog ust robce. Brigadirju je Janko razložil, da imajo robce zato, ker italijansko ne znajo govoriti, slovensko pa ne smejo. Potrjeni so bili vsi, tudi Janko. Po naboru so si rute sneli in so prepevali slovenske pesmi. Fašisti so jih molče gledali in poslušali,

vendar niso ničesar ukrenili.

Leta 1940 so morali k vojakom. V Gorici so jih razvrstili po enotah. Med potjo so peli slovenske pesmi. Staneta so dodelili v 37. regiment blizu Torina v bolničarsko četo. Kmalu je bil poslan na fronto proti Franciji. Spominja se, da so Slovenci med seboj govorili le slovensko in da jim fašisti niso delali težav, čeprav jih niso gledali prijazno. Še istega leta so jih odpeljali v Afriko. Med potjo so se ustavili v Rimu, kjer je

njih in orožje blagoslovil papež. Dne 28. decembra 1940 so prešli k Angležem, ki so jih imeli kot ujetnike v Aleksandriji vse do avgusta 1941. S 1. avgustom 1941 pa so vstopili v okrilje angleške vojske kot angleški bataljon kraljeve jugoslovanske vojske. Dali so jih v posebno taborišče, ločeno od italijanskih ujetnikov, in v taborišču so zvedeli po radiu za napad na Jugoslavijo in o kapitulaciji jugoslovanske vojske. Prvega avgusta 1941 so

ANTON ZAFRED-VOJKO

Revolucionarnost v Košanski dolini

Vasi Košanske doline, med katerimi je tudi moja rojstna vas Stara Sušica, so po prvi svetovni vojni pripadle Italiji. S tem se Slovenci nismo strinjali. Zlasti mi mladi, ki smo med prvo svetovno vojno pod avstrijsko oblastjo obiskovali slovensko šolo v Košani, po vojni pa smo bili iz leta v leto vse bolj izpostavljeni poitalijančevanju, smo se na različne načine upirali narodnemu in gospodarskemu zatiranju.

Pri nas doma, po domače pri Lukačevih, je bilo vedno dovolj domačega vina, zato so se pri nas radi shajali ob večerih, zlasti ob nedeljah, vaščani in tudi ljudje iz sosednjih vasi. Pripovedovali so o ujetništvu, iz katerega so se vrnili po vojni. Anton Kranjc je pripovedoval o italijanskih taboriščih, Franc Samsa-Urbanov s Stare Sušice pa o ruskih. Ujetniki iz italijanskih taborišč so pripovedovali o lakoti in o slabih razmerah v ujetništvu. Ujetniki pa, ki so prišli iz Rusije, so pripovedovali o novih življenjskih razmerah v Rusiji, se navduševali nad zmogovitvo proletarsko revolucijo, govorili so o Leninu in o pridobitvah sovjetske Rusije. Vse to je močno vplivalo name. Začel sem premišljati o novi človeški skupnosti, brez izkoriščanja in zatiranja. Še bolj pa me je vse to zajelo, ko sem se prek Franeta Matjonevega in Franca Žetka iz Ovc priključil organizaciji TIGR. Z mladostno navdušenostjo sem se vključil v revolucionarno gibanje, ki me je vsega prevzelo in nobena naloga mi ni bila pretežka.

Italijanska oblast je leta 1928 prvič v Košanski dolini organizirala predvojaško vzgojo, ki je trajala tri leta, in sicer ob nede-

ljah jeseni, pozimi in spomladi. Neko nedeljo je prišla k tem vajam ekipa karabinerjev in fašistov iz Postojne. Nas mlade so zvrstili ob cesti pred vasjo Košana ter nas hoteli z izjavo »da« vpisati v fašistično mladinsko organizacijo. Ko je fašist po vrstnem redu prišel do mene in me vprašal, sem jaz odločno rekel »ne«. Tudi Jožko Renko, Lunjev iz Danjih sel, je odločno rekel »ne«. Ko so fašisti naslednjo nedeljo pripravili proslavo v Smihelju, z Renkom nisva bila povabljeni. Posledice te moje javne manifestacije proti fašizmu in fašistični organizaciji sem še kasneje vedno občutil.

Leta 1929 sva s Francem Zafredom bojkotirala volitve. Ko sva nato odšla k Francu Žetku v Volče, nama je on v gostilni pri Dolganu govoril o komunizmu. Med špansko državljansko vojno smo poleg drugih akcij zbirali tudi denar za Španijo, in to Franc Žetko, Frane Zafred in jaz. S Francem Zafredom sva pogosto odhajala skupaj v Trst. Jaz sem tja vozil kmečke pridelke, on pa je šel z menoj in pri tem opravljal politične naloge. Srečeval se je s Francem Lipcem, z Viktorjem Bobkom in z drugimi

člani organizacije TIGR. Frane je bil kurir tigr. Leta 1938 je prenesel v zabojih bombe, namenjene za diverzantsko skupino, ki naj bi izvedla atentat na Mussolinija v Kačji vasi ob jugoslovansko-italijanski meji. Ta zaboj z bombami je bil skrit v ograji med našim in Franetovim vrtom. Toda fašisti so že v Trstu odkrili zadevo in Franeta aretirali.

Prvi partizan v Košanski dolini

Ob kapitulaciji Jugoslavije 1941. leta so se začeli vračati domov primorski emigranti. Njihov prihod je bil zelo pomemben za začetek vstaje. Septembra 1941 je že prišla skupina partizanov z Mokreca s komandirjem Ervinom Dolganom-Janezom. Ustavila se je nad našo Stara Sušico. Vaščani so jim dali hrano. Ekonom Jovo in Janez Dolgan sta sredi vasi imela sestanek, na katerem so bili poleg mene še Franc Srebot, Karlo Dolgan, Jože Urbančič in Jože Prelc, vsi s Stare Sušice. Janez Dolgan nam je govoril o razmerah in o idejah NOB. Poudaril je, da je tudi na Primorskem treba začeti z vstajo. Jovo in Dolgan sta po sestanku prespala pri nas. Ko sta odhajala, sta mi pustila tudi nekaj propagandne literature s pozivom slovenskemu ljudstvu na boj proti okupatorju. O vsebini te literature sem se nato pogovarjal z zaupniki po posameznih vaseh. Oktobra 1941 mi je Dolgan zopet prinesel nekaj letakov, ki so pozivali na boj proti fašistični italijanski vojski. Te letake sem takoj raztrosil na križišču cest Neverke-Košana in še po nekaterih krajih, zlasti ob kasarni v Neverkah. Janez Dolgan mi je nato naročil, naj se povežem z gostilničarji, ki so imeli gostilne »Dopo lavoro«, z obrtniki in s trgovci ter naj jih pridobim za delo pri NOB. Tako sva šla z Dolganom neko nedeljo 1941. leta v Neverkah v gostilno in

tam skrivaj dajala v žepu sukenj italijanskih vojakov letake s propagandno vsebino, naj se ne bojujejo proti partizanom, ker so tudi oni proletarci. V mnogih dejavnostih in akcijah sem sodeloval z Dragom in Francetom Maslom, s skupino Janka Premrla-Vojka, s katero sem bil 1942. leta v Padežu, takrat sem tudi pridobil zaupnike za odporniško gibanje po vseh vaseh v Košanski dolini, celo do Pivke, z njimi sodeloval in bil z njimi stalno povezan.

Od vseh teh aktivnosti bom nadrobneje opisal moje sodelovanje pri okrožni gospodarski komisiji za pivško okrožje.

V začetku leta 1942 aktivisti nekaj časa niso več prihajali k meni na dom, ker sem se zdel Mici Matjanovi nezanesljiv, češ da je naša hiša nevarna za izdajo; tako mi je povedal pokojni Karlo Dolgan-Matičkov s Stare Sušice. Toda jaz sem kljub temu imel zveze s Francem Žetkom, po domače Markuzov v Volčah, in s Francem Vojvodom v Padežu; tudi za skupino partizanov, ki je prišla na pustno nedeljo februarja 1942 v Blažovo »štalo« na Novi Sušici, sem nabral nekaj denarja in ga drugi dan odnesel v Padež. Ko je po bitki na Nanosu dezeriral Stane Štajerc, sem imel srečo, da ni vedel, kje stanujem, čeprav sem se z njegovo četo sestel v Volčah in v taborišču pod Jurjevo smreko nad našo vasjo. Fašisti so vse družine ujetih in ubitih partizanov na Nanosu takoj aretirali. Pri nas je bila kot naša soročnica Milka Srebot, sestra Franca Srebota, ki so ga ujeli na Nanosu, tedaj tudi aretirana. Ker je bil med ujetimi na Nanosu tudi Karlo Kaluža-Sirarjev iz Nove Sušice, sem odšel do Karoline Kaluža v Novo Sušico, da bi aretirancem nesli v Trst nekaj hrane in obleke. Takoj mi je povedala: »Tone, pazi se, pri nas je partizanski dezerter Stane Štajerc pri preiskavi hiše skupaj s fašisti

Bataljon R. O.

Italijanski partizani bodo letos 6. oktobra na Korinju odkrili spomenik šestindvajsetim tovarišem, ki so padli 17. oktobra 1944 na Korinju v neenakem boju z drugim domobranskim bataljonom.

Ko je prišla Levstikova brigada 22. septembra 1944 na izpopolnitev Belo krajino, so vanjo vključili tudi bataljon italijanskih partizanov. Bili so industrijski delavci iz Trsta in Tržiča. Bataljon so imenovali Roma - Orfeo ali skrajšano bataljon R. O. po komandantu z imenom Giovanni Paparazzo-Roma in po političnem komisariju z imenom Orfeo Vigna. V Levstikovih brigadi je postal bataljon Roma-Orfeo 4. bataljon. Levstikova brigada je 14. oktobra 1944 zapustila Belo krajino ter odšla čez Uršna sela, Toplice, Podhosto in Dvor na Hinje, kamor sta s Kočevske prišla 16. oktobra štab 18. divizije in 9. brigada. Deseta brigada se je na poti nekoliko zamudila v Starem logu. Osmo brigada je napravila prostor tako, da se je 16. oktobra preselila na sektor Ambrus in 4. bataljon razmestila proti zahodu v dokaj oddaljeni Korinji.

Sovražnik je prav naslednji dan imel v načrtu, da s 4.000 vojakov prekrizari Suho krajino. Prejšnji dan je napravil letalske fotografirske posnetke cele Suhe krajine,

tako da je vedel, kako so partizani razporejeni.

Za postojanko Ribnica poročilo navaja enote 118. bataljona 14. SS policijskega polka ter 114. in 116. domobranske četo. Obveščevalni center glavnega štaba je 11. oktobra poročal, da so v Ribnici 25. in 116. domobranske čete ter četa 3. bataljona 14. SS policijskega polka - skupno 450 mož. Poročila se običajno končujejo z ugotovitvijo, da je sovražnik pasiven.

V poročilu 16. oktobra je bil dostavek, ki bi bil vreden pozornosti: »Sovražnik je ob priliki izpada v Suho krajino 15. oktobra izjavil, da se bo še v kratkem času vrnil«. Toda zaradi te pripombe štab 8. brigade po bataljonih ni uvedel večje budnosti. Obveščevalcem 8. brigade in 18. divizije nikakor ni mogoče odpušiti, da niso odkrili tega dne ribniških in laških domobrancev in Nemcev v Kočevju.

Sovražnik je pripravljaval večjo akcijo s 4000 vojakov na Suho krajino. Imenoval bi jo lahko tudi mala ofenziva, ki

naj bi trajala 5 dni. Del Suhe krajine med reko Krko, Malo goro in Kočevsko sta imeli namen očistiti bojna skupina »Schmitz«, ki smo jo spoznali že pri vdoru v Loško dolino na Notranjsko 10. septembra in v akciji na Mokrc 13. septembra, ter 2. domobranski bataljon z Rakeka oziroma Rupnikov bataljon. Slednji se je 16. oktobra odpeljal z Rakeka ob 14. uri z oklepnim vlakom v Grosuplje. Od tam je pešal do Plešivice pri Žalni, kjer je na pol prenočil.

Sovražnik je z letali 16. oktobra natančno posnel razmestitev enot 18. divizije,

Giovanni Paparazzo-Roma, komandant 4. bataljona

oziroma 8. brigade. Na osnovi teh fotografskih podatkov je Rupnikov bataljon 17. oktobra krenil v akcijo že ob 3. uri zjutraj. Sestavljen je bil iz 17., 47., 48. in 2. težke čete skupno s 374 vojakov in radio-telegrafsko postajo s tremi Nemci. Pohod je nadaljeval čez Luče, Videm, Podbukovje, Laz in prispel 17. oktobra ob 9. uri do Malega Korinja, kjer je presenetil 4. bataljon (R. O.) 8. brigade. Ta bataljon italijanskih partizanov je imel izredno nesrečo, da se je ta dan znašel ravno na črti prodiranja Rupnikovega bataljona - toda le navidezno. Domobranci so dobro vedeli, da je italijanski bataljon v Malem Korinju, na osnovi letalskih posnetkov in izdajalskih poročil prebivalstva. O teh posnetkih govori poročilo 2. domobranskega bataljona. Prav tako moram upoštevati novo taktiko udarnih domobranskih bataljonov. Gotovo so uporabili vodnike domobranci, ki so bili doma prav iz Korinja ali okoliških vasi, in tako pripeljali sovražnika po skrivnih stezah in gozdnih poteh.

Kaže, da se 4. bataljon v Malem Korinju ni utrdil z izkopanimi jarki ali kamnitimi bunkerji na dominantnih položajih. Zaradi tega se je sovražnik neopazno približal vasi in jo obkolil. Zaradi močnega križnega ognja iz vseh vrst orožja, razen topov in letalskih bomb, četrti ba-

taljon ni organiziral obrambe v vasi, temveč se je prebijal čez čistino. Ob splošni zmedbi so domobranci jurišali v vas in ujeli tri Italijane. Domobranski mitraljez se je takoj povzpela v zvonik in streljal po čistini, kjer so se umikali borci. Komandantu 4. bataljona Giovanniju Paparazzu - Romi je uspelo zbrati okoli 20 borcev, s katerimi je skušal varovati umik drugim. Prvi bataljon je takoj pohitel na pomoč 4. bataljonu. Toda domobranci so v zelo kratkem spopadu 4. bataljon že razbili. Prvi bataljon, kasneje pa tudi drugi bataljoni, so samo preprečili nadaljnje gonjenje 4. bataljona. Rupnikov bataljon so zaustavili s položajem Boljvskega brda.

V 2. bataljon so pribežali štirje Italijani in pojasnjevali, da njihovi mitraljezi sploh niso delovali, ker niso bili pravilno mazani. Vsi bataljoni so bili na bojnih položajih, medtem pa je močno deževalo. Bojevali so se do poldneva. Domobranci so prenočili v Korinju. Levstikova jih je ponoči trikrat napadla, potem pa se je zbrala v Ambrusu.

K temu je treba še dodati, da je bila pozornost štaba 18. divizije in štaba 8. brigade obrnjena proti Hinjam in Novemu Logu, kjer je sovražnik začel napadati že ob sedmih oziroma šestih zju-

traj. Napad Rupnikovega bataljona pri Korinju pa se je začel šele ob devetih dopoldne. Tedaj je bilo šele vsem očitno, da večje sile napadajo 18. divizijo od vzhoda in zahoda. Boj Nemcev in domobrancev je podpiralo topništvo, razmeščeno v Klečah pri Starem logu.

S preverjanjem so borci 4. bataljona natančno ugotovili, da je padlo pri Malem Korinju 23 soborcev, pri Brezovem dolu pa trije. Zbrali so njihova imena: Barbana Renato, Basso Celso, Battaglia Policarpo iz Ankarana, Currao Giuseppe, Depancher Antonio iz Kopra, Facchinato Mario, Terlati Dino, Kancler Stanko, Lipparini Dante, Maichen Eligio, Nappo Antonio, Paoli Stelio, Pieruzzo Livio, Piton Amilcare, Scarpin Carlo, Scoda Giuseppe, Stanich Rudolf, rojen v Trstu, Treleani Bruno, Valentini Mario-Italico, Varni Giulio, Visano Gino, Visentin Renato, Zonta Giovanni, Branko Zivec, Zupancich Bruno, Simeoni Ugo. Po poročilu 26. domobranske čete iz Grosuplje so partizani pripeljali iz Korinja v Ambrus 30 mrtvih partizanov. (AFK, f. 281/II - IZDG). V zbirnem poročilu 2. domobranskega bataljona piše, »da je sovražnik pustil 17. oktobra 23 mrtvih« (F 281/II). To je resnica.

Janez Perovšek-Pelko

jih preoblekli v angleške uniforme in jih odpeljali v taborišče Agami, kjer so se začeli uriti kot Angleži. Poveljstvo je bilo srbsko, dobili so tudi posebne vojaške knjižice z angleškimi in srbskimi podatki. Že avgusta so nekaj slišali o partizanskem gibanju v Jugoslaviji; pojavile so se zastavice s srpom in kladivom, pogovarjali so se o Rusiji in komunistih v Jugoslaviji, tu in tam se je celo slišal vzklik za Stalina. Poveljniki so se nato pritožili pri Angležih, češ da so to ruski somišljeniki, a Angleži niso nič ukrenili, saj so bili vendar zavezniki. Kot svoje zaveznike so jih poslali Angleži na fronto do Marsa Maruha, kjer so bili do leta 1942, nato so jih poslali v Palestino. v Palestini so opravljali razne dolžnosti kot angleški vojaki.

Med vojaki in oficirji so se začeli spori, ker so bili oficir-

ji trdno na kraljevi strani, vojaki pa večinoma ne, čeprav še niso natančno vedeli, kaj se dogaja v Jugoslaviji. Oficirji niso dovolili brati časopisov, tudi angleških ne, ne poslušati radia, toda vojaki so dobivali novice od angleških vojakov. Tedaj je dr. Čok, ki je bil partizanski simpatizer, začel izdajati časopis Bazoviška pravica.

Desetega junija 1943 so se borci uprli oficirjem in zavzeli skladišče orožja, razbili so štab jugoslovanskih oficirjev, ki so zbežali. Angleži so jih sicer obkolili s tanki in topovi, boječ se, da ne bi prišlo do resnejšega obračuna. Borci so zahtevali, da bi jih čimprej poslali v Jugoslavijo. Angleži so nekaj najbolj angažiranih »upornikov« aretirali, imeli so jih zaprte le nekaj dni, nato pa so poslali celoten bataljon v Bejrut. Med oficirji in vojaki, ki so v

veliki večini hoteli takoj v Jugoslavijo, so bila vse ostrejša trenja. Z borci je bil le en oficir. Skupaj s Francem Vidmarjem sta tedaj prinesla natančna poročila o partizanskem gibanju v domovini. Vidmarja so Italijani ujeli in poslali v taborišče v Afriko, kjer so ga Angleži zajeli in dali med prej ujete, sedaj kraljeve vojake.

Nekaj mesecev so bili v Libanonu, nato so poslali cel bataljon v Gazo. Tu pa so dobili nekega jutra v novembru 1943 v vreči čebule iz vjaškega skladišča, kjer so delali tudi slovenski fantje, list, na katerem je pisalo: »Fantje, združite se kot en mož in zahtevajte, da vas pošljejo v Jugoslavijo!« Nekaj fantov je takoj organiziralo podpisovanje. Okrog 180 fantov se je podpisalo, da se opredeljujejo za partizansko vojsko in da ne primejo več kraljev-

skih pušk. Bataljon so postrojili. Pred postroj sta stopila Vidmar in Stropnik, ki sta jih hotela prepričati, da bi sicer šli v Jugoslavijo, a bi se bojevali za kralja pod vodstvom Draže Mihajlovića.

Borci pa so bili za Titovo vojsko. Takrat so že vedeli, kdo je vrhovni komendant partizanske vojske. Nato so »upornike« odpeljali v kino dvorano, kjer so jih dolgo prepričevali za kralja in Mihajlovića, toda zaman. Nato so jih odpeljali pred taborišče. Pred postroj je stopil Stropnik in rekel: »Kdor je za odhod med partizane, naj stopi korak naprej.« Vsi so stopili naprej. Postopek je ponovil, misleč, da so ga slabo razumeli, toda vse se je ponovilo. Navzoč je bil tudi angleški oficir. Stropnik je nato rekel, da ima pravico ustreliti vsakega desetega, ker so se uprli njemu in kra-

lju. Angleški oficir pa ga je zavrnil, da tega ne sme storiti, ker so to še pravzaprav ujetniki. Nato so vse, ki so se oddolili za partizane, izolirali od drugih. Naložili so jih na avtomobile, ki so jih vozili črnici, in jih odpeljali v posebno zbirno taborišče. V taborišču so ugotovili, da se jim je pridružil tudi oficir Črnogorec.

Cez tri dni je prišlo v taborišče še več fantov. Ko so zbrali vse partizanske somišljenike, so jih odpeljali v Marsa Matruk, kjer je že bilo pripravljeno taborišče za družine Jugoslovancev, ki so jih preselili v Visa. Prva skupina, ki se je pripeljala v Marsa Matruk, je začela prepričevati slovenske pesmi. s tovrnjaka, s katerim so pripeljali izseljence, pa je stopil možakar in začel se je jokati, to je bilo zaradi sreče, ker je tako daleč od doma slišal do-

mačo pesem. Iz Marsa Matruka so jih odpeljali v zbirno taborišče blizu Aleksandrije v Egiptu. Tja so prišli trije Titovi oficirji in vse so razdelili po strokah in rodovih. Čez nekaj dni so se z ladjami odpeljali v Taranto, nato v Gravino, kjer je bilo glavno zbirališče vseh, ki so hoteli v Jugoslavijo. V Gravini so formirali brigade in vse so šle prek Visa v Jugoslavijo. Stane je bil dodeljen v 3. brigado, ki je ostala na Visu. Nato je bil za krajši čas dodeljen 11. dalmatinski brigadi. Po osvoboditvi Knina je spet prišel v 3. brigado, najprej kot namestnik komandirja čete, potem pa kot komandir. Bojeval se je za Pelješac, za Split, v bitki za Mostar, Lapac, Bihač in Gospić, kjer je bil ranjen. Zdravil se je v bolnišnici na Hvaru.

R. K

videl fotografijo moškega z očali na omarici in jim dejal, da pozna tega človeka, vendar ne ve, kje stanuje. »V resnici je bil na sliki nek Sirarjev sorodnik, ki ga je Štajerc zaradi izredne podobnosti zamenjal z menoj.

V času, ko me je Mica Matjanova osumila za nezanesljivega, so partizani od časa do časa prihajali k Matjanovim in k Tunčevim na Stari Sušici ter k Blaževim v Novi Sušici. Ker je s temi partizani stalno prihajal tudi Stane Štajerc, je izdal vse tri hiše - Matjanovo, Tunčevo in Blaževo; zato so jih fašisti tudi zažgali 20. maja 1942. Ko je po bitki na Nanosu 18. aprila 1942 Stane Štajerc zbežal od partizanov in se prijavil k fašistom, je najprej izdal na Suhorju; s skupino fašistov je prišel na Suhorje in tam izdal Ivana Volja-Kulčevega ter Ivana in Franca Volka-Stanetova, tri suhorske aktiviste, ki so jih fašisti takoj odpeljali na Ostrožno brdo in tam še isti dan 10. maja 1942 zverinsko pobili kot talce. Ko je Mica Matjanova zvedela za to izdajstvo Staneta Štajerca, je takoj pobegnila v Gradišče in nato v Trst, kjer je bila pri Lipovcu, članu organizacije TIGR, do decembra 1942. Decembra 1942 je prišla k meni in je bila pri nas eno noč. Nato se je umaknila k svoji teti v Novo Sušico in ostala pri njej do kapitulacije Italije jeseni 1943, ko se je vrnila na Staro Sušico in stanovala v Majerjevi hiši, ker je bila njena hiša požgana.

Prva skrb po požigu Matjanove, Tunčeve in Blaževe hiše je bila skrbeti za ljudi, ki so jih zaprli fašisti po boju na Nanosu. Organizirano smo skrbeli in nosili hrano tudi tistim, ki niso imeli nikogar, da bi skrbel zanje. S Francetom Srebotom-Andrejčevim sva nesla pakete v zapore v Trst; ženske so bile zaprte v Via Jezuiti, moški pa v Coroneu. Pakete sva nesla tudi Blaževi ma-

mi - materi junakinji in materi devetih partizanov Jožefi Maslo.

Fašisti so po boju na Nanosu požigali vasi, streljali talce in zlasti preiskovali gozdove. Partizani so se zato začasno umaknili čez staro jugoslovansko-italijansko mejo proti Snežniku. Prva partizanska četa se je nato zopet pojavila pri nas oktobra 1942. Spominjam se imen nekaterih partizanov:

Spomladi 1943. leta v internaciji v Provincii Avelino v Kalabriji. Z leve na desno stojijo: Milka Srebot s Stare Sušice, Marija Gustinčič iz Volč, Marija Hreščak iz Nove Sušice, Jožefa Maslo z Ostrožnega Brda in spredaj sedi Marija Puntar s Proseka.

Iztok Turšič, Karlo, Frane in Lojze Maslo, Tone Hace, Anton Hreščak-Urban, Leopold Šepce, Prešeren, Levec, Tončka, Faniha in drugi. Trinajst jih je bilo. Od tedaj dalje se je začelo zopet organizirano delo z zaupniki, ki smo jih imeli že od prej organizirane po vaseh. V začetku leta 1943 so že prihajali in odhajali mobiliziranci, ki smo jim zvečer nosili hrano pod Jurjevo hojo v

Ključ in ki so jih v glavnem tedaj vodili Tone Hreščak-Urban, Jože Kodriš, Leopold Šepce in drugi.

Marca 1943 je prišel na naše območje skupina partizanov Rudi Mahnič-Brkinc, organizator komunistične partije za južno Primorsko okrožje in prvi, ki je tudi pri nas organiziral partijsko celico Stara Sušica-Nova Sušica: tedaj smo bili sprejeti v komunistično partijo Franc Dolgan in jaz s Stare Sušice, Franc Morel, Karlo Cucek in Ivan Prelc iz Nove Sušice ter Ivan Smrdelj s Kala. Za sekretarja je bil postavljen Karlo Cucek. Ob razpadu Italije sta prišla na Staro Sušico Katja Rupena-Zora in Veljko iz Kočevja. Spominjam se zlasti Katje Rupene, ki je bila zelo bolna zaradi prehlada in zmrzlin ter se je pri nas zdravila. Moja žena Milena je hodila po zdravila k dr. Ambrožiču v Postojno in Katja je v kratkem času okrevala. Čeprav še ne popolnoma zdrava je Katja Rupena sklicala sestanek vseh članov komunistične partije v Brdih nad Staro in Novo Sušico. Navzoča sta bila tudi Veljko iz Kočevja in Karolina Cucek iz Nove Sušice. Ob tej priložnosti je Katja postavila temelje SPZZ (Slovenski protifašistični zvezi žena) in po nekaterih vaseh so že ustanovili odbore.

Seja gospodarske komisije v Palčju

Po kapitulaciji Italije se je partijska organizacija pri nas notranje utrdila. Nekatere člane, ki se niso strinjali s partijskim programom, so tudi izključili. Naloge okrožnega sekretarja KP je po padlem Rudiju Mahničju prevzel Silvo Robida, ki je kmalu moral na partijski tečaj v Cerkno, kjer je padel.

(se bo nadaljevalo)

Štirideseta obletnica požiga Radovne

Vas, ki je žrtvovala za svobodo vse svoje ljudi

Dvajsetega septembra mineva štirideset let od dneva enega največjih in najbolj krvoločnih zločinov pobesnelih vojakov zloglasne nacistične divizije Brandenburg. Tega dne 1944 so na ukaz krvnika Göpperta do tal požgali mirno vasico Srednja Radovna in v njene plamene zmetali vse vaščane, ki niso uspeli pobegniti. Ob tej tragediji, ki je odmevala po vsej Gorenjski, je bilo že med vojno in po osvoboditvi veliko povedano in napisano. V spomin žrtvam so izpisane najlepše strani zgodovine narodnoosvobodilnega boja ljudi pod Triglavom, postavili so jim tudi spominsko obeležje v obliki velike kamnite roke z imeni žrtev, ki nemo opozarja na zločin in na vojno. Toda tudi stoletje in tisočletje časa ne more in ne sme zbrisati spomina na ta dogodek, če želimo ljudje ostati ljudje s človečnostjo, za katero naj bi darovali svoja življenja milijoni ljudi.

Srednja Radovna je bila majhna gorenjska vasica med gozdnimi pobočji Pokljuke in Mežaklje, dobri dve uri hoda od Gorij nad Bledom. V tesni dolini z nekaj malega plodne zemlje in nekaj več pašniki so se pridni vaščani ukvarjali z govedorejo in ovčarstvom ter drvarili po gozdovih, da so se lahko skromno preživljali. Težko delo, garanje z dneva v dan in surovo okolje jih je prekalilo in v tršate, svobodoljubne ljudi trdne volje in poštenih misli.

Že kmalu po letu 1941 je Viktor Kežar s Koroške Bele zanetil v Radovni prvo iskro upora. Vaščani so začeli organizirano oskrbovati prve partizane na Mežakliji. Zbirali so hrano, opremo in orožje ter dajali varno zatočišče borcem, kurirjem in obveščevalcem. Posebno prizadevna sta bila Pan-

gerčev Matevž in Čufarjev Joža, ki je kasneje kot partizan padel. Nemci so kmalu zaslutili, da Radovna pomaga partizanom. Nenadno so 3. marca 1943 zgodaj zjutraj pridrveli v vas. Gestapovci so vzeli Matevža in ga odgnali v Begunje, Čufar pa se je po naključju rešil, ker je bil prav takrat zdoma.

Kljub okupatorjevim grožnjam prebivalci Radovne niso opustili sodelovanja s partizani. Prav zaradi njihove odločnosti in vdanosti osvobodilnemu gibanju se je v vasi naselil najprej okrožni komite KPS, nato pa še okrožni odbor OF Jesenice. Proti koncu 1943. leta so bili v Radovni že vsi okrožni organi: KPS, OF, SKOJ, VOS in okrožna tehnika. Tako je postala ta majhna odročna vasica politično središče celot-

nega zgornjega dela Gorenjske. Od tod so vodile niti političnega delovanja in akcij do skrajnih zahodnih meja Slovenije. Tu so se sestajali in delali številni gorenjski vodilni organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja in oboroženega boja. Med drugimi so v Radovni delovali Bogdan Osolnik, France Perovšek, Andrej Žvan-Boris in njegov brat Janez-Dravski, Vinko Repel-Triglavski, brata Ambrožiča - Božo in Beton, Janez Kocjančič, Stane Kersnik, Ivan Vovk-Živan, Franc Šmid in mnogi drugi. Skozi Radovno so vodile tudi važne kurirske zveze. Tu mimo so potovali na pomembne vojaške in organizacijske naloge na Koroško številni posamezni borci in funkcionarji in cele partizanske enote.

Oj najmlajšega otroka do najstarejše ženice, prav vsi prebivalci Radovne so po svojih močeh delali za partizane, za svojo narodno vojsko. Številna Pangerčeva družina, čeprav je bila sama v stiski, je dala našim borcem kar 13 glav živine. Po svojih zmožnostih so za prehrano partizanov dajale tudi družine Šanca, Ogriša, Rekarja in druge. Bolni in ranjeni borci so našli varno zatočišče nešteto krat pri Pangerčevi mami, ki je s svojo požrtvovalnostjo, zavednostjo in

pogumom po vsej dolini dvigala pogum. Poznale so jo žene in moške tja do Radovljice in Jesenic. Takšnih, kot je bila Pangerčeva mama, pa je bilo v Radovni še dosti.

Okupatorske oblasti so se trudile na vse kriplje, da bi prodrle v skrivnost uporne Radovne. Toda zaman. Med vaščani ni bilo izdajalca. Vsi poskusi gestapa, ki je najel tudi zloglasne raztrgance in belogardiste in jih pošiljal preoblečene v partizane v Radovno, so se vsakokrat izjalovili. Vas Radovna in njeni ljudje so ostali skrivnostna partizanska postojanka na pragu gestapovskega štaba na Bledu. Tudi Nemci so večkrat stikali okoli vasi, postavljali zasede na Krnici, kjer se začena dolina proti Radovni. Toda brez uspeha. V Srednjo Radovno so zašli le redkokdaj. Človek bi pomislil, da so se je nalašč izogibali?

Prve dni septembra so spet prišli. Tja jih je pripeljal pohlep po lesu, ki ga je bilo kar precej zloženega v skladovnici ob cesti. Pripeljali so se s štiriimi vprežnimi vozmi. Ko so naložila drva, so se brezbržno vračali po cesti proti Gorjam, kot bi ne bilo nikjer nobene nevarnosti. Tisti hip pa je na Frčkovem zaropotalo. Partizanski mitraljez jim je iz zasede pobil dva konja, Nemci se prvi hip niso znašli. Dvema vojakoma se je v zmešnjavi posrečilo pobegniti. Nikoli več se nista vrnila v svojo enoto.

Kakor je bilo pričakovati, so se nemški vojaki zaradi napada partizanov na njihove preskrbovalce z drvmi kmalu vrnili. Močna enota je pridrvela

v vas in takoj začela s povračilnimi ukrepi. Takoj so minirali Pangrčevo hišo, dve sosedni pa so hoteli zažgati. Kot furije so se pognali po hišah in izvlekli vaščane na plano. Odgnali so jih na Frčkovo in jim zabičali, da bodo vse postrelili, če se pogrešana vojaka, ki sta pobegnili, v osmih dneh ne vrneta v svojo enoto.

Vaščani, poučeni z izkušnjami nacistov drugod, so vedeli dosti o njihovi zločinski krutosti, toda grožnje s streljanjem zaradi dveh konj in pobege dveh vojakov le niso jemali preveč resno. Žal pa se je izkazalo, da so nacisti tokrat mislili zares... Zgodaj zjutraj tistega usodnega 20. septembra je dolino v meglenem polmraku grozeče napolnilo brnenje nemških avtomobilov. Ljudje so se zbudili in nič dobrega sluteč vstajali s postelj. Prisluhnili so bližajočem se ropotu. In ko so se tovrstni vojniki ustavili v vasi, so razumeli grozljivo resničnost. Za beg je bilo že prepozno. Vas je bilo okoli in okoli v čvrstem obroču zelenih pošasti v jeklenih čeladah. Nenadoma se je začelo streljanje. Vseprek so živigale krogle kot sredi bojnega meteža. Od vsepovsod je bilo slišati obupne krike ranjenih in preživelih ljudi. S srede vasi, odkoder je bil pregled najboljši, so ostro kot bič sekala nemška povelja. V ognjenem jutru so spodbujala zločince divizije Brandenburg k sprostitvi njihovih živalskih nagonov. Črni dim iz ognjenih zubljev gorečih domov je zavil v mrak celo dolino. V pijanem besu so vojaki požigali hišo za hišo, poslopje za poslop-

jem. Tega so bili vajeni z drugih bojišč Evrope. Dvanajst domačij so pogoltnili plameni. Rafali pa so pokončali 24 življenj vaščanov, kolikor so jih našli tistega jutra doma. Mrtve so nacisti pometali v plamene. Celotoko pokolenje vaščanov, od sedemmesečnega dojenčka do osemdesetletnega starca, je izginilo v ognju svojih bivališč.

In ko je bila peklenška daritev tevtonskih uničevalcev že mimo, so okoličani zvedeli, da le ni bilo vse tako rutinirano izvedeno, kot je bilo v načrtu. Od nekdaj je prišla med ljudi tudi drobnost, ki ji bržčas ni moglo oporekati.

Dogodilo se je med samo akcijo. Ko so žrtve stale v vrsti pred gorečimi hišami, je vodja enote zločinec Göppert ukazal nekemu svojih vojakov, naj vaščane postreli. Z grozo v očeh je v vrsti nemotno stalo deset žensk. Ko je vojak pomeril vanje, so mu roke omahnile in orožje je povesil navzdol. V oči so mu privrele solze. Vodja je vzel njegovo strojnico in jo potisnil v roke belogardistu. Ne da bi trenil z očmi jih je hladnokrvno pokosil.

Ko so se po opravljeni moriji Nemci v zmago-slavnem zadoščenju odpeljali, je za njimi ostalo prazno pogorišče, brez vsakega znaka življenja. Visoko v nebo se je še vedno valil ogromen oblak dima. Po štiridesetih letih sta ostali le še ruševina in bela kamnita roka, ki opozarja, da je bila tod nekoč vas Srednja Radovna, ki je žrtvovala vse svoje ljudi za svobodo.

Jošt Role

Štefka Sovič-Slava je bila hrabro prleško dekle

Letos poteka 40 let, odkar je bila v Senežcah v bližini Velike Nedelje v zasedi hudo ranjena znana mladinska aktivistka Štefka Sovič-Slava, doma iz Hermancev pri Ormožu.

Rodila se je 11. 12. 1925. Osnovno šolo je obiskovala v Miklavžu pri Ormožu. Ostala je na domači kmetiji. Družina je bila že pred vojno narodnostno zelo zavedna. Na domačiji so se že spomladi 1943 začeli oglašati partizani. V narodnoosvobodilno gibanje so aktivisti pritegnili tudi Štefko, ki je bila odgovorna za delo z mladino. Postala je sekretarka ZSM za območje Hermancev in okolice. Vneto se je vključila v delo in neutrudno delovala vse do usodnega 28. 12. 1944, ko sta s spremljevalcem padla v sovražnikovo zasedo. Bila je hudo ranjena v obe nogi. Z zadnjimi močmi se je po globokem snegu privlekla do železniške proge pri Veliki Nedelji, se bojevala za življenje 48 ur, nato pa omahnila.

Kljub subjektivnim in objektivnim težavam se je NOG na območju Ormoža in okolice začelo razvijati. Zbrali in shranili so orožje, ki ga je ob razsuli odvrnil jugoslovanska vojska ob Dravi. Okupator je že oktobra 1941 izvedel na tem območju več aretacij, to je povzročilo težave v NOG. Da bi poživili delo, so aktivisti organizirali na domu Jožeta Korenčiča v Jastrebcu pri Kogu pokrajinsko konferenco OF za Štajersko. Konferenca, ki je bila 1. 11. 1941, je pomenila vsaj začasno utrditev narodnoosvobodilnega gibanja, saj so navzoči sklenili poživiti delo. Žal je bila poživitev le kratkotrajna. Nemci so nadaljevali z aretacijami na ormoškem območju. 27. december 1941 bo ostal za prebivalce Koga in okolice črn dan. Tega dne so Nemci v

Mariboru ustrelili kar pet talcev s Koga in okolice, med njimi tudi idejnega vodjo prof. Jožeta Kerenčiča. Ob koncu leta 1941 je okupator zajel skoraj vse pomembne organizatorje NOG v severovzhodni Sloveniji in prav tako tudi na ormoškem območju, kjer so se boleče rane čutile dalj časa.

Leta 1942 so nastopile na ormoškem območju še večje težave. Okupator je povečal nasilje. Dne 26. januarja 1942 so zajeli Nemci še Vinka Meglo v Mali vasi pri Ormožu, ko sta se z Mileno Boško odpravljala v Ljubljano, da bi seznanila vodstvo NOG s težavnim položajem NOG na območju Slovenskih goric. Okupator je leta 1942 zajel in ubil še Poldeta in Mileno Berce, 11. aprila 1942 pa je v Mariboru ustrelil kar štiri

talce iz Središča ob Dravi. Izguba teh je bila nov udarec NOG na tem območju.

Nov vzpon je NOG na ormoškem območju doživelo s prihodom Ivana Nemca - Vojka. Kot domačin je poznal mnogo ljudi in jih tako pritegnil k sodelovanju v NOG. Mnogo so k razvoju NOG na ormoškem območju pripomogli aktivisti in borci Franc Kajnc - Izidor, Milko Golob-Joško, Ida Zadravec-Nada, Franjo Masten-Zvonko, Rado Kukovec-Radek, Zora Zamuda, Stane Simončič, Mirko Antalič, Rozika Zavrč-Breda in drugi. Poleti 1943 sta se za krajši čas oglašila na tem območju Cvetka Praprotnik - Štefka in Tone Žnidarič. Dala sta navodilo za delo, nato pa se zopet umaknila.

Že spomladi 1943 so partizani ustanovili postojanko na domu Jožeta Soviča v Hermanceh. Tukaj so se večkrat oglašali kurirji, prinašali pošto, prenočili ter vodili novince v partizane. Od tod je vodila zveza s ptujskim območjem, Prekmurjem in Medžimurjem. Aktivisti so tako vključili v delo tudi mlado hčerko Štefko Sovič. Povezana je bila s Francko in Ano Štampar. Delala je na področju ZSM.

Ko je bila Štefka sprejeta v SKOJ, se je lotila dela še z večjim elanom. Jeseni 1944 je organizirala več mladinskih sestankov po okoliških

vaseh ter ustanavljala nove odbore ZSM. Pri delu z mladino ji je največ pomagal Rado Kukovec-Radek. Mladinci so zbirali orožje, sanitetni material, hrano in oblačila za partizane, izvajali so sabotažne akcije ter opravljali kurirske naloge. Štefka je sodelovala na raznih mitingih, razlagala mladincem pomen OF in vlogi KPJ v tej vojni ter jih seznanjala s kontrarevolucijo. Delo je opravljala izredno vestno. Bila je zelo zanesljiva. Postala je sekretarka ZSM za Hermance in okolico.

Jeseni 1944 so Nemci po Slovenskih gorica okrepili orožniške postaje, razen tega so za boj proti partizanom poklicali na pomoč zloglasne vlasovce. Vlasovci so tako rekoč obkolili Prlekijo. S hitrimi konji so hajkali po vaseh za partizani. Večkrat so ob pomembnih križiščih postavljali zasede. Gibanje partizanov je bilo oteženo. Med partizani in vlasovci je bilo veliko spopadov. Vlasovci so po Slovenskih gorica skušali za vsako ceno ljudi odvrniti od sodelovanja v NOG. Požgali so številne domačije.

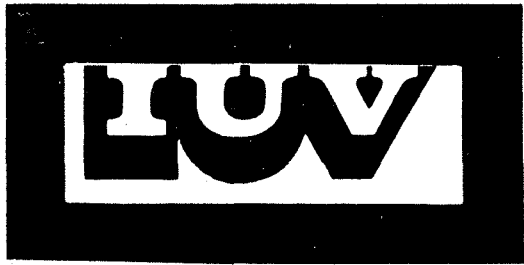
Štefka je morala večkrat opravljati kurirske naloge. Dne 28. decembra 1944 je s spremljevalcem zopet odšla na javko v Veliko Nedeljo. Ponoči sta padla v sovražnikovo zasedo v Senežcah blizu Velike Nedelje. Štefka je bila ranjena v obe nogi. Močno je krvavela. Z zadnjimi

močmi se je po globokem snegu zatekla k sosedu, da bi ji pomagal. Sosed ji ni pomagal, bal se je vlasovcev. Štefka se je privlekla do železniške proge pri Veliki Nedelji, misleč, da bo tam našla koga, ki ji bo pomagal. Žal se to ni zgodilo. Bojevala se je za življenje, dokler ni izkravale in omagala. Spremljevalca so Nemci zajeli. Prisilili so ga, da je mrtvo Štefko peljal z vozom na grad v Veliko Nedeljo. Nemci so nato mrtvo Štefko odvrgli na skladovnico drv in ji obesili napis: »Oglejte si banditko!« Šele po dveh dneh so Nemci dovolili, da so jo domačini pokopali. Spremljevalca so ustrelili.

Skrunitev padle Štefke Sovič je močno odmevala po Slovenskih gorica. Ljudi pa ni odvrnila od nadaljnega sodelovanja v NOG. Ormožani so marca 1945 ustanovili nov okrajni odbor OF za okrožje Ormož ter mestni odbor za Ormož. Vse do osvoboditve so se zvrstili številni spopadi z okupatorjem.

Junaški lik partizanke Štefke Sovič bo še dolgo odmeval med prleškim ljudstvom. Štefka je pravi simbol junštva mladine. Ljudstvo Slovenskih goric se ji je oddolžilo, saj je na njeni rojstni hiši vzdalo spominsko ploščo, ki bo stalno opozarjala mlade robove na junštvo mlade partizanke.

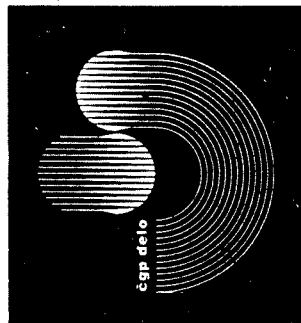
Drago Novak

**INDUSTRIJA
USNJA
VRHNIKA –
TOZD
USNJARNA
VRNIKA
Slovenija –
Jugoslavija**

Usnje – ščetine – usnjena
konfekcija – krzno leather
– pig bris – tles – leather
germent – fur

TELEX: 31 375
TELEFON: 751-020, 5 linij
TELEGRAF: IUV VRHNIKA – JUGOSLAVIJA
ŽIRO RAČUN: SDK VRHNIKA 50110-601-29301

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov
in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

Elektronabava

**SPECIALIZIRANO
TRGOVSKO
IZVOZNO-UVOZNO
PODJETJE
Z ELEKTRIČNIM
MATERIALOM**

**LJUBLJANA,
Titova 40**

Poštni predal: 40 ● Skladišče Črnuče – telefon: 342-481 ●
Telegram: Elektronabava Ljubljana ● Teleks: 311-57 Elnab Ljub-
ljana ● Žiro račun: 50101-601-15094

**Belinka
Šentjakob**

SLOVENJ GRADEC

Praznik konec septembra

V zadnjem tednu septembra bodo Slovenj-gradčani praznovali. Praznik imajo v spomin na zgodovinske dogodke iz slavnih dni naše ljudske revolucije, v spomin na jesenske dni leta 1941, ko se je tudi v njihovem mestu začel upor proti okupatorjevemu nasilju. Upor je vodila KPJ, vodili so ga slovenjegraški komunisti in skojevci Valentin France, Ferdo Januška, Pavle Juvah, Ervin Mlekuš, Oto Slemenik in drugi. To je bil znak, da se je tudi njihov kraj uprl germanizaciji, sežiganju slovenskih knjig, ponemčevanju imen, uničevanju vsega, kar je spominjalo na slovensko. Dejavnost teh komunistov in skojevcev in drugih zavednih slovenjegradač- nov je kljub močnemu okupatorjevemu nasilju v teh prvih mesecih okupacije vse vidneje naraščala. V nenehni nevarnosti so ti aktivisti krepili narodno zavest, vzgajali druge člane SKOJ in partije. Povezovali so se s prvimi pohorskimi partizani, utrjevali prve vrste narodnoosvobodilnega gibanja in dosegli skupno s krajanji mesta Slovenj Gradec in okolice v septembru 1941 množičen in odkrit odpor proti nemškemu nasi- lju.

To pa je bil za njihov kraj, za njihovo sedanjo krajevno skupnost, tudi čas snovanja prvega vidnega gibanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Hkrati pa tudi čas, ko so padli prvi talci, skojevci in komunisti, ki so s svojim življenjem, delom in boja danes vzor nam in prihod- njim generacijam. Iskra upora zdaj v njihovem mestu ni več ugasnila. Čeprav je okupator z različnimi oblikami strahovanja od časa do časa onemogočal napredovanje, je bil upor iz leta v leto vse širši, krajanji mesta so se vse bolj aktiv- no in množično vključevali v narodnoosvobo- dilni boj.

ADOLF ANKON

MARIBOR

V KS Slavka Šlandra

Naša krajevna skupnost, ki nosi ime po naro- dnem heroju Slavku Šlandru, je prijazno nase- lje, ki ima med bloki zelenice in igrišča za otro- ke. Na lepi, negovani zelenici pa stoji spomenik našega heroja Slavka Šlandra. Od ZB, mladine in DPM naše krajevne skupnosti vsi skrbimo, da je okolje ob spomeniku čisto in urejeno. Letos smo ob rojstnem dnevu narodnega heroja Slavka Šlandra sklenili, da bo naša KS odslej imela ta dan za svoj krajevni praznik. Društvo prijateljev mladine pa se je spomnilo tudi oblet- nice smrti Slavka Šlandra. Predsednica je zbra- la otroke in skupaj smo položili šopek cvetja ter prižgali svečko ob spomeniku. Povedala jim je,

kako je Slavko Šlander hotel rešiti Slavo Klavoro 7. avgusta 1941. leta, ko je pri Mari Čepičevi gestapovcem padla v roke, ter kako so tudi njega do krvi pretepenega skupaj s Slavo Kla- voro odpeljali v gestapovske zapore in ga nato še isti mesec, to je 24. avgusta 1941 ustrelili skupno z drugimi. Z enominutnim molkom smo počastili vse, ki so svoja življenja darovali zato, da sedaj živimo v svobodni Jugoslaviji.

Ker je bil ta dan v okviru »Veselih počitnic« na programu DPM KS Slavko Šlander tudi »ribji piknik«, je predsednica pogostila otroke. Tu pa se je razvil živahen razgovor. Otroci so bili hoteli vedeti vse o narodnih herojih Slavku Šlandru, Slavi Klavori in Franju Vrnčurcu ter o delu aktivistov OF v Mariboru. Marsikaj so se učili v šoli, a vendar so veliko spraševali. Na srečo je proti koncu prišla po svojo vnukinjo skojevka tovarišica Bizjakova, ki je vedela tudi marsikaj povedati o delu SKOJ in OF, tako da sva vsaj malo lahko potolažili njihovo vedoželj- nost. Nama pa je bilo, kakor da sva se povrnila za celih 43 let nazaj v svojo mladost, ki je bila tako zelo različna od današnje.

DANICA KOVAČIČ

PLANINA PRI SEVNICI

40-letnica osvoboditve Planine

Šentjurska občina je za svoj praznik izbrala 18. avgust, ko je bila leta 1944 osvobojena Plani- na. V tem delu Kozjanskega se je osvobodilno gibanje začelo razvijati kmalu po prihodu oku- patorja. Že poleti 1941 je tod delovala 1. celjska četa, tod se je prebijal 1. štajerski bataljon s komandantom Stanetom Rozmanom, prav tako leta 1941. Tu so bili ustanovljeni kozjanska četa, kozjanski odred, kozjanski bataljon, in čez to območje je leta 1944 šla tudi slavna 14. divizija.

V Mangi pod Planino in kasneje v Podpeči je bil že leta 1941 sedež pokrajinskega komiteja za Štajersko. Tu je leta 1942 delovala partizanska tehnika, ki je sovražnik izredno dolgo ni odkril. Konec avgusta 1944. je na Planini in v Šentvidu začela delovati patizanska šola, ustanovljen je bil pevski zbor. Zanimivo je, da je na partizan- skem mitingu v Šentvidu okrožna igralska sku- pina uprizorila Klopčičevo enodejanko »Mati«.

Ko so decembra 1944 močne enote Nemcev in ustašev ponovno osvojile Planino, so na tem območju požgali 300 domačij, izropali domove, ljudi pa odgnali v taborišča.

Ob prazniku so v muzejski zbirki NOB odprli nov narodopisni oddelek, ki ga je z veliko priza- devnostjo organiziral dr. Smid, samo muzejsko zbirko NOB pa so povečali za lepo število raz- stavnih predmetov. V osnovni šoli je bila slikar- ska razstava slikarjev amaterjev, kar 7 jih je razstavljalo svoja platna. V Šentvidu je delovna igralska skupina domačinov dala na oder Klop- čičevo enodejanko »Mati«, ki so jo odigrali izre- dno lepo in s tem navdušili polno dvorano gle- dalcev. Na vseh teh prireditvah sta bila tudi Lidija Šentjurec in Sergej Krigher. Naslednji dan je bilo na Planini ljudsko zborovanje, ki je bilo izredno obiskano.

ERNEST REČNIK

S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15

Na Brione

Odhod: 20. 10. 1984 ob 7. uri s Trga osvoboditve v Ljubljani
Prihod: 21. 10. 1984 zvečer

Cena: 3.750 dinarjev

Mnogi izmed vas, spoštovani bralci časopisa TV-15, ste nas spraševali: »Kaj pa Brioni? Si bomo ogledali kdaj tudi Brione«?

Tako smo pripravili dvodnevni izlet, ki vključuje tudi ogled otoka Veliki Brion (edina varianta ogleda Brionov). Na našem izletu pa ne bo manjkalo tudi raznih drugih zanimivosti.

1. dan: 20. 10. 84 LJUBLJANA–PORTOROŽ–POREČ–VRSAR–ROVINJ–PULJ

Ogled krajev ob istrski obali, krajši postanki. Prihod v Pulj okoli 14. ure, kosilo, ogled Pulja ali prosto do večerje. Večerja, prenočišče.

2. dan: 21. 10. 84 PULJ–BRIONI–ŽMINJ–PAZIN–MOTOVUN–LJUBLJANA

Po zgodnjem zajtrku odhod v Fažano in vkrcavanje na ladjo, ki nas bo prepeljala na otok Veliki Brion. Triurni ogled zanimivosti otoka (muzej, fazanerija, nasad mandarin, izkopenine iz obdobja Rimljanov i. t. d.) Po pogledu vrnitev na obalo. Kosilo: Vračanje skozi Žminj in Pazin, mimo Motovuna proti Ljubljani. Prihod v večernih urah.

V ceni so zajeti: avtobusni prevoz na navedeni relaciji, polni penzion in kosilo, cestnine, prevoz z ladjo na Veliki Brion, ogledi in vstopnine, vodstvo in organizacija izleta.

Prijave sprejemamo do 24. 9. 84 v Slavnikovi poslovalnici v Ljubljani, Tavčarjeva 8 a, lahko pa se prijavite tudi po pošti na isti naslov.

Vse informacije po telefonu: 061 321-552, 321-551

Ob prijavi obvezno napišite: Točen priimek in ime, naslov bivanja, datum in kraj rojstva, številko osebne izkaznice in občino, ki je izkaznico izdala. Navedeno potrebujemo zaradi evidence vstopa na BRIONE.

Želimo vam prijetno potovanje!

S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15

Vabila

Vabimo vse mladinke Selske doline, ki so kakorkoli med NOB delovale na terenu Sel- ske doline, da se udeležijo srečanja, ki bo 22. 9. 1984 ob 16. uri v menzi Reya Vide v Želez- nikih. Odhod iz Skofje Loke je z rednim avtobusom ob 15.15 uri. Stroške plača vsaka udeleženka sama.

OO ZZB NOV Skofja Loka

★

Krajevne skupnosti Križe, Sebenje, Seni- no in Pristava in odbori ZB Križe, Skupno- sti gorenjskih aktivistov, Skupnosti borcev Gorenjskega in Kokrškega odreda ter Skup- nosti koroških partizanov vabijo na sreča- nje, ki bo v nedeljo, 23. septembra 1984, ob 11. uri v partizanski vasi Gozd ob 40-letni- ci požiga te vasi. Slavnostni govornik bo tovariš Martin Košir, republiški sekretar za ljudsko obrambo.

Dostop na prireditveni prostor bo z oseb- nimi avtomobili, organiziran pa bo tudi jav- ni prevoz s kombibusi iz Križev do Gozda.

Na srečanje so še posebno vabljeni nekda- nji pripadniki obmejnih enot, aktivisti, mla- dina, prav tako pa tudi vsi drugi občani.

Pipravljalni odbor

★

Skupščina občine in družbenopolitične organizacije občine Sežana vabijo vse borce, aktiviste in druge občane na proslavo ob odkritju spomenika padlim borcem iz Varej in odkritju spominske plošče 1. zasedanju narodnoosvobodilne skupščine za okraj Ba- zovica.

Proslava bo v nedeljo, 16. 9. 1984, ob 14. uri na Varejah v Brkinih. Istega dne bodo ob 10.30 v Misličah odkrili spominsko ploščo padlim borcem NOV. Ob tej priložnosti bo organiziran tudi poseben avtobusni prevoz Sežana-Divača-Vareje.

★

Združenje borcev NOV in krajevna skup- nost Dornberk v sodelovanju z odborom skupnosti borcev 19. SNOUB Srečko Koso- vel vabijo vse borce in aktiviste NOV, mla- dino in druge na slovesno odkritje spomin- skega obeležja v nedeljo, 16. 9. 1984, ob 11. uri v Dornberku ob 40. obletnici, ko je 19. SNOUB S. Kosovel likvidiral sovražnikovo postojanko v tej vasi.

Ob tej priložnosti bo tudi kulturni pro- gram in poskrbljeno bo za dobro razpolože- nje.

Odbor za proslavo

★

Vabimo borce VOS OF za severne Primor- ske, druge borce NOV, delavce DO Salonit Anhovo, krajanje KS Deskle-Anhovo, mladi- no in druge na odkritje spominske plošče ob 40. obletnici drzne diverzantske akcije sku- pine borcev briškega bataljona VOS OF, ki je 17. januarja 1944. leta v sovražni postojan- ki Anhovo razstrelila tovarniške naprave.

Spominsko ploščo bodo odkrili v soboto, 15. septembra 1984, ob 13. uri pred stavbo Zdravstvenega doma Salonit Anhovo v An- hovem. Slavnostni govornik bo Viktor Po- dobnik, načelnik UNZ Nova Gorica.

Vabljeni na slavnostno prireditev v tovar- no »15. september« v Anhovo.

Pripravljalni odbor
Odbor skupnosti borcev
VOS OF severne Primorske

Obvestila

Obveščamo občinske odbore ZZB NOV, da lahko člani ZB še gredo na zdravljenje oziroma okrevanje v Karlove Vari.

Borci lahko dobijo 21 dni oziroma 10- dnevno letovanje z zdravstvenimi storitva- mi. Okrevanje je primerno za želodčna in druga notranja obolenja.

Cena je 1000 dinarjev na dan, prevoz si oskrbi vsak sam. Na voljo so mesta v sep- tembru in oktobru. Borci, ki jim okrevanje omogočijo občinski ZB NOV, dobijo napot- nico za prehod meje brez pologa.

Prijave in informacije dobite na naslov MO ZZB NOV Ljubljana, Komenskega 7 ali na telefon 310-044, int. 292.

★

Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju se je odločila, da bo krajevni praznik, praznuje- jo ga v spomin na dan, ko so borci Šercerje- ve brigade osvobodili ta kraj in ustanovili »Lovrenško republiko«, letos praznovala skupaj z občino Maribor-Ruše.

Osrednja proslava obeh skupnosti, Ruške in lovrenške, bo v Lovrencu na Pohorju, v nedeljo, 16. septembra, in se bo začela ob 10. uri, ko naj bi se začeli zbirati borci Šercerje- ve brigade, aktivisti in seveda domačini ter drugi gostje.

Prireditelji so mislili tudi na vse tiste, ki nimajo svojega prevoza: izpred stavbe druž- benopolitičnih organizacij v Mariboru bosta na Lovrenc na Pohorju odpeljala ob 9. uri dva avtobusa.

★

Skupnost borcev italijanskih enot v NOV in POS, domicil v občini Izola, poziva borce in aktiviste, ki so sodelovali v 24. italijanski NO brigadi Fontanot, da prijavijo njihovo udeležbo na proslavi ob odkritju spomenika padlim 4. bataljona na Velikem korinju in srečanju ob 40-letnici ustanovitve brigade na suhorju dne 6. in 7. oktobra 1984.

Odbor skupnosti
pri ZZB Izola

Domicilni odbor skupnosti borcev 30. di- vizije vabi vse borce in borce 30. divizije na proslavo, ki bo 23. septembra ob 15. uri v Stanjelu. Odkrili bodo spomenik padlim borcem in žrtvam fašizma iz KS Stanjel. Obenem je tudi 40 let od slavnih bojev enot 30. divizije z nemškim okupatorjem in itali- janskimi fašisti v boju za Stanjel.

Krajevna skupnost Stanjel želi praznik proslaviti skupaj z borci 30. divizije, ki bodo ta dan njihovi gostje.

Odbor skupnosti borcev
30. divizije

★

Krajevna skupnost Kresnice bo praznova- la 21. septembra krajevni praznik. Letos je 40-letnica napada na postojanko in 20-letni- ca krajevne samouprave.

Pred 40 leti so enote 15. divizije, in to 4. in 5. brigada, izvršile ukaz vrhovnega koman- danta NOJ z združeno akcijo POS na most in glavno železniško progo Ljubljana-Zidani most, in sicer most čez Savo na Poganiku in na železniško postojanko v Kresnicah. Vse to so zavzele, uničile železniško progo in objekte in s tem preprečila, da bi to pot uporabljal okupator za prevoz plena in voja- ške opreme pri svojem umiku.

V počastitev praznika KS bo ves teden kulturna dejavnost: šahovski in balinarski turnir, kolesarski maraton, KUD bo organi- ziral razstavo pridelkov in aktivnosti, s ka- terimi se ukvarjajo krajanji in prostem času. V soboto, 22. 9., bo pred spomenikom zbor enot CZ, TO in vseh društev in krajanov. K spomeniku bodo položili venec in obudili spomin na dogodke pred 40 leti. Od spome- nika bo spreved odšel (po vasi) na osrednjo proslavo k večnamenski dvorani, ki je letos nova pridobitev v KS, zgrajena s prostovolj- nim delom. Podeljbi bodo priznanja KS, pla- keto in priznanja OF. Kulturni program bo- do izvajali KUD Kresnice, osnovna šola in vrtec.

Vabimo vse borce in aktiviste, ki so orga- nizirano delovali na območju naše KS, naj se udeležijo te slovesnosti.

Organizacijski odbor

★

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda in Planinsko društvo Srednja vas Bohinj organizirata tovariško srečanje bor- cev in planincev v planinskem domu Jese- niško-bohinjski odred na Uskovnici.

Srečanje bo v nedeljo, 16. septembra 1984, ob 11. uri s kratkim kulturnim programom. Vabljeni so vsi borci in planinci ter vsi drugi ljubitelji planin.

★

Odbor skupnosti borcev 31. divizije vabi borce enot 31. divizije, 30. divizije, aktiviste NOB, delovne ljudi, občane ter mladino na slovesnosti ob 40. obletnici prenosa ranjen- cev s Primorske in Gornjske na Notranjsko.

V nedeljo, 23. septembra 1984, ob 11. uri bo na Mačkovcu (Ravbar komandi) pri Po- stojni odkritje spomenika v spomin na eva- kucijo ranjencev 9. korpusa, ranjencev v Sloveniji in delovanje partizanske sanitete.

Skupnosti borcev enot 31. in 30. divizije vabimo, da na slovesnost pošljejo svoje de- legacije in prapore. Posebno vabimo udele- žence pohoda in še posebno ranjence.

Sekcija partizanskih zdravnikov pri Zdravniškem društvu Slovenije organizira 23. septembra 1984 ob 15. uri v Zdravstvenem domu v Postojni simpozij: »Partizan- ska saniteta in evakuacija ranjencev v Slo- veniji v času NOB.« Na simpoziju vabijo zdravstvene kadre – partizane in zdravnike, še posebej tiste, zadolžene za zdravstvo v organih LO in DS.

Na slovesnost na Mačkovcu bo prišla mla- dinska pohodna enota, ki bo krenila na pot 21. septembra 1984 ob 8. uri iz Cerknega. Še prej bodo na Gasilskem domu v Cerknem ob 7.30 odkrili ploščo v spomin na začetek evakuacije ranjencev. Učenci OS »Spome- nik NOB« Cerkno bodo imeli kulturni pro- gram. Pohodna enota bo 21. septembra pre- nočila v Domu na Vojskem, drugi večer, 22. septembra, pa na Otlici. Posebna slovesnost bo 22. septembra ob 10. uri na Hudem polju ob spomeniku bolnici »Pavli«, kjer so prev- zeli transport 50 ranjencev. Na Vojskem in Otlici bo razgovor partizanskih zdravnikov s pohodniki in miting. Vabimo borce in prebi- valstvo, naj se udeležijo navedenih priredi- tev na trasi pohodne enote.

Za prihod na Mačkovec uporabite redne avtobusne linije in železnico. Z osebnimi avtomobili bo možen prihod do prireditel- nega postora, s tem da osebe, ki bodo ureja- le promet, Milico in Narodno zaščito v Pla- nini in v Postojni seznanite, da potujete na proslavo na Mačkovec.

Osebnih vabil ne bo!

Odbor skupnosti borcev
31. divizije

★

Udeležence pohoda 14. divizije, posebno še borce Šercerjeve in Tomšičeve brigade ter svojce žrtev (njihovih seznam je bil ob- javljen v TV-15 dne 6. septembra letos) pa tudi vse druge in aktiviste ter prebivalstvo občine Slovenj Gradec in širše okolice vabi- mo na odkritje spomenika na kraju, kjer je nekdanj stala Požegova bajta in je padlo po preboju v Dolicu na Kuzmaniji 13 borcev.

Udeleženci naj se zberejo na kraju odkrit- ja spomenika ob 10. uri. Organiziranega pre- voza ne bo, dostop je po lepi vozni cesti iz Dolica oziroma Šentflorjana.

Odbor ZZB NOV občine
Slovenj Gradec

S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15 in Slavnikom ● S TV-15

SREČKO BERLIČ

2

Boj 17. SNOB Simona Gregorčiča v avgustu 1944 na Krnu

Kljub žrtvam v Benečijo

Glavne nemške enote so prišle skozi Kobarid 19. avgusta ob 22. uri. Del enot se je usmeril preko Drežnice in zasedel zahodni greben Pleče-Kožljak. Ob 4.30 je nemški komandant postavil na vrhu Pleče zahodno od vasi Krn svoje komandno mesto in radijsko zvezo z vsemi svojimi enotami. Od tod so Nemci obvladovali položaj z nekaj gorskimi topovi.

Del nemških enot je zasedel dolino Soče od Kobarida do Tolmina. Na desnem bregu Soče so pri vasi Kamno postavili dva minometa, pri vasi Selišče dva topova. Za zaporo doline so uporabliali tudi šest oklepnikov. Glavnina sovražnika je prodirala iz Tolmina po dolini Tolminke do Zastenarja, Javorce in Pologa. Razdelila se je v skupini, ena je prodirala prek planine Zastenar proti planini Pretovč, druga iz Javorce oziroma Pologa proti planini Medrije in Sleme. Tretji bataljon je zasedel sedlo Pretovč in Mrzli vrh. Na njegove položaje je iz štaba brigade že navsezgodaj pritekel komandant brigade Stanko Paulus. Pregledal je položaj, dal navodila za obrambo in za morebitni umik proti grebenu Sleme. Vod s težkim mitraljezom je takoj poslal na Sleme. Veliko močnejše enote so napadle bataljon z več strani. Zaradi pomanjkanja streliva in zaradi premoči sovražnika se je moral kmalu umakniti. Imel je tudi nekaj ranjenih. Najprej so šli proti Slemenu, ko pa so borci trčili na Nemce, se je bataljon umaknil navzdol po pobočjih Mrzlega vrha proti Selcam. Umik navzgor ni bil več mogoč. Približno ob osmih zjutraj so se nemške kolone združile pri planini Pretovč in zavzele Mrzli vrh.

Greben Slemen sta zgodaj zjutraj zasedla prvi in drugi bataljon. Nekaj ur sta se bojevala s kolonami Nemcev. Spoznali so sovražnikov namen in videli, da se bo treba umakniti s Slemenom. Edino možno smer umika so videli v strmi skalnati gmoti Velikega Stadorja, kjer ni ne drevja ne grmičevja. Le ostanki strelskih jarkov in bunkerjev iz prve svetovne vojne so bili partizanom v pomoč.

Štab brigade je zgoda zjutraj še pred splošnim umikom v stene Velikega Stadorja ukazal vodu in četi drugega bataljona pod vodstvom pomočnika komisarja bataljona Ivana Žgurja, naj kreneta na vrh Velikega Stadorja, da Nemci ne bi mogli zavzeti vrha. Za četo so se začele skupine umikati navzgor ena za drugo. Medtem ko so borci prvega in deloma drugega bataljona še branili greben Slemen in se počasi pomikali navzgor, so prvi borci na vrhu Velikega Stadorja trčili na Nemce. Sele tedaj so spoznali, da je Nemcem uspelo veliko presenečenje.

Umik borcev po strmih skalovju od Slemen na Veliki Stador je bil od minute do minute težji in vedno bolj krvav. Nemci so zasedli vrhove med partizani še od prejšnjega dne, vedno bolj pa so svoje sile zgoščevali tudi spodaj, na Mrzlem vrhu in Slemenu. Oba partizanska bataljona sta skušala med umikom navzgor čim bolj zadrževati Nemce. Toda boj je bil neenak. Veliko borcev je padlo smrtno zadetih. Nekateri so ranjeni padli po skalovju in se ubili ali pa so zašli v skalah. Že zjutraj je padel komisar prvega bataljona Anton Konavec-Stjenka iz vasi Svino pri Kobaridu, v skalovju pod Rdečim robom je padel tudi namestnik komandanta brigade kapetan Stanko Paulus, doma iz Škofje Loke.

Četa drugega bataljona, ki je šla zjutraj na Veliki Stador, se je s pomočjo drugih borcev, ki so se umikali navzgor, prebila na greben Stadorja. Po kratkem in ostrem boju je pregnala Nemce z grebena in z bližnjih vrhov. Skozi vrzel so se umaknili iz obroča deli drugega bataljona, nekateri borci drugih enot in štab brigade. Kmalu so Nemci ponovno zasedli nekatere vrhove, niso pa mogli ponovno zavzeti Velikega Stadorja. Branilo ga je vedno več partizanskih borcev, ki so se umikali s Slemenom. Sredi dopoldneva je bilo na Stadorju obkoljenih približno 150 borcev. Na severni strani so Nemci večkrat poskušali zavzeti Veliki Stador, partizani pa so se branili. Čakali so noči, da bi se lažje prebili.

Zgodaj popoldne so borci poskušali s prvim prebojem. Ko se je zmračilo, so poskušali znova, vendar so jih Nemci obakrat krvavo odbili. Nemci so čez dan dobili pomoč, imeli so minomete in rakete. Organiziran preboj ni bil mogoč. Po posvetu vseh četnih funkcionarjev v obroču so se ponoči ponovi odločili, da partizani poskrijejo ranjence in težje orožje ter da se ponoči v manjših skupinah skrivoma prebijajo oziroma poskrijejo. Ti partizani so se naslednja dva dneva bojevali v skalovju krnskega pogorja z Nemci. Marsikateri je sam ali v skupini bojeval z Nemci svoj poslednji junaški boj. Nekateri so bili brez vode in hrane, večinoma tudi ranjeni, v skalovju več dni, vse do dokončnega umika Nemcev.

Tretji bataljon se je po umiku s pobočij Slemen podnevi zadrževal na zaraščenih pobočjih Mrzlega vrha. V noči od 20. na 21. avgust se je skušal prebiti prek Soče na Kolovrat med vasi Selišče in Kamno. Nekaj borcem se je prehod posrečil, glavnino bataljona pa so Nemci odbili. Več partizanov je padlo, nekaj utonilo, drugi so se prebili navzgor v gozdno grapo potoka Volarje. Šest partizanov so Nemci naslednjega dne ujeli, ko so prečesavali grapo potoka. Nekaj jih je padlo še 22. avgusta, ko so Nemci preiskovali teren v vseh smereh. Drugi borci so se že 23. avgusta popoldan vračali v brigado.

Pri obkoljevanju brigade je 20. avgusta zgodaj zjutraj sodelovala tudi nemška posadka iz Bovca. Prodirala je po dolini Slatnice in prispela približno ob 8.30 do doline Zaprikraj. Od tod je po radiu obvestila majorja Dietricha, da je zašla, in da ne more naprej. Čez dan se je ta enota premikala brez boja po terenu severno nad vasjo Drežnica.

Komandant brigade je bil 20. avgusta zjutraj še v vasi Soča. Takoj ko je slišal odmeve strelav s pogorja, se je odpravil v brigado. Pri iskanju zveze z enotami so ga drugi dan Nemci presenetili nad planino Javorco. V spopadu od blizu so ga ranili v nogo in ujeli. Malo pred koncem vojne so ga Nemci pokončali v Rižarni v Trstu.

Glavnina Nemcev in domobrancev se je umaknila 22. avgusta zvečer, delno pa 23. avgusta dopoldan. S partuljami so Nemci prečesavali pogorje še več dni po umiku. Partizani so že 23. avgusta popoldan organizirali zbirno mesto za ranjence na planini Javorca. Pri zbiranju in oskrbi sta se zelo izkazala brigadni sanitetni referent Milovan Djurovič in sanitetni referent idrijsko-tolmiskega odreda Franc Lister-Boris. Brigada se je zbrala po boju 24. avgusta nad vasjo Čadrg. Od 24. do 29. avgusta se je nenehno premikala po širokem območju od Čadrga do planine Razor pa prek Knežkih raven do Ruta in Granta. Zadnji dan avgusta je brigada krenila prek planine Razor, planine na Kalu čez planino Dobrenjščica mimo kasarn Za Lepočami do Krnskega jezera. Ob jezeru so borci 1. septembra ves dan počivali, naslednji dan zjutraj pa so se razmestili v senikih Vrsnika nasproti vasi Soča. Tam so se partizani uredili in organizirali za odhod v Benečijo.

Brigada, ki je 19. avgusta 1944 imela 374 borcev in bork, je po boju 27. avgusta imela 275 borcev in bork. Natančnega števila mrtvih ni bilo mogoče ugotoviti. Po raznih podatkih in ocenah je bilo ujetih 50 do 60 borcev, drugi so bili ranjeni in časno razhajkani.

Dne 15. septembra je brigada iz vasi Soče odšla mimo Bovca, prešla Polovnik, mimo Drežnice do Ladre, kjer je prečkala Sočo. Po prihodu v Benečijo dne 19. septembra se je Briško-beneški odred združil z brigado. To je bila zdaj velika vojaška enota z desetimi bataljoni, ki so delovali od Goriških Brd pa vse do Režije. Brigada se je bojevala od Soče in Nadiže skoraj dva meseca in uspešno odbijala vse napade sovražnikov, ki so jo stalno poskušali uničiti ali pa vsaj pregnati čez Sočo.

Boj pod Rdečim robom je brigado močno prizadel. Nemški in domači sovražniki so s pomočjo izdaje in z velikim presenečenjem, seveda pa z več kot šestkratno premočjo zadali brigadi hud udarec. Bitka je hudo odmevala tudi med prebivalci, predvsem zaradi padlih borcev pa tudi zaradi vojaškega neuspeha. Po drugi strani pa so se domobranci ponovno pokazali kot hlapi nemških okupatorjev in kot njihovi najbolj podli in kruti sodelavci. Toda brigada si je kmalu opomogla in postala še močnejša.

Ob premišljanju, zakaj je brigada doživela na Rdečem robu tak hud udarec, ne moremo čimmo dejstva, da je šlo za izdajo, da so sovražniki brigado budno spremljali, da so bila partizanska vodstva premalo budna in preveč zaverovana v svojo moč in da so sovražnika podcenjevali. Brigada je bila preveč skupaj, predolgo na enem kraju, predvsem pa ni zasedla in nadzorovala dominantnih vrhov za svojim hrbotom.

Boja na Krnu se po 40 letih ne spominjamo samo zaradi padlih borcev. Krnska epopeja je ena od bitk, ki jih je 17. SNOB »Simona Gregorčiča« tolkla na svojih štirih pohodih čez Sočo, Idrijo in Nadižo, in je ena od bitk, ki je brigadi omogočila, da je vojno zmagovito končala z osvoboditvijo Trsta in naše Primorske.

Konec

Mladina je v NOB našla čas tudi za šport

Osemsto šestnajst delegatov iz vseh krajev Jugoslavije se je zbralo konec aprila 1944 v Drvarju in okoliških vaseh. Drugi kongres USAOJ v Drvarju se je začel 2. maja zvečer. Odvijal se je ponoči zaradi varnosti. Grozila je nevarost bombardiranja. Kongres je bil v lepo okrašeni dvorani, preurejeni iz hale v požgani tovarni celuloze. Na veliki manifestaciji so bili maršal Tito, predstavniki Avnoja, KNOJ, CK, KPJ, šefi vojaških misij Velike Britanije, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike ter drugi visoki gostje.

Zbranim delegatom je spregovoril maršal Tito. Mladino je pozval na težko pot do končne osvoboditve domovine in h gradnji lepše in boljše prihodnosti v demokratični federativni Jugoslaviji. Mladina, zbrana na kongresu, se je dogovorila, da se bo bojevala za dokončno osvoboditev domovine, za bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, za gradnjo porušene domovine in za novo demokratično federativno Jugoslavijo, zgrajeno na temeljih avnojskih sklepov, sprejetih na drugem zasedanju v Jajcu.

Ko je kongres končal delo, so se delegati zbrali v bližini Drvarja na improviziranem igrišču. Tu so se odvijala tekmovanja v lahki atletiki, streljanju s pištolo in vojaško puško. Med tekmovalci so bili mladinci s terena in borci iz brigad. Prej so bili na dolgih pohodih in so se nenehno bojevali s sovražnikom. Tu pa je bila prilika, da pomejijo svoje moči v športu. Na igrišču so prišli tudi delegati, ki niso tekmovali. Spodbujali so nastopajoče, vzklikali, navdušeno pozdravljali tekmovalce in ploskali zmagovalcem. Bilo je pravo športno ozračje. Slovenski delegati so se udeležili tekmovanja v vseh disciplinah. Tekmovali so in sodelovanjem dali duška veselju, ki jih je zajelo v vrtincu med številno množico.

Franc Rehar, delegat Prešernove brigade, je dejal, da bi lahko o tem športnem dogodku veliko pisali. To je bilo pravo športno tekmovanje. Med delegati je bila tudi polovica takih, ki so se že kdaj ukvarjali s športom. Delegat iz Kosove love brigade, Drago Arčon, se spominja, da je bila odigrana na travniku blizu Drvarja nogometna tekma. V enajsterici je nastopil tudi Leopold Marinek. Rezultat tekme ni znan.

Ljubomir Kokeza, doma iz Splita, ki je nastopil in tekmoval v hrvaški delegaciji, se spominja, da nogometne tekme ni bilo mogoče odigrati do zmagovitega konca, ker je počila edina žoga. Organizatorji je niso mogli zakrpati, zato je tekmovanje v nogometu odpadlo. Suvanje krogle, ki je tehtala 12 kilogramov, je spremljalo veliko gledalcev. Z medklici so spodbujali nastopajoče. Nadalje je sunil kroglo Ljubo Bosnič, delegat iz Drvarja. Na tretje mesto se je uvrstil Franc

Benčan, doma s Planine pri Rakeku, ki je bil delegat 13. brigade 1. korpusa. Ljubo Bosnič je 25. maja ob nemškem desantu junaško padel skupaj s člani okrožnega komiteja Skoj, ko je branil Drvar. Tudi Franc Benčan je skupaj z mlajšim bratom Petrom padel v obrambnih bojih pri Mrkonjiću gradu ob desantu na Drvar.

Pri skoku v daljavo se je najboljši odrezal Milan Trnčič, delegat iz Bosne in Hercegovine. Enver Sijerčić je preskočil 155 centimetrov. Zastopal je BiH. Ljubomir Kokeza (H) je odnehal pri 150 centimetrih. V teku na 100 metrov na stezi, ki ni bila najbolje pripravljena, je s časom 14 sekund zmagal M. Kreačić iz Hrvaške. Nekateri so tekli bosr.

Rezultat je bil še kar dober. V štafeti 4X100 metrov so nastopile postave Hrvaške, Slovenije in Bosne. Zmagali so tekmovalci Hrvaške. Drugo mesto so si priborili Slovenci z J. Levičnikom v zadnji postavi. Bosanci so zasedli tretje mesto.

Vlečenje vrvi je bila zanimiva disciplina, v kateri je sodelovalo po deset najbolj krepkih tekmovalcev. Delegate Vojvodine so potegnili močnejši proletari. Črnogorci so premagali Hrvati. Slovenci se niso mogli upreti žilavim Bosancem, ki so bili v vlečenju vrvi zelo spretni. V končnem obračunu so Hrvati potegnili močne proletare in tudi Bosanci se niso mogli upreti Hrvatom, ki so imeli med ekipo močne ribiče iz Dalmacije.

Streljanje s pištolo je pritegnilo veliko privržencev. Najbolje se je odrezal Peter Mrkvič, delegat Prve proletarske. Jerko Skok iz Slovenije je zasedel v močni konkurenci četrto mesto.

Poslednje tekmovanje je pritegnilo največ resnih privržencev. To je bilo streljanje z vojaško puško. To disciplino smo vsi najbolj cenili. Veliko smo govorili o nagradi za najboljšega strelca. Tekmovanje s puško smo visoko vrednotili zato, ker je bil vojni čas. Nastopi in uspehi v drugih športnih disciplinah so bili v senci. Veliko je pomenila tudi nagrada – sovjetska brzostrelka, darilo maršala Tita.

Ko smo v naši delegaciji izbirali najboljšega strelca, se je pri preizkušnji najbolje odrezal Mirko Anžič, borec Cankar

jeve brigade. Za preizkus je streljal iz razdalje 50 metrov v majhen kamenček, nastavljen na veliko skalo. Nikoli ni zgrešil. Na tiho smo upali, da bo na tekmovanju dobil najvišje mesto. Vedeli pa smo tudi to, da so med proletari odlični strelci in da je pričakovati zmagovalca iz teh vrst. Na zasilno pripravljenem strelišču je vladal red in tekmovalci so disciplinirano čakali na nastop. Komisij-sko so ugotavljali rezultate in jih takoj razglasili in vpisali v tekmovalni zapisnik. Prepričani smo bili, da bo zmagal najboljši strelci.

Veliko veselje je zavladalo med slovensko delegacijo, ker je zmagal naš tekmovalci. Mirko Anžič se je zelo izkazal. Nismo mogli verjeti, da je res zmagal. Sele po dokončni razglasitvi rezultatov nas je prevzelo veliko veselje. Tudi majhen zaplet je bil. Bilo je slišati predlog, naj se prvi in drugi pomerita še enkrat. No, dokončno je bila pregnana vsaka sumnja. Nestrpno smo pričakovali večer, ko bo Mirko prejel darilo maršala Tita-sovjetsko brzostrelko.

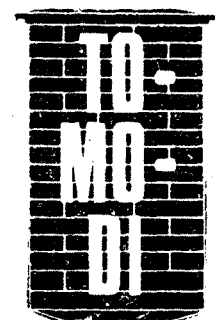
Zvečer smo se zbrali v kongresni dvorani delegati in gosti kongresa. Godba je igrala borbene in partizanske koračnice. V prepolni dvorani smo končali kongres s pravim partizanskim mitingom. Mirko je bil darila zelo vesel. Brzostrelko je stiskal in jo ponosno razkazoval vsem, ki smo silili vanj.

Med delegate je prišel tudi maršal Tito. Navdušeno smo ga pozdravili z dolgotrajnim ploskanjem. Vladalo je nepopisno veselje in dobro razpoloženje.

Najtežjo nalogo je imel Mirko, ki se je moral zahvaliti za darilo. Stopil je na oder s trdnim namenom, da se bo zahvalil s kar najbolj zbranimi besedami. Dolgo se je pripravljaj in začetne stavke je gladko spravil iz sebe, potem pa se mu je zataknilo. Nič čudnega. Nikoli še ni govoril pred tisočgla-vo množico. Toliko teže je na odru zbiral besede pred polno dvorano, v kateri je bil tudi maršal Tito. Star je bil osemnajst let in ni čudno, da se je nekoliko zmedel. Od veselja ni mogel govoriti. Zahvalil se je s preprostimi besedami in obljubil, da se bo z brzostrelko bojeval proti okupatorju do končne zmage. Delegati smo ga nagradili s ploskanjem in ga tako rešili iz zadrege. Mirko je stopil z odra med delegate. Prestal je še eno preizkušnjo: zahvalil se je maršalu Titu za darilo.

Po slavlju smo se delegati razšli. Odpravili smo se vsak v svojo enoto in organizacijo na terenu, da sklepe, sprejete na kongresu, prenesemo med mladino in začnemo izvajati obveznosti.

Jerko Skok

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kislooodporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

Prispevki osnovnošolcev ob 40-letnici 9. korpusa NOVJ

Komisija za pregled in oceno prispevkov osnovnošolcev na tematiko NOB ob proslavljanju 40-letnice ustanovitve 9. korpusa NOVJ, ki je bilo lani 11. sptembra v Novi Gorici, je sklenila predlagati našemu uredništvu, da izmed velikega števila podobnih spisov objavimo dva sestavka. Pred kratkim smo ta dva sestavka prejeli, obletnica je spet tu – tokrat enainštirideseta, sestavka, ki sta ju napisala Erika Vižintin in Igor Saksida pa preberite v sledečih vrsticah.

Komaj so se rane zacelile, se že spet bojimo vojne

Svetovna gospodarska kriza. Množice brezposelnih. Kmet obrača hrbet zemlji. Smrt Židom! Smrt komunistom! Lakota. In končno: Hitler! »Ein Reich, ein Volk, ein Führer« – Ena država, en narod, en vodja. Leta 1940 – začetek ... Konec?...

Razmesarjena trupla... Tanki, topovi, mitraljezi... Meriš v človeka. Roke so mirne, iz oči ti bliska sovraštvo. »Svinja, moram te ubiti. Ne, ne boš me več klal!« Toda tudi on meri. Hitrejši je. Tovariš zraven tebe vzklikne in se zruši. Začutiš njegovo toplo kri, ki se je še trenutek prej pretakala po žilah. Sprožiš v daljavo in pogledaš mrtvega tovariša. Še vedno ti po nogi polzi njegova kri. »Ne, to ni res, to ne more biti res.«

Tiste svinje na drugi strani so ti obesile očeta. Brat je padel v gozdovih. Mater so ti zaklali. »Mamico, mojo mamico ste mi ubili!« zatuliš. A kaj, ko nič ne pomaga. Ostala ti je le še sestra. Tudi ona je v gozdovih. Mogoče pa tudi nje ni več. Mogoče? Mogoče je tudi to, da v tem trenutku, ko misliš nanjo, stojiš na njenem grobu. Mogoče si celo spal na njem. Mogoče...

Na juriš, na juriš, na juriš,
maščujmo požgane domove.
Maščujmo vse naše grobove!
Razženi besneče
in reši trpeče!

Na juriš, o – hej partizan
pred tabo svobode je dan.
Pride dan! Prišel je!
Pridejo dnevi! Prišli so!

Štirideset let pozneje:
Svetovna gospodarska kriza. Množice brezposelnih. Izrael, Palestina... Tu na tisoče smetnjakov polnih kruha, tam na tisoče ljudi, ki umirajo od lakote. Ljudje, čemu vse to?

Pred 43 leti Rim – Berlin – Tokio, zdaj SZ in ZDA. Montaigne je napisal: »Ni je živali, ki bi se je človek moral bolj bati od človeka.« Se je Montaigne zavedal, da bo rek ustrezal oznaki za 20. stoletje?

Dan za dnem enaki naslovi v časopisih: ZDA, SZ, sestrelitev nedolžnega korejskega letala na ozemlju Sovjetske zveze, namestitve ameriških raket na Siciliji, vmešavanje velesil v zadeve majhnih držav, na tisoče ubitih, na tisoče mrtvih.

Toda prišel bo dan, ko bo čisto drugačen od teh. Tega dne ne bo izšel noben časopis, tega dne bo konec vojne, konec tega peklenskega kroga. Žrtev pa bomo mi vsi. In kdo smo mi? Ljudje prav gotovo ne, kajti ljudje znajo ljubiti.

ERIKA VIŽINTIN, 8. b.
OŠ Miren

Kadar čez gozdove rjovejo viharji, drevesa se korenin zavedo

Dnevi trepetanja, ki napolni včasih sivo ulico, dnevi razmišljanja, tihe sreče.

Sonce tava nad mestom, kjer se dan za dnem bojujemo, padamo in spet vstajamo, kjer je pogled naprej, v nove boje potreben in mora spremljati vsakega človeka na poti do cilja. To je naš čas. Boj in up.

Že zaslutim svetlobo. Ali ni to vzor? Gotovo! Spomin na dni, ki niso zaspali pod plaščem časa, spomin, ki živi in je njegovo sporočilo večno. Trdnjava, ki je ni prerasel bršljan.

Misel je zbežala iz vsakdanjih okvirov. Nekaj lepega, neznanega je privedlo iz prostranega gozda. To je moj, naš dom. Postoj, popotnik, oglej si ta drevesa, to plemenitost in ponosnost! To je naš gozd. Sonce razliva svetlobo na ponosna debela. Ideal. VETER se je komajda dotaknil debela. In tedaj – kot da je dan obstal, le sonce je še svetleje zasijalo, še svetleje, še uporneje. Vihar je prihrumel iz temačnih sotesk, prinesel na črnih rokah točo, ki naj bi oklestila veje in mladike zagrebala v zemljo. Toda drevesa so završala, gozd je sijal od upora. Kakor požar se je širil naprej, ogreval je srca, pesti so postale jeklene.

V jutro, ki se je skrilo pred viharjem, koraka četa junakov. Njim je življenje nastavilo kopja – naprej! Njim je zima zamrznila stezo in roke – naprej! Njim je Kras poklonil le skale – naprej! Trdni, ponosni so dočakali novo rojstvo.

Dnevi bojev, porazov in zmag so jim poklonili nepozabne pesmi. Pesmi o bojih, o strašni noči, o materi, ki je izgubila vse sinove.

Četa gre naprej. Že za njo izginja Kras. Ostali so bori v daljavi, ki zdaj rastejo še bolj ponosno. Nad daljnim obzorjem se je pokazala nova gora, ki trpi in se upira, za njo dolina, ki čaka in upa, novo mesto, v katerem ni več novih hiš.

Četa koraka v boje za vse, nas opominja, naj ohranimo spomin na dni, ki jih je prebrodila.

Roke so stroji, ki rojevajo rdeče jutro.

Njihove in naše dlani. Pogum! Drevo, naj te zgrabim z razbeljenimi rokami, pokloni mi del sebe, da bom znal hoditi po poti ob tebi. S tvojo mislijo v srcu. Mlad sem, ne poznam viharja. Razmišljam o njem, daleč, zelo daleč so ti dnevi... Po svoje si jih predstavljam, po svoje čutim utrip vaših bojev. To so korenine, ki so se čvrsto zajedle v zemljo, zgrabile so z močnimi rokami vse skale v njej. NAJ RJOVE VIHAR, korenine so čvrste, upor plamti. Tiste stare in neuničljive korenine, ki so jih hoteli za večno pokopati med marmor, da ne bi nikoli več pognale novega stebela. Pa so ostale v zemlji in so čakale.

Jutro vzhoda. Rdeče se je razlilo med travami. Zemlja, zakaj drhtiš? To je rojstvo novega dne! Tvoj mrki brat hrast je že davno dvignil kamnite pesti. In reka spet šumi uporno, čolnarji več ne spuščajo čolnov po njej. Upor, upor! Zvonovi jočejo v jutro, kličejo zvečer v nove boje. To so zvonovi vseh primorskih vasic. Orodje je za hip leglo na rdečo zemljo. Puška, sestra, naj te objamem s hrepenečimi rokami! Najino jutro se bliža in že je v srcu trepet.

Svoboda! Spet se roke zarijejo v zemljo, še bolj rdečo, bolj rodovitno. Gradimo nov dan in nov zid. Posadimo nov gozd. Naj se seme tisočkrat globlje zarije v tla, naj se dotakne starih korenin.

In spet je veter prihrumel nad debela in komaj rojene poganjke. Toda ta ni več tisti vihar, s katerim so se drevesa spoprijela v boju za zemljo, črno in trdo, pa vendar sveto. To je veter, ki ne more zlomiti hrasta, lahko pa mu ukrade vodo, mu zasenči sonce. To je tuji veter, ki ga drevesa niso poznala. Toda, ali ni daleč na obronku gozda toliko mladih stebelc, rastja, ki je komaj poklonilo liste jutranjemu soncu?

MLADOST! Ti si neugnana, neuničljiva moč, ki boš spet prižgala baklo in razsvetlila vsakdan. Vidim uporne roke mladih delavcev, hiteča peresa pesnikov, ki rijejo v zemljo, da bi zasadiли vsak svojo rožo v naš vrt.

Zgradili bomo zid iz svojih teles, sestavili pesem iz src in oči. In nikoli ne bomo izpustili iz rok spomina, ki je živel in živi. To je del vseh cvetov v vrtu, del planin in reke, ki spet teče v svojem zelenomodrem sijaju. To so dnevi ki živijo, so srce in oči. To je naš – NAPREJ!

IGOR SAKSIDA

Razvili bomo prapor

Vska organizacija ter vsi odredi imajo zastave ter prapore. Naš pionirski odred ima zastavo, ki jo nosimo na pohode. Radi pa bi imeli lepo, novo zastavo. Odločili smo se, da bomo kupili prapor. V letu, in to bo letos, ko bomo proslavljali 10-letnico naše šole, bi radi razvili prapor. Nekaj denarnih sredstev že imamo. Darovali so jih: Franc Pintar, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Slovenske Konjice, Julka Tajnikar, tajnica občinskega odbora ZZB, Beno Sodin in Majda, Nada Kovač in Slavko ter Fanika Bukošek in Franc Pšeničnik, in sicer v skupnem znesku 12.000 dinarjev. Denar bomo zbrali še z zbiralnimi akcijami, darovali ga bodo starši in delovne organizacije. Prapor bo rdeče barve s simboli pionirja in pionirke, na njem bo napis: Pionirski odred Mirka Bračiča Stranice. Varovali ga bomo in ponosni bomo nanj.

SMILJANA ADAMIČ, 4. r
OŠ Stranice

Smešna

Ko smo hodili po vasi in spraševali ljudi, kako pečejo kruh, smo na vprašanje: »S kakšnimi drvni kurite?« dobili odgovor: »Z lesenimi!«

Dopisniki COŠ Stranice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Spet v šolo

Deskanja, plavanja, planinarjenja in podobnih poletnih športov je konec; no ja, tu in tam bo že še kaj prišlo za konec tedna. Na prvo mesto je spet stopila šola, z vsemi radostmi in težavam, ki jih nosi s seboj. Pa so menda ti prvi šolski dnevi še kar malo počitniški, če ne po nalogah, ki jih že dobivate, pa po razpoloženju. Treba se je spet privaditi sedanja v šolskih klopih. Kaj vse si imate povedati med seboj! Kaj vse se je zgodilo, kaj ste doživeli. Zdaj pa se bo dogajalo naprej: ob rednem pouku še vrsta krožkov pa delo v pionirski, mladinski organizaciji, prav hitro bo tu 29. september vaš dan. Kako se pripravljate nanj, nam sporočite. Pa vsakoletno jesensko srečanje pionirjev dopisnikov, letos bo v Novem mestu, bo tudi svojevrstno doživetje.

Nekaj pa se je z novim šolskim letom že zgodilo. Iz Stranic nam je Manja Adamič pisala o sprejemu prvošolčkov: »Med počitnicami nam je tovarišica Milena dala pesmice, da se jih naučimo. Pripravljali smo program za prvošolčke. Nastopile smo Lidija, Metka, Sergeja, Domen in jaz. Recitirali smo in naučili smo se igrice Mojca in voda. Tako lepo smo sprejeli prvošolčke medse.« Pravilno, Manja, in upam, da boste te prvošolčke vpeljali tudi v umetnost pisanja za našo mladinsko stran.

Radi hodite v šolo, drugi mladi bralci? Sabina Spevan iz osnovne šole Kerenčičevih Pesnica pravi, da rada živi in hodi v šolo v naši svobodni domovini. Pri tem pa še takole premišlja naša tretješolka, ki je zdaj verjetno že četrtšolka: »Že devetintrideset let je minilo, odkar smo svobodni. Svoboda je zame mir, so otroške igre, pesmi in smeh. V svobodni domovini mora biti hrane dovolj za vse. Vsi si moramo med seboj pomagati. Za našo svobodo so se bojevali vsi narodi Jugoslavije pod eno zastavo. Osvobodilni boj je vodil tovariš Tito. Padle so številne žrtve. Zato mi ljubimo in varujemo domovino.«

Da, tudi zato, da se vi danes lahko svobodno učite, da se učite v materinem jeziku, tudi za to so se bojevali borci med narodnoosvobodilnim bojem. V vsakdanu, ki nas preganja, ne premišljam veliko o tem. Ob takšnih priložnostih, kakršna je začetek šolskega leta, pa je le prav, če pomislimo, kakšno šolo in kakšnih razmerah so se učili otroci med NOB. Dragi naši dopisniki, morda boste kaj o tem zasledili v vašem kraju. Poskusite in povprašajte. Morda bo pa zanimivo za našo mladinsko stran.

Končno pa še: srečno v novo šolsko leto!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Premišljam o vojni in miru

Z mamó sva šla deževnega dne na obisk k teti. Bratranec je gledal televizijo in pridružil sem se mu. Z mamó sva se domenila, da bova na obisku ostala do devete ure. Medtem sva z bratranecem budno spremljala televizijski program.

Približala se je deveta ura. Mama mi je že omenila, da bova šla domov. Nasprotoval sem, ker je bilo kmalu zatem na programu Zrcalo tedna. Rekla je, da se bo najin obisk zaradi tega zavlekel.

»Nič zato,« sem ji odgovoril.

Čez nekaj časa se je začela oddaja.

Novinarka je rekla: »Na začetku naše oddaje bomo videli strahote na Bližnjem vzhodu.«

Prikazali so grozljive trenutke. Možje, otroci, starci, žene so ležale v bolnišnicah. Nekateri so bili skoraj raztrgani od bomb, min in strelov.

»Ooojoj!« je vzdihnil bratranec.

»Si videl, kakšno strahoto naredi vojna?«

»Sem. Mar ne bi mogli te vojne rešiti po mirni poti!«

»Lahko bi. A so sprte strani zelo trmaste. Vztrajajo pri svojem!«

»Ali ne bi bilo lepo živeti, če ne bi bilo vojn?«

Tedaj pa se na ekranu prikazuje še strašnejša podoba moderne dobe. To so rakete

z jedrskim nabojem. Nova nevarnost za naš moder planet. Prikazali so, kako te uničevalce sprejemajo delovni ljudje v Nemčiji in Angliji. Demonstrirajo!

»To je prav. Le demonstrirajte! Jaz bi tudi!« izgovori bratranec in zaploska.

»Ničesar ne bomo spreminili. Samo zaporji bodo polni!« ga poučim.

»Kaj, če bi dali denar, ki ga uporabljajo za oborožitev, lačnim?« me z zanimanjem vpraša.

»Jih ne bi bilo!«

»O svet je poln razlik!«

»Da. Poglej!«

Prav tedaj so prikazali lačne afriške otroke.

Oddaja se je nadaljevala z novimi izumi.

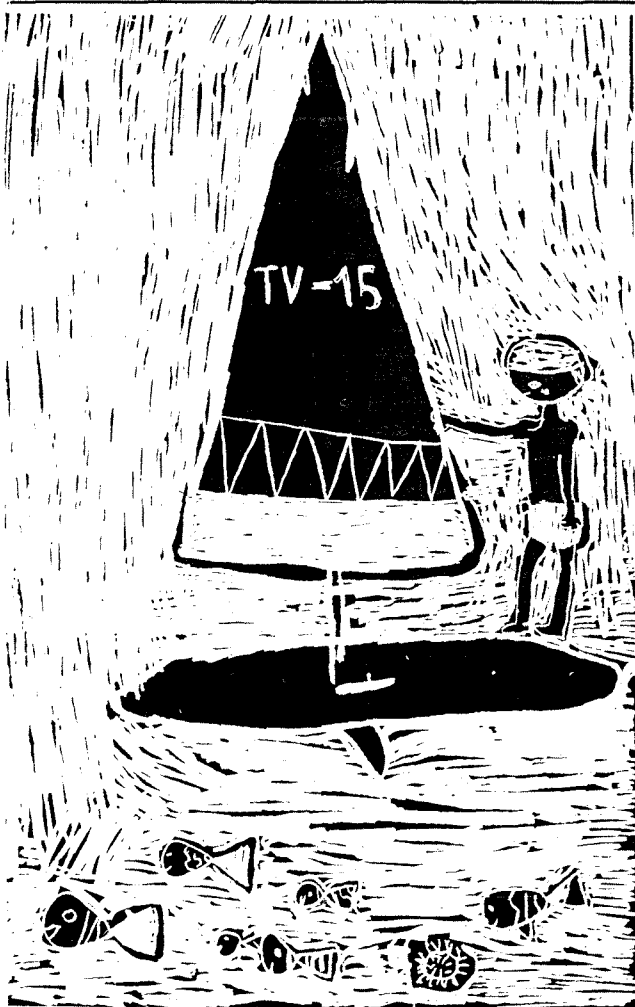
Vojn na svetu ne bi smelo biti. S tem sva se oba strinjala.

»Pa lačnih tudi ne!« me je popravil bratranec.

»Seveda!«

Če bi na svetu vladal mir, bi se imeli lepo. Sedaj pa čakamo, kdaj bo kdo udaril po nas. Danes si svobodni, brez orožja. Jutri si mobiliziran in ubiješ druge. Kako krivičen je naš svet! Za te krivice pa smo sami krivi, zato naj jo kar sami nosimo. Veliko narodov še nima pravice. Predvsem v Južni Afriki. Rasna diskriminacija!

MARTIN PEČAR, 8. b OŠ Kerenčičevih, Pesnica

DAVORIN ŽNIDARŠIČ, 2. r. OŠ Stranice: Deskanje je lep šport

Ekipa kolesarjev TV-15 Naš tovariš znova na poti

Skromno, prisrčno in veselo

V Novem mestu že nekaj let pripravijo vsak september "Teden turizma na Dolenjskem". V okviru te prireditve pripravijo vrsto drugih, od razstave gob in cvetja pa do modnih revij in drugo. Letos so organizatorji sklenili popestriti svojo prireditev tudi s pri-

dinci, člani kolesarskega društva Novo mesto.

Vse zbrane je pozdravil nekdanji borec in podpredsednik skupščine krajevne skupnosti Dolenjske Toplice Franc Kump. Nato se je kolesarska karavana odpeljala proti Nove-

V imenu borcev in krajanov Dolenjskih Toplic je kolesarje in druge pozdravil Franc Kump.

hom kolesarske ekipe, ki jo sestavljajo nekdanji borci in kurirji NOV in zdaj upokojeni delavci organov za notranje zadeve.

Kolesarje Danila Pertota, Jožeta Jeniča, Jožeta Mužiča, Alojza Erbeznika in Milana Izgorška, kot vedno sta jih spremljala Marica Pertot in Franc Zidan, je pot vodila iz Ljubljane, skozi Grosuplje do Žužemberka. Od tam so nadaljevali po partizanski magistrali do Občic, kjer je bila med vojno osrednja kurirska postaja, ki je povezovala Dolenjsko s Primorsko, Gorenjsko in Štajersko. Pred hišo, v kateri je bila med vojno postaja, so jih pozdravili predstavniki borčevske organizacije iz Dolenjskih Toplic in prijazni domačini iz Občic. Nekaj minut za kolesarji TV-15 so se v Občice pripeljali tudi pionirji in mla-

Marija Zukovec in Marija Maček s spominskima medaljama, ki so jima jih izročili kolesarji.

mu mestu. Kolesarji so nadaljevali pot mimo velike dvorane na Grmu proti Domu starejših občanov v Smihelu.

Medtem je bilo na veliki plo-

ščadi pred domom že vse pripravljeno za skromno slovesnost in otvoritev razstave ročnih del, ki so jih izdelali varovanci sami. Godba na pihala je prva pozdravila kolesarje, ki so imeli le še nekaj metrov vzpona in nato spust proti domu. V koloni po dva so pripeljali na ploščad. Po pozdravnem govoru direktorice doma Lojzke Potrč je predsednik kolesarske sekcije pri klubu Maksa Perca, ki združuje upokojene delavce organov za notranje zadeve, izročil partizanskima mamicama Mariji Zukovec in Mariji Maček spominski medalji. Predsednik Dolenjske turistične zveze Alojz Serini-Zižo je podelil varovancem doma, ki so imeli najlepše urejene balkone, spominske diplome. Po kulturnem programu, ki so ga pripravili godba na pihala, mešani pevski zbor »Pionir« in Šentjernejski oktet, so si vsi skupaj ogledali razstavo ročnih del. Nato so se zadržali v prijateljskem klepetu do poznega popoldneva. Še dolgo bi lahko ostali med varovanci do-

ma in se pogovarjali z njimi, vendar je čas neusmiljeno tekel in znova je bilo treba na kolesa in v Ljubljano.

Bojan Kuntarič

Prenašajmo odlike NOB

Takšno srečanje kot današnje pri Jezercih na obronku Kravca ni samo priložnost, da se spomnimo dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja, ki so prelomno vplivali na usodo in nadaljnji razvoj našega naroda, ampak je tudi priložnost, da se spomnimo vrednot in skromnosti, ki so bile med bojem osnovni način komuniciranja med ljudmi in sestavni del njihovega življenja. Prav je, da se sedanja generacija, prav v času, ko gospodarske in tudi splošne družbene razmere terjajo drugačno obnašanje in ravnanje, spomni tistih časov, pa ne zato, da bi samo obujali spomine, ampak prenašali odlike tistega časa v sedanost. Zgodovina je in bo še dala pravo mesto ter potrdila veli-

čino NOB našega naroda in tudi veličino bojev tistih, ki so se bojevali in mnogi dali svoja življenja na tem območju. Največja moč našega naroda sta bili takrat mladina in organizirana politična sila OF, znotraj te pa komunistična partija. Je rekel v priložnostnem govoru predsednik medobčinskega sveta zveze sindikatov gorenjskih občin Ivan Torkar na spominski slovesnosti minulo nedeljo na Jezercih na obronku Kravca.

Spominske slovesnosti so se udeležili številni preživeli borci in aktivisti NOV Gorenjske, med njimi tudi nekdanji komandant Kokrškega bataljona Janko Sekirnik-Simon, predstavniki družbenopolitičnega življenja, krajanji in mladina krajevne skupnosti Grad ter planinci.

Delegacije so položile vence k spomeniku padlim, v katerega so vklesane tudi te besede: »Na pohodu II. grupe odredov z Dolenjske na Štajersko je 13. avgusta leta 1942 nad Davovcem v boju z nemškimi policisti in raztrganci padlo 16 borcev te enote in Kokrškega odreda«. Med borci in drugimi udeleženci je vznikla ideja, naj bodo prihodnja srečanja še tesneje povezana s tamkajšnjim prebivalstvom, ki so prispevali znaten delež v narodnoosvobodilnem boju na območju Cerkljanskega, zlasti pod Kravcem.

Joze Čurin

Zahvala partizanskim kmetijam

V Zgornji Savinjski dolini so se ob proslavljanju 40. obletnice osvoboditve spomnili tudi na številne tamkajšnje partizanske kmetije in njihov izjemen prispevek h končni zmagi nad okupatorjem. Pobudo za simbolično oddolžitve zavednim hribovskim domačijam, na katerih so borci partizanske vojske vselej našli varno zatočišče in dragoceno pomoč, je dal občinski odbor Zveze združenih borcev NOV Mozirje, uresničili pa so jo v minulih dneh z odkritjem spominskega obeležja v Ljubiji pri Mozirju. Stoji na prostoru med Zgornjesavinjsko kmetijsko zadruho in veterinarsko postajo, izdelal pa ga je akademski kipar in zgornjesavinjski rojak Janko Dolenc.

»Z odkritjem tega spomenika izpolnujemo dolg do tistih, ki so ogromno prispeva-

li k končni zmagi v narodnoosvobodilnem boju in na katere smo v povojnem razvoju naše domovine vse prevečkrat pozabljali. To so številni partizanske kmetije oziroma njihovi svobodoljubni in narodnozavedni prebivalci,« je ob odkritju spominskega obeležja v Ljubljani poudaril predsednik mozirske občinske skupščine Lojze Plaznik. Letos mineva 43 let od takrat, ko so med savinjskim kmeti padle prve žrtve fašizma, ter 40 let od osvoboditve Zgornje Savinjske in Zadrečke doline. Kraji ob Savinji so svobodno zaživel po zmagovitih bojih enot 4. operativne cone, ki so 11. septembra 1944. leta uničile sovržnikovo postojanko v mozirju. Središče oblastne, politične in vojske dejavnosti v osvobojeni dolini je takrat postal Gornji grad.

J. Krajnc

Kolesarski maraton »Po poteh 9. korpusa«

Kolesarji Nove Gorice, združeni v domačem kolesarskem klubu, so za 16. september pripravili veliko kolesarsko prireditev »Kolesarski maraton po poti 9. korpusa«. Pot ne bo lahka, kolesarji se bodo spopadli s kilometri na progi od Nove Gorice skozi Ajdovščino, se spustili v Idrijo in Most na Soči, nadaljevali do Tolmina in se vrnili v Novo Gorico. Tekmovalci bodo morali prevoziti okoli sto štirideset kilometrov, za manj utrjene kolesarje pa je na voljo tudi štiridesetkilometrski vožnja.

Borci, ki bodo prevozili vseh sto štirideset kilometrov s startom in ciljem v Novi Gorici, bodo prejeli posebno spominsko priznanje. Pokroviteljstvo nad prireditvijo je prevzel republiški odbor ZZB NOV Slovenije. Start bo ob 8.30. Kakor lani se bo tudi letos podale na pot patrulja nekdanjih borcev NOV.

Slovesna otvoritev HE Solkan

V počastitev občinskega praznika je bila v Novi Gorici v soboto, 8. septembra, slavnostna seja občinske skupščine, ki so se je poleg delegatov in občinskih družbenopolitičnih delavcev in gospodarstvenikov udeležili častni občani občine, predstavniki republiške skupščine, izvršnega sveta, DPO in drugih organov SR Slovenije, predstavniki JLA, generalni konzul SFRJ v Trstu, delegacije pobratenih občin iz SFRJ in iz republike Italije, delegacije sosednjih občin v zamejstvu iz Italije, predvojni revolucionarji in borci NOB. Slavnostni govor je imel predsednik skupščine Danilo Bašin, ki je prikazal gospodarski razvoj in dosežke v občini. Posebej je poudaril pridobitve narodnoosvobodilnega boja, zlom fašistične Italije septembra 1943 in vsespšno ljudsko vstajo na Primorskem, ko so vsi ljudje množično in enotno vstopili v boj in se bojevali proti fašističnim in nacističnim zavojevalcem do dokončne zmage in osvoboditve. In v spomin na ta zgodovinski dan, 9. septembra 1943, občani novogoriške občine vsako leto slavijo svoj praznik, ki je letos povezan s praznovanjem in slavljenjem tudi 40-letnice volitev v narodnoosvobodilne odbore.

Ob občinskem prazniku so letos podelili tri občinske nagrade in trinajst občinskih priznanj organizacijam in posameznikom za trajne dosežke na gospodarskem in drugih področjih

razvoja občine. Podelili so tudi nagrado Franceta Bevka, ki jo je letos prejel akademski kipar **Negovan Nemec** iz partizanskih Bilj, ki je avtor številnih kiparskih stvaritev in avtor vrste spomenikov dogodkom revolucije in narodnoosvobodilnega boja.

Za plodno, prijateljsko in gospodarsko sodelovanje so ob 10-letnici pobratenja z občino Arandjelovac podelili spominsko listino, občina Arandjelovac pa je Novi Gorici poklonila preprogo, na kateri sta grba obeh občin.

Mladinskemu pevskemu zboru in učencem Osnovne šole Solkan gre za lep in prisrčen kulturni program vse priznanje in pohvala. Delegacija skupščine občine je položila venec k spomeniku padlim borcem in žrtvam fašizma na Trnovem. Po slavnostni seji skupščine so udeleženci odšli na slovesno otvoritev HE Solkan, ki pomeni pomemben dosežek za nadaljnji gospodarski razvoj. Slovesna otvoritev se je udeležilo več tisoč ljudi. Slavnostni govor je imel sekretar predsedstva CK ZKS Miha Ravnik.

V počastitev občinskega praznika in 40-letnice volitev v NOO v novogoriški občini se bodo vrstile kulturne in druge prireditve ves september. Kljub težavam slavijo v občini svoj praznik s številnimi delovnimi zmagami.

Lojze Kristančič-Minko

Sklepna prireditev ob 80-letnici

Planinsko društvo Idrija praznuje letos 80-letnico ustanovitve. Ta jubilej so idrijski planinci počastili s slavnostno akademijo, razstavo in številnimi pohodi na domače in visoke vrhove ter spominske kraje iz NOB.

V nedeljo, 9. septembra, so idrijski planinci organizirali sklepno prireditev ob planinski koči na Javorniku nad Črnim vrhom, kjer se je

pred 80. leti začelo razvijati idrijsko planinstvo.

Po slavnostnem govoru je predsednik skupščine občine Idrija izročil visoko priznanje predsedstva SFRJ Planinskemu društvu Idrija. Že prej je prejelo visoko priznanje, zveznega odbora Zveze borcev NOV za zasluge pri nadaljevanju in razvijanju izročil NOB. PD Idrija je prejelo tudi najvišje priz-

nanje Planinske zveze Slovenije. Večje število planincev je dobilo priznanje Planinskega društva Idrija, nekateri med njimi delujejo že vsa povojna leta. Osrednji del proslave je bilo razvitje pora Planinskega društva Idrija, za katerega so prispevala sredstva delovne in družbenopolitične organizacije in društva. Kulturni program so izvajali mladi planinci.

Janez Jeram

Njegovo šefovstvo

Kaj pomeni »Vaše veličanstvo«, »Vaše blagorodje«, »Njeno visočanstvo« in kar je še takšne zgodovinske navlake, nam – menda – ni treba več vedeti. Pravzaprav nam ne pomeni prav nič. Toda, da se vam ne bo zareklo, češ, nikdar še nisem slišal, da bi »njegovo šefovstvo« kaj pomenilo! Ali nimate šefa (Kdo ga pa nima!) Ali se ni še vrnil z dopusta, kakor se navadno vračajo šefi septembra tako prklemansko nakurjeni, smrtno resni ali menda tudi prestrašeni, ker smo jim (šefom) vse »zafurali«, spravili v nevarnost vso našo kdove kakšno prihodnost?! Edina sreča je, da smo s svojo nesposobnostjo, malomarnostjo in zarukanostjo pokazali ter dokazali, kako bi brez šefov prav vse šlo po copatah (spodobno rečeno!).

Tako, pa imate, vi spoštovani – slovci (nosvtikajo-slovci ali družboslovci) naš »tipični pojav«, ki ga lahko hvaležno ogledate od vseh strani (seveda le načelno, tako da se ne boste dotaknili svojih šefov, šefic (ponekod jih po domače nesramno imenujejo – »šeflje«) in »njegovega šefovstva« nasploh. Kaj pri nas vsem nam pomeni šef, je menda dovolj dobro znano, čeprav se z nečim pri vsem tem nečemo sprijazniti, ne da bi to upali priznati. Menda med našimi milijoni samoupravnih aktov ni nobene, v katerem bi rabili izraz »šef«, »šefovstvo« ali kaj podobnega. Toda v naši »praksi« pa menda spet ni delovne organizacije, tozda itd., kjer bi kdo upal ali znal svojega šefa nagovarjati n. pr. »tovariš načelnik«, »predstojnik«, »tovariš organ« (n. pr. »tovariš poslovodni organ« ali »organ organa«). Bodo morali že družboslovci dognati, kaj tiči za tem, za našo neobgledno naravo delovnih ljudi, kar smo menda, če že nismo zgolj občani. Skratka, »šefovstvo« se je zalezlo v naše pohlevne dušice, ker je pač človek od davnine malikovelec ne le samega sebe, marveč vseh tistih, ki se jim tako rad prilizne.

Ce torej šefov v naših samoupravnih listinah ni, s tem ni rečeno, da jih ne potrebujemo ali da se šefovstvo ne razcveta, tako da menda ni nobene dejavnosti, od gostilne, brivnice, »salona«, pisarne, »ekipe«, šole, znanstvene ustanove ali celo kakšnega pretepaškega kluba, ki bi ne imel(a) svojega šefa (šefinje?). Ne bi si pa tudi hoteli ali upali vzeti tega šefovstva, tako da bi pač šefe morali izumiti, če bi jih že ne imeli. Imamo jih pa in ne malo, čeprav najbrž res premalo, glede na to, da se je vsakdo izmed nas rodil kot »potencialni« šef, s prirojenim hotenjem, da bi nekomu zrasel čez glavo, da bi »komandiral«, odvalil tekmece, se povzdigoval nad vsemi in živel v prepričanju, da je nenadomestljiv, kakor tisti, ki vsako leto mislijo, da letni dopusti to najbolj očitno dokazujejo. Zgodi se sicer, da prav med letnimi dopusti gospodarstvo pokaže popolnoma nepričakovane uspehe, toda, to je seveda zasluga šefov, ki so tako veleumno (genialno!) »organizirali« vso dejavnost, da se je čudovito razživila prav med njihovo odsotnostjo.

To pa je, kajpak, »pojav, ki ga lahko razišče le kakšna znanstvena ustanova – s svojim šefom na čelu. »Njegovo šefovstvo«, ponižen pozdrav!

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelček: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35